

Liken nyεgāan Yesu maama man Nelmuoyamma

Like nunḡu saa waa Yesu *pɔpuɔrbiemba-na, nḡa fuɔ wuɔraaya baa Pol ba ta ba wan Diilonḡ-nelma-i (File. 24). U yaa bi nyεgāan Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sεε-i. Yesun siire ce maman hiere, u wuɔraaya yuure ma yaanḡa-i aa suɔ nyεgēn-ma. U sεε-i-na, u pigāan wuɔ Yesu yaa *Konkortienḡo-i. U juɔ duɔ ji kor *Yuifubaa-ba-i baa *niεraamba-i hiere āmbabalma nammu-na. U waan Yesu nelnyulmunḡ-kūnḡu-i bɔi u sεε-i-na. Wuɔ nuɔmba maama dɔlnu Yesu-i, nawalaamba hujarre ko-yo, baa jaamba-i baa sūntaamba-i hiere.

U duɔn u sεε-i baa *Nsāa-Batisei hommanḡ-kūnḡu ka cor baa Yesu hommanḡ-kūnḡu (sap. 1-2). Ku huonḡu-na, u piiye Nsāa-Batiseinḡ *baatiseinḡ Yesu-i dumaa baa *Sitāninḡ taa u taara u guɔl u gbeini-i dumaa *hīεkuraanḡu-na (sap. 3.1-4.13). Kufanḡu huonḡu-na, u suɔ dii u nunḡu-i Yesu nunḡ-āndaanḡu-na baa u āncemma-na *Galile-i-na (sap. 4.14-9.50). Yesunḡ taa dumaa Galile-i-na kā *Yerusalemu-i-na, u nunḡu hii-ku. U waan nelma bɔi u sεε-i-na, a ne da banamba nunni saa hi-ma (sap. 9.51-19.27).

U piraanḡ u sεε-i baa mamanḡ daa Yesu-i Yerusalemu-i-na. Wuɔ ba gbuu-yo *daanḡ-nu ko-yo, Diilonḡo yanḡ-ba aa sire-yuɔ. Kufanḡu huonḡu yaa nuɔ-i un nyugāanḡ kā Tuonḡo wulaa (sap. 19-24).

Like piye uŋ nyegāaŋ u sebe-i yunġu maŋ nuo-i

¹ Tofil, mi ninsontien nuo, Yesuŋ siire ce nelma maŋ i hōlma-na, nuomba bōi duoŋ ta ba nyegēŋ-ma. ² Bamaŋ waa da-ma baa ba yufelle dii ma domma-na, aa ce ma wataamba, baŋ waan-ma baa-ye dumaa, nuomba bi nyegāaŋ-ma dumēi. ³ Ku'i ciε, mēi fεrε-i, mi bi sire wuōra yuure-mēi fafamma a ne maŋ ciε dumaa. Miŋ juo suo ma yaanġa-i, mi da ku saaya mi gbura-mēi nyegēŋ-ma hā-ni ⁴ ŋ da ŋ suo wuō baŋ waan mamaŋ baa-ni u maama-na coima sī.

Dərpəpuərbiloŋo caraaya Sakari-i

⁵ *Erōdiŋ waa nellentesinni-na huonġu maŋ nuo-i *Yude-i-na, *Diilojigāntieno nano waa Abiya baamba-na, ba taa ba bi-yo Sakari. U cieno waa *Aarō hāayēlŋo; ba taa ba bi-yo Elisabeti. ⁶ Sakari-i baa u cieno-i baa naa vii baa Diiloŋo-i. Ba taa ba nu u nuŋġu-i aa ta ba wuō u hūmelle-i fafamma. ⁷ Nga Elisabeti waa cεnyeiŋo, a ce ba ji vāa ba hāi-i-na hiere ba saa da biloŋo baa ba-naa.

⁸ Yiinġu nanġu-na, Sakari wuō suur *Diilodubuō-i-na tuō ce u maacemma-i, bafamba yiinġu'i waa. ⁹ Ku waa da ku bibirre hi bamaŋ, ba hiel nelduō suur ka ce mamaŋ dii cemma. Yiin daaku-na, baa hiel Sakari yaa suur ka dii wusūnaŋo-i. ¹⁰ Nuon baa yiera gōŋġūŋġu-na ta ba cārā Diiloŋo-i. ¹¹ Sakari ju'ā u ne da Itieno *dərpəpuərbiloŋo nano-i u caan-nu. Dərpəpuərbiloŋo waa yiera wusūnaŋ-igāŋa nadien-na. ¹² Sakari holle gbuu pāŋ caar, u kūōma ta ma nyen. ¹³ Dərpəpuərbiloŋo cira: «Sakari, baa yaŋ korma da-ni. Niŋ cārāŋ kumaŋ Diiloŋo wulaa,

u ka hã-ni baa-ku. N cïeŋo ka ce kusũngu, a hoŋ naacombiloŋo. Duo hoŋ-yo, ŋ haa u yerre-i Nsãa. ¹⁴ U homma ka dɔlnu-niɛ aa fɛ ŋ huɔŋga-i ŋaa bige-i! Ku ka bi dɔlnu nuɔmba bɔi. ¹⁵ U ka waa nelbuɔ Diiloŋo wulaa. U sie ji tuɔ nyɔŋ kolma maŋ gbãa bel neliɛŋo. *Diiloŋ-Yalle ka yu u huɔŋga-i aa u suɔ duo hoŋ. ¹⁶ U ka ce *Isirahel-baamba bɔi bir jo ba Tienŋo-i Diiloŋo wulaa. ¹⁷ U ka ce Diiloŋo maacemma-i baa *Eli huɔŋga temma, baa u himma bi temma a dii bisãlmba-i baa ba bĩncuɔmba-i ba-naa nuɔ. Bamaŋ sa nuɔŋ Diiloŋo nuŋgu-i, u ka ce ba ta ba nu-ku. U ka tigiŋ nuɔmba hɔmmu-i a ce ba ta ba niya Itienŋo jomma-i.»*

¹⁸ Sakari wuɔ cira: «Muɔ baa mi cïeŋo-i i vãa ti, de-i-na mi ce niɛ suɔ wuɔ ŋ waŋ ninsoŋo?»

¹⁹ Dɔrɔpɔwɔrbiloŋ wuɔ cira: «Ba bĩ-mi Gabiryel. Mii dii baa Diiloŋo-i u tuɔ puɔr-mi. U yaa puɔraa-mi wuɔ mi ji tũnu-niɛ baa neldɔdɔl daama-i. ²⁰ Nŋa niŋ'a ŋ saa hũu mi nelma-i, ŋ ka ce bobo nuɔ, ŋ sie gbãa ta ŋ piiye a ji hi maŋ ka ce yiŋgu maŋ nuɔ-i. Miŋ waan-ma baa-ni duma, ma yiŋ da kuɔ hi, ma ka bi ce.»

²¹ Kuŋ cïe dumaanŋo-na, Sakari wuɔ vaaya dii huɔŋga-na. A ne da nuɔmba taa ba cie u helma-i gɔŋgũɔŋgu-na. Uŋ vaaya dumaanŋo-na, kuɔ cu ba hɔmmu-i. ²² Uŋ juɔ hel, u saa gbãa duo puur u nuŋgu-i piiye baa-ba; wuɔ naa u tuɔ piiye baa u nammu. Baa pãŋ suɔ wuɔ bĩŋkũŋgu cïe-yo dii dũŋ-huɔŋga-na.

²³ Uŋ juɔ bãl u maacemma-i, wuɔ kũŋ. ²⁴ Yinni saa da, kusũngu yiɛra u cïeŋo-na. Wuɔ ce caamba

* **1:17** Malaki (Malachie) 3.23-24

ndii u sa hel, aa naa tuɔ piiye u huɔŋ-na wuɔ:
²⁵ «Diilonɔ niɛ mi yaan-na; senserre maŋ taa di da-
 mi baa nuɔmba-i, u hurii-de.»

Dɔrɔpɔwɔrbilonɔ caraaya Maari-i

²⁶ Caamba niediei ku huɔŋgu-na, Diilonɔ wuɔ
 puɔr *dɔrɔpɔwɔrbilonɔ-i† *Galile nelle nande-na
 ba bi-de Nasareti, ²⁷ bilonyɔnyuronɔ naŋo wulaa
 ba bi-yo Maari. Baa naa bel-o dɔrrun tɪ. U dɔrŋo-i
 ba taa ba bi-yo Yosefu. U waa jɔmatigi *Davidi
 hɔayɛlŋo.

²⁸ Dɔrɔpɔwɔrbilonɔ kɔ ka suur Maari wulaa aa
 naa cira: «Maari, gbun fɛ ŋ huɔŋga-i; Itienɔ cie baa-
 ni. U kuɔnu u huɔŋga-i baa-ni cor.» ²⁹ Nel daama
 cu Maari huɔŋga-i, u tuɔ piiye u huɔŋ-na wuɔ: «Nel
 hama-i temma-i dumandɛ-i?»

³⁰ Dɔrɔpɔwɔrbilonɔ gbɛ-yo wuɔ: «Diilonɔ cie baa-
 ni, baa yan korma da-ni. ³¹ N ka ce kusɔŋgu a hon
 naacombilonɔ. Da ŋ hon-yo, ŋ haa u yerre-i Yesu.
³² U ka waa nelbuɔ, ba ka ta ba bi-yo Dɔrwuonɔ
 Biɛŋo. Diilonɔ ka ce-yo fɔŋgɔtienɔ u haayiɛŋo-i
 Davidi temma. ³³ U ka tɛna *Isirahel-baamba yuŋ-
 nu gbula, aa u fɔŋgɔ sa ji tɪ dede.»

³⁴ Maari wuɔ cira: «Muɔmi sa bi suɔ bibiɛŋo yogo,
 ma ka ce niɛ gbɔa ce?»

³⁵ Dɔrɔpɔwɔrbilonɔ gbɛ-yo wuɔ: «*Diilonɔ-Yalle ka
 jo ŋ wulaa, Dɔrwuonɔ ka hɔ-ni ku fɔŋgɔ-i. Ku'i cie
 miɛ niŋ ka hon naacombilonɔ maŋ, ba ka ta ba bi-
 yo Diilonɔ-Biɛŋo. ³⁶ N daa na horonɔ-i Elisabeti-i ke!
 Naacombilonɔ-kusɔŋgu yieraaya-yuɔ; ŋ siɛ suɔ wuɔ
 u yaanɔa cɔa. Baŋ taa ba gbɛ umaŋ wuɔ cɛnyɛiŋo,

† **1:26** Dɔrɔpɔwɔrbilonɔ daayo-i ba bi-yo Gabiryel, niɛŋ 1.19.

u caamba niediei yaa dei kuŋ yaraa-yo. ³⁷ Weima sa yar Diilonjo-i.»

³⁸ Maari wuɔ cira: «Mii dii Itienjo nan-na, u yan ma ce ŋaa niŋ waan-ma dumaa.» Uŋ waan mafamma-i, dɔrpɔpuɔrbilonjo bir ta.

Maari kaa Elisabeti terien-nu

³⁹ Yibienja faŋa-na, Maari wuɔ sire gbāana kā *Yude nelle nande-na duɔ ka ne Elisabeti-i. Nelle fande waa tānniŋ. ⁴⁰ Uŋ kaa hi dii u gboluonjo-i Sakari dumelle-na a jaal Elisabeti-i, ⁴¹ bilonjo pāŋ sagalla Elisabeti kusunjo-na. *Diilonjo-Yalle pāŋ yu Elisabeti huonjo-i. ⁴² U tuɔ piye baa Maari-i da gbagaga wuɔ: «Diilonjo cie baa-ni a yan caamba-i hiere, aa bi ce baa bilonjo man ŋ kusunjo-na.» ⁴³ Aa cira: «Mi Tienjo nyu waa hie ji har mei temma-i mi wulaa? ⁴⁴ Miŋ nuɔ ŋ jaaluŋgu-i, ku gbuu dɔlnu bilonjo-i mi kusunjo-na; u sagalla. ⁴⁵ Itienjo un puɔraa ba ji wan maman baa-ni, niŋ hūyāa-ma wuɔ ma ka ce, nan yunjo dɔlaa.»

⁴⁶ Maari wuɔ bi pāŋ donjo tuɔ hāl wuɔ:
«Mei gbu mi jaal Itienjo yaa mi huonjo-na.

⁴⁷ Diilonjo man kuraan-miŋ,
mi huonjo gbuu fē baa-yo da hininni!

⁴⁸ U nie u maacembilonjo yaan-na.

Coima saa fa, a donjo fiɛfiɛ-i-na, nuɔmbanjo sirenjo ba jo dumaa, ba ka cira mi yunjo dɔlaa.

⁴⁹ Itienjo cie baa-mi cor.

U fafaanjo temma si dii.

⁵⁰ Bamanjo kālāyāŋ-yuɔ, u ka tuɔ ce baa-ba banjo sirenjo ba cu ba-naa dumaa.

⁵¹ U cie bemma;

u duɔnya bombolmantaamba-i.

⁵² U hūyāa fōṅgũo-i fōṅgōtaamba wulaa
aa ce nawalaamba da yuṅgu.

⁵³ Nyulmuṅ waa bamaṅ nuo-i, u hāa ba wuo ye,
aa bir waamba-i u saa hā-ba bīṅkūṅgu.

⁵⁴ U juo ji kāyā *Isirahel-baamba-i.

U juo ji kor u cāarāamba-i.

U saa yaṅ u ānfafamma cemma-i

⁵⁵ *Abiramu-i-na baa u huon-baamba-na.

Uu naa pā nuṅgu faṅgu yaa baa i bīncuomba-i.»

⁵⁶ Maariṅ kāa Elisabeti terienṅu-na, u cie caamba
siei temma aa suo bir kūṅ.

Nsāa homma-i

⁵⁷ Elisabeti kusūṅguṅ juo vāa, wuo boro naacom-
bilonṅ. ⁵⁸ U caantaamba-i baa u huraamba nu-ma
wuo u buora. Kuṅ gbuu dōlnu-bei wuo Diilonṅo firi-
inu u huṅga-i baa-yo. ⁵⁹ Yinni niehāi cor, niisiei-
yiṅgu-na, ba *jā bilonṅo-i‡ aa haa tuonṅo yerre yaa
yuṅ wuo Sakari. ⁶⁰ Nyuṅo yagar aa cira: «I ka tie
bī-yo Nsāa.»

⁶¹ Baa cira: «Ba bī nanṅ dūṅ-wuon hayo-i du-
maṅo-na?» ⁶² Aa yuu tuonṅo-i bobomma-na uṅ
taaraṅ u haa yerre maṅ u biṅo-na. ⁶³ Tuonṅ wuo
ce ba hā-yo yilaṅgu. Uṅ hūyāa yilaṅgu-i wuo
nyegēṅ wuo: «U yerre yaa Nsāa.» Kuṅ cu ba
hōmmu-i hierē. ⁶⁴ Terduṅgu faṅgu-na, u jumelle
pāṅ firnu, wuo donṅ tuo piye aa tuo gbēliṅ Di-
ilonṅo-i. ⁶⁵ Korma pāṅ bel ba nellen-baamba-i baa-
yo. Yibienṅa faṅa-na, nelma famma yaa waa *Yude
nilēiṅa faṅa-na hierē. ⁶⁶ Diilonṅo naa silaa ce baa
naacombilonṅ daayo-i cor, a ce umaṅ duo nu nel

‡ **1:59** Buolmaṅ-sebe (Lévitique) 12.3

daama-i, kutienjo tuɔ yuu u fεε wuɔ: «Aa naacom-bilon daayo duɔ ji waa niε?»

Diilonjo diyaa nalãangu Sakari nungu-na

⁶⁷ Terduɔngu fangu-na, *Diilonj-Yalle pãŋ yu Sakari huɔnga-i. Diilonj wuɔ dii nel daama-i u nungu-na u tuɔ hãl-ma nalãangu wuɔ:

⁶⁸ «Itienjo gbɛ baa jaaluŋgu.

*Isirahel-baamba Diilonjo temma si dii.

U juɔ ji kor u baamba-i.

⁶⁹ U hãa-ye ninsoŋ-konkortienjo.

U hielaa-yo *Davidi hãayɛlmba-na.

U hielaa-yo u cãarãŋo dũŋ-nu hã-ye.

⁷⁰ Wuɔ ciε u *pɔpuɔrbiemba wan ma yaa dii ku huɔngu-na

⁷¹ wuɔ u ka hũu-ye i bigãarãamba nammu-na.

⁷² Diilonjo firiinu u huɔnga-i baa i bĩncuɔmba-i.

Uŋ pãa nungu man u *tobisĩnni-na, ku maama saa karaanu-yuɔ.

⁷³ U pãa nungu fangu yaa baa i bĩncɔiŋo-i *Abi-ramu-i

⁷⁴ wuɔ u ka hũu-ye i bigãarãamba nyisɛnni-na

aa ce i tiε cãa u yaa-i aa korma baa ta ma da-ye.

⁷⁵ I ka waa nelfafaŋ miε baa nelviŋ miε yinni man jon a ji hi i kuliŋgu.»

⁷⁶ Aa gbɛ bεpolŋo-i wuɔ:

«Mi biε, nuɔ fuɔ, ŋ ka ta yaanga Itienjo-na

ka cãa u hũmelle-i,§

a ce dumaŋo-na ba ka ta ba bĩ-ni Dɔrwuonjo pɔpuɔrbilon nuɔ.

⁷⁷ Nj ka ce u baamba suɔ wuɔ

Diilonjo ka hur ba ãmbabalma-i a kor-ba.

78 Miε Diilonɔ faa aa u tiraa waa hujantienɔ.

U ka pa bāfeliengu yie.

Ku ka waa ɲaa bāansēniengu.

79 U ka pa-ku hā bamaɲ dii kukulma-na.

U ka pa-ku hā bamaɲ dii kuliɲ-hūmelle-na.

Bāfeliengu fanɲu ka dii-ye yaafellen-hūmelle-na.»*

80 Naacombilonɔ wuɔ tuɔ vāa u jo, kunaɲ kuɔ bi ta ku naara u nelnulle-i. U waa tiena hien-nu. Huɔɲgu nanɲu juɔ hi, u donɲ tuɔ wan Diilonɔ-nelma-i baa Isirahel-baamba-i.

2

Yesu homma-i (Matie 1.18-25)

1 Maari kusunɲuɲ juɔ vāa, kuɔ saanu baa *Oromε ba *jāmatigi wuɔ ba kāɲ nuɔmba-i hiere nelle-na. Ba taa ba bi-yo Ogisi. 2 Nuɔkāl daade temma saa ce dede. Huɔɲgu fanɲu-na, Kirinisi yaa waa Siiri yunɲu-na. 3 Neliɲo neliɲo, u saaya u kā u nehollen ka nyegēɲ u yerre-i. 4-5 Yosεfu waa *Davidi hāayēlɲo. U waa tiena Nasarēti, dii *Galile huɔɲ-na. Fuɔ wuɔ sire terienɲu-na tuɔ kā u tonelle-na duɔ ka nyegēɲ u yerre-i baa u dɔrɲo-i Maari-i. Ba bi ba nelle-i Betelεmu; Davidi ba nelle yaa-i difande-i. Dii dii *Yude huɔɲ-na. 6 Baɲ kāa, Maari kusunɲuɲ ka bel-o dii terienɲu-na 7 u honɲ u bilodiēlāɲo-i naacombilonɔ. Ba saa naa da muncɔmmu niraan-dunɲu-na. Wuɔ ce nyarkpātānni finya bilonɔ-i aa galla-yuɔ kūnaɲ-na.

8 Nelle kɔtuɔɲgu-na, ānciinaamba namba waa ta ba cɔ ba tūlmba caan-nu ba niya-bei. 9 Ba juɔ'a ba

* 1:79 Isayi (Ésaïe) 9.1

ne da Itienjo *dɔrpɔpuɔrbilonjo nanjo-i ba yaanga-na; u caraaya-bei baa cecerma nan temma; ba huleiŋa pɔŋ caar. ¹⁰ Dɔrpɔpuɔrbilonjo gbɛ-ba wuɔ: «Baa na yan korma da-na, mi juɔ baa neldɔdɔlma da mi ji tūnu-nei. Ma ka fɛ nuamba hɔmmu-i hiere: ¹¹ Isuɔŋ daaku-na, na konkortienjo huɔŋ Davidi ba nelle-na. Diilonj unj pɔa nunju-i wuɔ u ka saanj *Kɔnkortienjo manj u yaa-i, aa u yaa Itienjo-i. ¹² Nanj ka suɔ-yo dumaa ku yaa daaku: Da na ka hi, na ka da ba fiɛnya bilosiɛlɛŋjo nanjo baa nyarkpɔtanni aa galla-yuɔ kɔnanj-na; u yaa-i.» ¹³ Ba'a ba ne, a da dɔrpɔpuɔrbiemba namba juɔ ji naara daayo-i, ba ta ba hɔl ba tuɔlnu Diilonjo-i. Ba maama saa waa dɛi baa yuliŋgu-i. Ba taa ba hɔl wuɔ:

¹⁴ «Diilonjo gbɛ baa tuɔlnumma dii dɔrɔ-i-na, aa unj dɔlaa nelbiliemba-i, yaafɛlle waa hiɛma-na.»

¹⁵ Dɔrpɔpuɔrbiembanj juɔ hɔl tɛ, ba ta nyugunj dɔrɔ. Banj taa, ɔnciinaamba cira: «Yaanj i kɔ nellenj-huɔŋga-na i ka ne Diilonj unj puɔraa ba ji wanj manj baa-ye manj ciɛ dumaa.» ¹⁶ Baa sire gbɔana kɔ ka da Maari-i baa Yosɛfu-i baa bilosiɛlɛŋjo-i kɔnanjo-na. ¹⁷ Banj daa bilonjo-i, baa donj ta ba piiye dɔrpɔpuɔrbilonj unj waanj manj u kɔnguna. ¹⁸ Umanj duɔ nu-ma, ku ce-yo gbɛrɛ. ¹⁹ Maari wuɔ bella nel daama-i hiere u huɔŋ-na tuɔ jɔguɔŋma; u saa yanj ma diei karaanu-yuɔ. ²⁰ Ku huɔŋguna, ɔnciinaamba bir gūunu. Dɔrpɔpuɔrbilonj unj waanj-ma baa-ba dumaa, ba bi kaa da-ma dumɛi. Baa ta ba hɔl nei ni ba gbɛliɛŋ Diilonjo-i ba kɔŋ.

Yesu yerre haama-i

²¹ Bilonj unj juɔ da yinni niisɛi-i, baa *jɔ-yo* aa

* **2:21** Buolmanj-sebe (Lévitique) 12.3

haa u yerre-i Yesu†. *Dərpəpuərbilonə naa pigāaŋ Maari-i yerre fande yaa-i aa u kusūngu suə da ku yiera-yuə.

Yesu pamma-i da ba hā Diilonə-i

²² Naacombilon u bincuəmba yuŋ-maama migāaman-yiingun juə hi ŋaa maŋ waan dumaa *Moisi *ānjīnamma-na‡, baa bi kā baa naacombilonə-i *Diilodubuə-i-na dii *Yerusalemu-i-na da ba ka pā-yo hā Diilonə-i ²³ŋaa maŋ bi nyegāaŋ dumaa Diilon-nelma-na wuə: «Naacombilodielāŋo saaya u pā hā Diilonə.»§ ²⁴Baa naa bi saaya ba pā niikonni a saa baa ānjīnaduəŋ daama-i: koŋhuriimba hāi sisə nənsər ba huriimba hāi.

²⁵A ne da bincəiŋo naŋo waa Yerusalemu-i-na, ba taa ba bi-yo Siminyə. U taa u nu Diilonə nuŋgu-i aa tiraa vii baa-yo. Uman naa saaya u jo ji kor *Isirahel-baamba-i u taa u niya u jomma-i. *Diilon-Yalle waa-yuə. ²⁶Dii naa tūnu-yuə wuə Itieŋ uŋ ka saan *Koŋkortieŋo maŋ, u ka da-yo baa u yufelle aa suə ku. ²⁷Diilon-Yalleŋ waa-yuə dumaanə-na, wuə kā Diilodubuə-i-na. Baŋ kāa baa Yesu-i da ba ka pā-yo hā Diilonə-i ŋaa maŋ nyegāaŋ dumaa ānjīnamma-na, ²⁸Siminyə wuə hūu-yo tūu-yo aa naa cira:

²⁹«Itie, fiefie fuə, niŋ waan mamaŋ ma cie.

Ŋ cāarāŋo huəŋga fie; ŋ gbāa hūu-yo dumaa.

³⁰Mi daa Koŋkortieŋo-i baa mi yufelle.

³¹Niŋ saan uman hā nelbiliemba-i hiere, mi daa-yo.

† **2:21** Niŋ Like 1.31. ‡ **2:22** Niŋ Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 12.3-8. § **2:23** Helman-sebe (Exode) 13.2,12

32 U yaa *nieraamba fitinuo-i.

U yaa ka ce ba suo η saangu.

Aa ce η baamba-i Isirahel-baamba da yerre.»

33 Kuo cu naacombilonjo bincuamba hammu-i.

34 Siminyo wuo carã Diilonjo-i hã-ba aa naa gbẽ nyuŋo-i wuo: «η bienjo jomma ka kɔsuŋ nuamba bɔi *Isirahel-na aa bi kor nuamba bɔi. U ka pigãaŋ Diilonjo sinni-i, nga nuamba ka bigãaŋ-yo. 35 A ce dumaŋo-na, u ka puure nuamba bɔi kusũŋ-maama. Aa nuo fuo, cieŋ nuo, añjoguoma ka gbuu ko-ni.»

36 *Diilopɔpuɔrbilonjo nano bi waa ba taa ba bi-yo Ani. Aser dũŋ-wuonjo'i waa. Ba taa ba bi u to-i Faniel. Uu naa gbuu vãa ce cicɔŋo. Uŋ siire u bilosinni-na aa naacolho maŋ jã-yo, naacolho cie bien niehãi baa-yo aa ku aa yaŋ-yo. 37 U saa tuo naa Diilodubuo-i-na. U taa u dii sũŋgu-i aa tuo carã Diilonjo-i bãaŋgu-i baa isuŋgu-i. A ne da u bien komuŋa naa baa a naa'i waa belle fande-na. 38 Fuo wuo bi jo huŋgu faŋgu-na ji da naacombilonjo-i. Wuo jaal Diilonjo-i aa naa tuo piiye u maama baa bamaŋ taa ba niya Yerusalemu korman-yiinŋu-i.

39 Mamaŋ nyegãaŋ añjinamma-na, Yesu bincuambaŋ kaa ce-ma ti, baa bir kã Nasareti-i-na; ba nelle yaa-i difande-i dii *Galile-i-na.

40 Naacombilonjo wuo tuo vãa u jo; u taa u nu nelma-i ŋaa bige-i! Diilonjo naa firnu u huŋga-i baa-yo.

Ba kãa baa Yesu-i ponsaŋ-nu

41 Belle belle, Yesu bincũmba taa ba kã ba ce *kõrsinni timman-ponsaanġu-i *Yerusalemu-i-na. 42 Yesuŋ juo da bienċ cincieliuo a hãi, baa kã baa-yo. 43 Ponsaanġuŋ kaa bãl, baa ġũunu. Yesu wuõ yan-ba aa tiena dii Yerusalemu-i-na ba saa suõ. 44 Nuõmba naa maara cor hũmelle-na. Baŋ naa-yo, ba da niε sũ uu dii nuõmba hõlma-na. Ba wuõ yififiŋgu, molonġ yufelle saa haa-yuõ. Ba donġ ta ba taara-yuõ nuõmba-na 45 ba sa da-yo. Ba naa ba bir ta ba taara ba kã Yerusalemu-i-na. 46 Yinni hãi cor, sielinġ-yiŋgu-i, ba kã ka da-yo *Diilodubuõ-i-na; u tienaana *ãnjĩnamma pigãataamba hõlma-na tuõ yuu-ba ba ta ba piiye u tuõ nu. 47 Bamanġ waa hiere, u maama cu ba hõmmu-i. 48 U bincũmbanġ kaa da-yo dumaanġo-na, kuõ ce-ba ġberε. Nyuŋ wuõ cira: «Naacombilo, ģ ciε bige-i yiε dumandε-i-na? Nġ ciε i hulεiŋa fũnuŋ caar i sire tiε taara-niε.»

49 Yesu wuõ cira: «Bige-i ciε na ta na taara-miε? Na saa suõ wuõ mi saaya mi waa mi To dũŋgu-na wei?»

50 Ba saa suõ u nelma yuŋgu-i. 51 Wuõ naa wuõ sire ba ta Nasareti-i-na. U taa u nu u bincũmba nuŋgu-i. Mamanġ ciε cor hiere, nyuŋõ saa yan ma diei karaanu-yuõ.

52 Yesu wuõ tuõ vãa u jo aa kunanġu bi ta ku naara u nelnulle-i. U maama taa ma dõlnu Diilonġo-i aa bi ta ma dõlnu nuõmba-i.

3

Nsãanġ ciε u maacemma-i dumaa

(Matie 3.1-12; Marke 1.1-8; Nsãa 1.19-28)

1 *Oromε ba *jãmatigi manġ ba nanġ binġ-yonġ Tiber, uŋ daa bienċ cincieliuo baa a ndii-i belle manġ nuõ-i

fõngũ-i-na, belle fande-na *Põse-Pilati yaa waa *Yude yungu-na aa *Erõdi waa *Galile yun-nu, u mólõ-i Filipu fuo waa Iture yun-nu baa Tirakoniti bi yun-nu, Lisaniyasi fuo waa Abileni yun-nu. ² Ani-i baa Kayifu-i ba yaa waa *Diiløjigãntaamba yun-taamba-i. Belle fande'i nuo-i Diilonj unj caraaya Sakari biẽño-i Nsãa-i *hĩekuraangu-na a piiye baa-yo. ³ Unj piiye baa-yo dumaango-na, wuo tuo wuora nilẽinja manj *Yurdẽ kotõnni-na u wanj baa nuomba-i wuo ba nanna ba cilõbabalaño-i aa ba *batisenj ku yaa Diilonjo ka hur ba ambabalma-i. ⁴ Diilonj unj puõraa *Isayi wanj mamanj, ma'i sí daama-i wei? Isayi waanj-ma wuo:

«Molo dii tuo hohuola hĩekuraangu-na wuo:

«Migãan Itienjo hũmienja-i.

Cãan-yanj na viinu-yei.

⁵ *Diiyaanunj fonni-i!*

*Tãnninj yenj terni manj nuo-i baa tãntũnni-i,
na herra-niẽ na saanu-niẽ.*

*Hũmienjanj miẽlãa terni manj nuo-i, na viinu-yei,
aa amanj cuolaanu, na diinu-yei.*

⁶ *Nuomba-i hiere ba ka da Diilonj unj ka kor-ba dumaa.»**

⁷ Nuomba bõi taa ba jo Nsãa tuo batisenj-ba. Wuo tuo wanj baa-ba wuo: «Nelbabalaan namaa temma-i daana-i, hai juo tũnu-nei wuo da na batisenj Diilonjo siẽ ka gãnj baa-na? ⁸ Taa na ce kumanj faa, ku yaa ka pigãan wuo na naana na cilõbabalaño-i kelkel. Baa na ta na ne wuo sí *Abiramunj yenj na bĩncõinjo Diilonjo siẽ ka gãnj baa-na! Mi tũnu-nei, nanj fiẽ da tãmpĩenja manj daaya-i, Diilonjo gbãa bir-a ce-ya

* **3:6** Isayi (Ésaie) 40.3-5

Abiramu hāayēlmba namaa fuonḡu-na†. ⁹ Maale nunḡu saaraa jīna. Tibiinḡu maḡ da ku saa maḡ biefefeiḡa, ku jūḡ aa senu.»

¹⁰ Nuonḡ baa ta ba yuu-yo wuḡ: «Kufanḡu terienḡu-na, i saaya i ce bige-i?»

¹¹ Wuḡ gbē-ba wuḡ: «Jonḡorbaa-ba hāi da ba waa baa nuḡni maḡ, umaḡ saa da bīḡkūḡu ḡ hā-yo u diei, aa niwuonḡ da ni bi waa baa nuḡni maḡ, umaḡ saa da duḡ wuo ḡ hā-yo.»

¹² *Nampohūutaamba namba naa bi jo u duḡ ji batisenḡ-ba, bafanḡ baa yuu-yo wuḡ: «Hāalātie, miē i saaya i ce bige-i?»

¹³ Wuḡ gbē bafamba-i wuḡ: «Nuḡmbanḡ saaya ba ta ba pā kumaḡ ba hā-na, baa na ta na hūu na cor kufanḡu-i.»

¹⁴ Sorosibaa-ba namba yuu-yo wuḡ: «Aa miē fuḡ, i saaya i ce bige-i?»

Wuḡ gbē bafamba-i wuḡ: «Baa na ta na du nuḡmba-i na hūu ba gbeinḡa-i. Taa na yii baa na cufalunḡu yaa yonḡ.»

¹⁵ Diilonḡ unḡ pāa nunḡu-i wuḡ u ka saanḡ *Konḡkortienḡo maḡ, nuḡmba taa ba niya u jomma-i. Banḡ juḡ da Nsāa-i ba da niē sī u yaa-i. ¹⁶ Nsāa wuḡ gbē-ba wuḡ: «Muḡmi batisenḡ-na baa hūmma yonḡ, ḡga unaa jo dii, u fōḡḡūḡ jīenya mei wuonḡo-i, mei saa piēra u natāanḡu-i. Fuḡ ka batisenḡ-na baa *Diilonḡ-Yalle baa dāamu. ¹⁷ Kōkōruonḡu dii u nanḡa-na. U ka pe u dīmma-i. Duḡ ji pe-ma tī hiere torre-na, u ka kūl belle-i dii-de inonḡḡō-na aa senu fuoru-i baa dāamu. Dāamu fammu sa dīḡ dede.»

† 3:8 Niēḡ Nsāa sebe-i-na 8.33-39.

18 Nsãa taa u dii nelma bõi nuɔmba tũnni-na, a ce dumaŋo-na u taa u warɔ *Neldɔdɔlma-i baa-ba.
 19 Erɔdi wuɔ hũyãa u mɔlɔ ciɛŋo a dii-yo. Ba taa ba bĩ ciɛŋo-i Erodiyadi. Aa naa tiraa ce wɛima bõi ma saa fa. U yaa waa nellentienɔ-i Galile-i-na. Nsãa wuɔ fulnu-yuɔ wuɔ u maacemma saa fa. 20 Wuɔ ce baa bel Nsãa-i dii-yo kaso, a migãaŋ tuɔ naara kunanɔ u cãlmuɔ-i-na.

Yesu batisemma-i
(Matie 3.13-17; Marke 1.9-11)

21 Nuɔmba-i hierɛ ba kãa ka *batisenɔ. Baŋ taa ba batisenɔ huɔŋgu-na, Yesu wuɔ bi kã ba ka batisenɔ-yo. Baŋ baatisenɔ-yo tĩ, wuɔ tuɔ cãrã Diilonɔ-i. Dɔrɔ wuɔ puur. 22 *Diilonɔ-Yalle hel konɔhurɔŋ temma jo ji diire-yuɔ. Baa nu molo piiye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi Biɛŋo yaa nuɔŋo-i, ŋ maama sa suɔ aa dɔlnu-mie; nuɔnɛi fiɛŋ mi huɔŋga-i.»‡

Yesu bĩncuɔmbaŋ cuu ba-naa dumaa ku yaa daaku
(Matie 1.1-17)

23 Yesuŋ duɔŋ u maacemma-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, u waa baa biɛŋ komorre baa cĩnciel temma. Nuɔmba taa ba jɔguɔŋ wuɔ Yosɛfu biɛŋo.

Yosɛfu to-i ba taa ba bĩ-yo Eli.

24 Eli to-i ba taa ba bĩ-yo Mata.

Mata to-i ba taa ba bĩ-yo Levi.

Levi to-i ba taa ba bĩ-yo Mɛlki.

Mɛlki to-i ba taa ba bĩ-yo Yanai.

Yanai to-i ba taa ba bi bĩ-yo Yosɛfu.

25 Yosɛfu faŋo to-i ba taa ba bĩ-yo Matatiyasi.

Matatiyasi to-i ba taa ba bĩ-yo Amɔsi.

‡ 3:22 Gbɛliemaŋ-nalãaŋgu (Psaume) 2.7; Isayi (Ésaïe) 42.1

Amosi to-i ba taa ba bi-yo Nahomu.
 Nahomu to-i ba taa ba bi-yo Esili.
 Esili to-i ba taa ba bi-yo Nagai.
 26 Nagai to-i ba taa ba bi-yo Maatiŋo.
 Maatiŋ to-i ba taa ba bi bi-yo Matatiyasi.
 Matatiyasi faŋo to-i ba taa ba bi-yo Semie.
 Semie to-i ba taa ba bi-yo Yoseki.
 Yoseki to-i ba taa ba bi-yo Yoda.
 27 Yoda to-i ba taa ba bi-yo Yohana.
 Yohana to-i ba taa ba bi-yo Eresa.
 Eresa to-i ba taa ba bi-yo Sorobabel.
 Sorobabel to-i ba taa ba bi-yo Salatiel.
 Salatiel to-i ba taa ba bi-yo Neri.
 28 Neri to-i ba taa ba bi bi-yo Melki.
 Melki faŋo to-i ba taa ba bi-yo Adi.
 Adi to-i ba taa ba bi-yo Kosamu.
 Kosamu to-i ba taa ba bi-yo Elmadamu.
 Elmadamu to-i ba taa ba bi-yo Er.
 29 Er to-i ba taa ba bi bi-yo Yesu.
 Yesu faŋo to-i ba taa ba bi-yo Elieser.
 Elieser to-i ba taa ba bi-yo Yorimu.
 Yorimu to-i ba taa ba bi bi-yo Mata.
 Mata faŋo to-i ba taa ba bi bi-yo Levi.
 30 Levi faŋo to-i ba taa ba bi-yo Siminyo.
 Siminyo to-i ba taa ba bi-yo Yuda.
 Yuda to-i ba taa ba bi bi-yo Yosefu.
 Yosefu faŋo to-i ba taa ba bi-yo Yonamu.
 Yonamu to-i ba taa ba bi-yo Eliyakimu.
 31 Eliyakimu to-i ba taa ba bi-yo Meleya.
 Meleya to-i ba taa ba bi-yo Mena.
 Mena to-i ba taa ba bi-yo Matata.
 Matata to-i ba taa ba bi-yo Natamu.
 Natamu to yaa *Davidi.

³² Davidi to yaa Yese.

Yese to yaa Yobedi.

Yobedi to yaa Bosi.

Bosi to yaa Sala.

Sala to yaa Nasõ.

³³ Nasõ to yaa Aminadabu.

Aminadabu to yaa Adime.

Adime to yaa Arni.

Arni to yaa Esirõmu.

Esirõmu to yaa Peresi.

Peresi to yaa *Yuda.

³⁴ Yuda faṅo to yaa *Yakõbu.

Yakõbu to yaa *Isaki.

Isaki to yaa *Abiramu.

Abiramu to yaa Tera.

Tera to yaa Nahor.

³⁵ Nahor to yaa Seruge.

Seruge to yaa Erehu.

Erehu to yaa Pelegi.

Pelegi to yaa Eber.

Eber to yaa Sala.

³⁶ Sala faṅo to yaa Kanamu.

Kanamu to yaa Arpasadi.

Arpasadi to yaa Semu.

Semu to yaa *Nowe.

Nowe to yaa Lemeki.

³⁷ Lemeki to yaa Matusalemu.

Matusalemu to yaa Enaki.

Enaki to yaa Yeredi.

Yeredi to yaa Maleleyel.

Maleleyel to yaa Kenamu.

³⁸ Kenamu to yaa Enosi.

Enosi to yaa Seti.

Seti to yaa Adāma.
Diilonj uŋ hielaa miwaanjo-i u maa Adāma faŋjo
yaa jina.

4

Sitāni taara duɔ guɔl Yesu gbeini-i
(*Matie 4.1-11; Marke 1.12-13*)

¹ *Diilonj-Yalle naa yu Yesu huonja-i. Uŋ hilaa
*Yurdē-i-na, die kā baa-yo *hiekuraanngu-na. ² Uŋ
kāa terienngu-na, *Sitāni wuɔ nyaanu-yuɔ duɔ ka
guɔl u gbeini-i. U cie yinni komuonja hāi baa-
yo taalma-na. Yinni fanni-na, Yesu saa dii ku-
uwuonngu u nunngu-na. Ku huonngu-na, nyulmu sire
cuɔl-o. ³ Sitāni wuɔ gbē-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilonj-
Bieŋjo yaa nuonjo-i kelkel, ce tãmpɛl daade bir ku-
uwuonngu i ne!»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Ma nyegãan Diilonj-nelma-na
wuɔ: «*Niiwuoni-i yon, ni sie gbãa ce nelien nuɔ ŋ
ba.*»» ⁵ Uŋ waan mafamma-i, Sitāni nyugũŋ baa-
yo dɔrɔ a ka pigãan-yo nileinja-i hiere hɛma-na da
hɔlhɔlhɔl ⁶ aa cira: «Niŋ daa nileinja man daaya-i
hiere baa a huɔya-niini-i, mei waanja; da miɛ mi ka
ce kuman baa-ya mi ce. ⁷ Da ŋ dũuna jaal-mi, mi
ka hã-ni baa-ya.»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Ma nyegãan Diilonj-nelma-na
wuɔ: «*N saaya ŋ ta ŋ dũuna ŋ jaal Itienjo-i Diilonjo
yaa-i; aa ŋ ta ŋ cãa u yaa u diei yon.*»†»

⁹ Sitāni wuɔ hiire baa-yo a kā baa-yo
*Yerusalemu-i-na, ka haa-yo *Diilodubuɔ dɔrɔ-i-
na aa cira: «Da kuɔ Diilonj-Bieŋjo yaa nuonjo-i kelkel,

* **4:4** Anjɛnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 8.3 † **4:8**
Anjɛnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.13

tie η diire hiema-na i ne. Ma si ma nyegãaη Diilon-
nelma-na wuɔ:

¹⁰ *Diilonjo ka ce u *dɔrpɔpuɔrbiemba ta ba niya-nie.*»

¹¹ Aa tiraa cira:

«Ba ka tūu-ni ba nammu-na

η baa ka tisiη η fεε terienɣu.»‡»

¹² Yesu wuɔ cira: «Ma bi nyegãaη Diilon-nelma-na
wuɔ: *«Baa daη Itienjo-i Diilonjo-i η ne.»*§»

¹³ Sitāni wuɔ ce ji gbē; u saa ji gbāa guɔl Yesu
gbeini-i. Wuɔ naa u ta aa yaη-yo tuɔ cie huɔηgu
naηgu.

Yesuη duɔη u maacemma-i dumaa Galile-i-na
(Matie 4.12-17; Marke 1.14-15)

¹⁴ *Sitāniη juɔ ta aa yaη Yesu-i, wuɔ bir kā
*Galile-i-na baa *Diilon-Yalle fɔngūo-i. Uη kāa,
baa fūnuη ta ba gbeliεη-yo terni-na hiere. ¹⁵ U
taa u waη Diilon-nelma-i *Diilonelhāalādūnni-na.
Nuɔmba-i hiere ba taa ba kaal-o.

(Matie 13.53-58; Marke 6.1-6)

¹⁶ Yiηgu naηgu-na, wuɔ ji kā Nasareti-i-na. U
vāa kusuɔη-nu'i. *Yitiεnaηguη juɔ hi, wuɔ kā *Di-
ilonelhāalādūngu-na. U taa u kā koko. Diilon-
nelmaη juɔ hi kamma, wuɔ sire duɔ kalaη. ¹⁷ Baa
hā-yo *Diilopɔpuɔrbilonjo-i *Isayi sebe yaa wuɔ u
kalaη. Wuɔ puur terienɣu maη uη nyegãaη wuɔ:

¹⁸ «*Itienjo *Yalle dii mi yuηgu-na.*

Na saa da, u hielaa-mi

*mi da mi waη *Neldɔdɔlma-i baa sūntaamba-i.*

U puɔraa-mi

mi da mi waη baa kɔraamba-i wuɔ kɔrsinni tie,

aa waη baa yiriemba-i wuɔ ba yufienja ka puur;

‡ **4:11** Gbeliεmaη-nalāaηgu (Psaume) 91.11-12
Anjīnamma tiyemmaη-sebe (Deutéronome) 6.16

§ **4:12**

aa bamaŋ dii pərtəmma-na wuɔ pərtəmma tɛ,

19 aa waŋ baa-ba wuɔ Diilonɔ ka firnu u huŋga-i baa nuɔmba-i fiɛfiɛ-i-na.»*

20 Uŋ kalaan tɪ, wuɔ suuye sebɛ-i aa hã Diilonelhãalãdũngu maacenceronɔ-i baa-yo aa tɛna. Nuɔmba-i hiere baa diŋ-yuɔ ta ba ne-yo.

21 Wuɔ cira: «Miŋ kalaan nelma maŋ daama-i, ma ciɛ nyuŋgo daayo'i nuɔ-i.» 22 Nuɔmba kar da hãmmu! Wuɔ cor tuɔ piye. U nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor. Ba hõmmu cu; ba ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Yosefu biɛŋo'i sɪ wɛi?»

23 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Yiingu dii baa yiingu, na ka naŋ gbãnalãan daaku-i baa-mi wuɔ: ‹Perruntie, sire ŋ fɛɛ i ne!› Aa na ka cira: ‹I nuɔ niŋ ciɛ mamaŋ hiere Kafarnamu-i-na, ce ma temma naŋ fɛɛŋ nelle-na i ne.›» 24 Aa tiraa gbɛ-ba wuɔ: «Yaan mi waŋ ninsonɔ-i baa-na: Diilopɔpuɔrbilonɔ-i, u nellen-baamba sa kãŋ-yo. 25 Yaan mi tũnu-nei, *Eli bãangu-na, bikulcaamba bɔi waa *Isirahel-na, Diilonɔ wuɔ ce biɛŋa siei baa caamba niediei u saa dãa. Nyul muɔ suur nelle-na†. 26 Nga Diilonɔ wuɔ yaŋ bafamba-i aa puɔr Eli-i bikulciɛŋo naŋ wulaa Sarɛputa, dii Sidɔ‡. 27 Aa Diilopɔpuɔrbilonɔ-i Elise bãangu-na, *wontuɔrmba bɔi waa Isirahel-na, nga Elise saa ji sire u diei *Isirahel-baamba-na; u yaan bafamba-i aa sire uman naa hilaa Siiri mara-i-na jo, ba taa ba bi-yo Naama§.»

* 4:19 Isayi (Ésaïe) 61.1-2 † 4:25 Jãmatigi ba sebedɛlãŋo (1 Rois) 17.1 ‡ 4:26 Jãmatigi ba sebedɛlãŋo (1 Rois) 17.8-16 § 4:27 Jãmatigi ba sebehãaliŋo (2 Rois) 5.1-14

²⁸ Baŋ juo nu mafamma-i, ba hōmmu pāŋ guola hiere. ²⁹ Ba nelle waa tānuŋ-nu. Baa sire tiŋŋ-yo hiel-o Diilonelhāalādūŋgu-na, a hel baa-yo nellen-huōŋga-na, a nyugūŋ baa-yo tānuŋgu dōrō-i-na wuo ba ka se-yo nanna. ³⁰ Yesu wuo yaŋ-ba aa yegeŋ hel ba hōlma-na ta.

*Yesuŋ siire jaamba-i dumaa Kafarnamu-i-na
(Marke 1.21-28)*

³¹ Yesuŋ hilaa Nasareti-i-na, wuo ta kā Kafarnamu. *Galile nelle nande-i difande-i. Uŋ kaa, wuo kā *Diilonelhāalādūŋgu-na *yitiēnaŋgu-na ka tuo waŋ Diilon-nelma-i. ³² U taa u piie baa bibesinni u yaŋ *ānjīnamma pigāataamba-i; a ce dumaŋo-na, u nelma taa ma suurnu nuōmba-i ma cor. ³³ Naacolŋo naŋo waa ba hōlma-na, *jīna waa u yuŋgu-na. Wuo kaasīŋ da gbagaga wuo: ³⁴ «Nasaretitaŋ Yesu! I cie-ni nie? N juo da ŋ ji kōsuōŋ-ye wuo bige-i cie? Mi suō-ni, Diilon-nolŋo yaa nuōŋo-i.»

³⁵ Yesu wuo cira: «Suuye ŋ nuŋgu-i aa ŋ cor ŋ hel naacolŋo-na.» Jīna wuo mal naacolŋo-i nuōmba-na aa naa hel u saa ce kuubabalaŋgu yuo. ³⁶ Kuō ce nuōmba-i gberē, baa ta ba piie baa ba-naa wuo: «Naacolŋ daayo hii dē! Baa jīnabaa-ba-i hiere u donya-bei baa u nuŋ-āndaŋgu.» ³⁷ Kuŋ cie dumaŋo-na, u yerre gbuo terni-i hiere.

(Matie 8.14-17; Marke 1.29-34)

³⁸ Uŋ hilaa *Diilonelhāalādūŋgu-na, wuo kā Simō ciŋ-nu. Simō cura sa waa hīnni; u kūōma naa gbuu huol da pāmpāmpāŋ, u galla. Ba cārā Yesu-i wuo u sire-yuo. ³⁹ U kā ka ture cieŋo yudōrō-i-na, a nuola

jarma-i. Cienjo p̄an da u fεε terduɔŋgu fanɔu-na. Wuɔ sire tuɔ ce ba nersinni-i.

⁴⁰ B̄aangun juɔ ta ku suur huɔŋgu man nuɔ-i, jaamban waa baa baman hiere nelle-na, baa jo baa-ba. Yesu wuɔ tuɔ haa u nammu-i b̄ei u sire-b̄ei.

⁴¹ Jaan daaba h̄alma-na, *jinabaa-ba waa nuɔmba b̄oi-na. Duɔ donya uman baamba-i, ba ta ba kaas̄in wuɔ: «Diilon-Bienjo yaa nuɔŋo-i kelkel!» Jinabaa-ba naa suɔ wuɔ Diilon un p̄aa nunɔu-i aa saan *Konkortienjo man, u yaa Yesu-i; a ce dumaanjo-na Yesu tuɔ nuola-b̄ei, u sa yan ba da piiye.

(Marke 1.35-39)

⁴² Cuon juɔ kaal, u sire k̄a h̄ien-nu. Nuɔmba taara-yuɔ ka da-yo aa ta ba taara ba bella-yuɔ u baa da ta aa yan-ba. ⁴³ Wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Mi saaya mi wuɔra wan *Diilon-b̄aangu *Neldɔdɔlma-i nil̄eina nan̄a-na hiere; Diilonjo puɔraa-mi baa ma yaa.» ⁴⁴ Aa naa ta tuɔ wuɔra *Yude *Diilonelh̄aal̄ad̄unni-na u wan Diilon-nelma-i.

5

Gb̄εε-tetebelle

¹ Yiingu nanɔu-na, Yesu k̄aa Genesar̄eti dalanɔa-na. Nuɔmba k̄ul ba-naa k̄a u wulaa da ba ka nu Diilon-nelma-i. ² Wuɔ da benni nanni-i ni h̄ai h̄umma nunɔu-na, ni taamba naa hel ta ba saara ba j̄onaamba-i. ³ Wuɔ k̄a ka suur kunanɔu-na, Simɔ k̄unɔu'i waa aa ce u forra-kuɔ c̄elle konkondaanɔu-na. Un furaaya-kuɔ, Yesu wuɔ t̄ena a don tuɔ wan Diilon-nelma-i u piḡaan nuɔmba-i.

⁴ Un juɔ piiye t̄i, wuɔ gb̄ε Simɔ-i wuɔ: «K̄a pututu terienɔu-na, na ka nan̄ na j̄onaamba-i.»

⁵ Simo wuo cira: «Hāalātie, i naan juoŋo-i co i saa da bin̄kūŋgu bel, ŋga nin waan̄-ma dei, mi sie yagar ŋ nun̄gu-i.» Aa naa ta. ⁶ Baŋ kaa ka naŋ ba jonaamba-i, baa bel titiraamba-i jonaamba yu ta ba yii da ba kar. ⁷ Ba nabentaamba namba waa, baa fara bi ba jo baa ba beŋo-i a ji kāyā-bei ba jul titiraamba-i. Baŋ julii-ba, benni-i ni hāi-i-na nie yu ta ni yii da ni nyierā hūmma-na. ⁸ Simo-Pierŋ daa mafamma-i, wuo kā ka dūuna Yesu caaŋgu-na aa naa cira: «Itie, muoŋo-i āmbabalmanceron̄ muo, baa pie-mi.» ⁹ Titiraan̄ daaba ciinumma diyaa korma yuo baa bamaŋ waa baa-yo hiere beŋo-na. ¹⁰ Halle u nagbosobaaba-i Sebede bepuomba-i korma bi bilaa-ba. Ba taa ba bi unao-i Sake aa bi unao-i Nsāa. Yesu wuo waŋ baa Simo-i wuo: «Baa yaŋ korma da-ni, a don̄ nyuŋgo, ŋ ka yaŋ tetebelle-i aa ta ŋ dii nuomba-i Diilon̄-hūnuŋ-nu.» ¹¹ Yesuŋ waan̄ mafamma-i, baa hel baa ba benni-i bomborma-na ka yaŋ-ni aa cu u huon̄-nu.

*Yesu siire wontorŋo naŋo
(Matie 8.1-4; Marke 1.40-45)*

¹² Yiin̄gu naŋgu-na, Yesu kaa nelle nande-na. *Wontorŋo naŋo da-yo aa pie ka dūuna u caaŋ-nu aa cira: «Itie, da ŋ ta ŋ taara mi jarma ta-mie, mi suyaa mie ku sie yar-ni.» ¹³ Yesu wuo haa u naŋga-i yuo aa naa cira: «Mi taara ŋ jarma ta.» Naacolŋo jarma pāŋ ta yuo terduoŋgu faŋgu-na. ¹⁴ Yesu wuo waŋ-ma kuola-mei baa-yo wuo u baa yaŋ ma hel; aa u kā *Diilojigāntien̄o wulaa u ka ne-yo, aa u pā niikonni maŋ dii pāmma u hā-yo u migāan̄ u yuŋ-

maama-i ɲaa *Moisiŋ nyɛgãaŋ-ma dumaa*. Ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ u jarma taa-yuɔ kelkel.

¹⁵ Kufanɗuŋ ciɛ, Yesu yerre migãaŋ ta di du di kã. Nuɔmba bɔi taa ba jãnu ba-naa ba nu u nelma-i. Jaamba taa ba cãrã-yuɔ u tuɔ sire-bɛi ba jarma-na.

¹⁶ Ɗga huɔŋgu naŋ-nu duɔ ce, u yaŋ-ba aa ta kã u den ka cãrã Diilonɔ-i aa bir jo.

Yesu siire murgu naŋo
(Matie 9.1-8; Marke 2.1-12)

¹⁷ Yiinɗu naŋgu-na, Yesu taa u waŋ Diilonɔ-nelma-i u pigãaŋ nuɔmba-i. A ne da *Farisiɛbaa-ba namba waa tɛena ba hɔlma-na, baa *ãnjɲamma pigãataamba namba. Banamba taa ba hel *Galile, banamba *Yude, halle banamba naa hel *Yerusalemu-i-na jo. Itienɔ fãŋgũ waa baa-yo u tuɔ sire jaamba-i. ¹⁸ Balamba namba tũu murgu naŋo-i kuugallaŋ-nu jo baa-yo, wuɔ ba ji suur jina-yuɔ Yesu caaŋgu-na. ¹⁹ A ne da nuɔmba naa yu dũŋgu-i, ba saa suɔ baŋ ka suur baa-yo dumaa. Ba naa ba nyugũŋ dũŋgu dɔrɔ-i-na, aa kaasɲ-ku dii-yo baa u kuugallaŋgu-i nuɔmba hɔlma-na jina-yuɔ Yesu caaŋgu-na. ²⁰ Yesu wuɔ ne da ba haa ba naŋga-i yuɔ cor, wuɔ gbɛ ba jɛiŋo-i wuɔ: «Mi jɛ, ɲ ãmbabalma hurii hierɛ.»

²¹ Anjɲamma pigãataamba-i baa Farisiɛbaa-ba don ta ba piiye wuɔ: «Hai moloŋo-i daayo-i aa u tuɔ tuora Diilonɔ-i? Da ma hel Diilonɔ-na, hai moloŋo-i gbãa hur u nanolŋo ãmbabalma-i?»

²² Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na ta na jɔguɔŋ nel daama temma-i na hɔmmu-na? ²³ A hur u ãmbabalma-i, baa a ce u sire a tuɔ

* **5:14** Niɛŋ Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 14.2-32.

wuɔ-i, ma hāi-i-na, namaa daa hama-i ce fɛu yan?
 24 Nga mi ka sire naacolɔ daayo-i ku yaa na ka suɔ
 wuɔ Diilonɔ hāa *Molon-Bienɔ-i ku fɔngũ-i hɛma-
 na u tuɔ hur nelbiliemba āmbabalma-i.» Uɲ waan
 mafamma-i, wuɔ gbɛ murgu-i wuɔ: «Sire ɲ biɛ ɲ
 kuugallanɔ-i ɲ kũɲ, muɔmɛi waan-ma dumaa.»

25 Naacolɔ bi sire ba yufelle-na a biɛ u kuu-
 gallanɔ-i tuɔ gbɛliɛɲ Diilonɔ-i u kũɲ. 26 Maa ce-
 ba hiere gbɛɛ; baa ta ba piiye wuɔ: «Diilonɔ-i
 bibienɔ!» Korma taa ma da-ba a ce ba ta ba piiye
 wuɔ: «I daa gbɛɛ-weima nyunɔ-i-na.»

Yesu biɛ Levi-i

(Matie 9.9-13; Marke 2.13-17)

27 Yesuɲ hilaa terienɔgu-na, wuɔ da
 *nampohũutienɔ nanɔ tɛnaana u maacemmaɲ-
 dũɲgu-na, ba taa ba bi-yo Levi. Wuɔ wan baa-yo
 wuɔ: «Levi, sire i ta.» 28 Levi bi pāɲ nanna u
 maacemma-i aa sire cu u huonɔ-nu.

29 Ku huonɔgu-na, Levi wuɔ ce källe u dumelle-na
 Yesu yerren aa bi u jo ba ji ta ba wuo niiwuoni-i.
 Nuɔmba bɔi waa baa-ba. Nampohũutaamba waa
 ba hɔlma-na. 30 *Farisiɛbaa-ba daa mafamma-i ce
 bige-i baa *āɲɲinamma pigāataamba-i? Kuɔ gbuu
 jan-ba; baa ta ba waana aa naa ta ba piiye baa Yesu
 *hāalābiemba-i wuɔ: «Bige-i ciɛ na ta na wuo aa ta
 na nyonɲ baa nelbabalaan daaba temma-i?»

31 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Da ɲ waa hinni, ɲ ka ce
 bige-i perruntienɲ terienɲ-nu? 32 Mi saa jo nelfafaan
 maa-na, nga mi juɔ nelbabalaan maa-na ba da ba
 nanna ba cilɔbabalaanɔ-i.»

Yesu piiye sũɲgu maama

(Matie 9.14-17; Marke 2.18-22)

³³ Baŋ waa mafamma-na, *Farisiεbaa-ba namba yuu-yo wuɔ: «*Nsāa-Batisi *hāalābiemba dii sūngu-i aa ta ba cārā Diilonɔ-i, miε baamba bi dii aa ta ba cārā, bige-i ciε naŋ baamba sa dii?»

³⁴ Yesu wuɔ siε-ba baa gbānalāangu wuɔ: «Neliε gbāa tuɔ jā ciεɔ aa na ce u jēnaamba dii sūngu ku yiingu-na dɔrbiεɔ yufelle-na wei? ³⁵ Nga yiingu dii baa yiingu, ba ka bel dɔrbiεɔ-i ta baa-yo. Kufangu yinni'i nuɔ-i baŋ ka dii sūngu-i.»

³⁶ Aa naa tiraa naŋ gbānalāangu nanɔ baa-ba wuɔ: «Ba sa taal jonɔrfelɔ-i a nar uucɔlɔ. Da η ce-ma, jonɔrfelɔ kompanɔa siε biε baa uucɔlɔ kaanɔa-i, u yaa daayo u taalaa tī. ³⁷ Ba sa bi dii duvēnfelɔ-i cirkpɔcɔlɔ-na. Umanɔ duɔ ce-ma, cirkpɔ ka muonu aa duvēɔ ka kūnna. ³⁸ Nga da η'a η dii duvēnfelɔ-i, η saaya η dii-yo cirkpɔfelɔ-na. ³⁹ Na saa da, umanɔ duɔ tuɔ nyɔɔ duvēncɔlɔ-i uufelɔ sa dɔlɔnu-yuɔ a ce dumaanɔ-na u sa taara-yuɔ.»

6

Yitiɛnanɔ maama

(Matie 12.1-8; Marke 2.23-28)

¹ *Yitiɛnanɔ nanɔ-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni ba cor. U *hāalābiemba ta ba kar bile-i ba hu-yo ba natiɛna-na ba wuɔ. ² *Farisiεbaa-ba namba ta ba wanɔ baa-ba wuɔ: «Bige-i ciε na ta na ce kumanɔ saa saaya cemma yitiɛnanɔ-na?»

³ Yesu wuɔ gbē-ba wuɔ: «Nyulmu naŋ bilaa *Davidi-i wuɔ ce kumanɔ baa u nuɔmba-i*, ma sī na kalaanɔ-ku kε? ⁴ U naŋ suurii Diilonɔ-dūngu-na

* **6:3** Niεŋ Samiel sebedelānɔ-na (1 Samuel) 21.2-7.

dumaa a biε Diilonḡ-buruo-i ba wuo. A ne da a saa baa miε Diilonḡ-hūmelle-i, bamaḡ si dii *Diilonḡ-jigāntaamba, ba saa saaya ba wuo buruo faḡo-i.»
⁵ Uḡ waanḡ mafamma-i, wuo cira: «*Molonḡ-Bieḡo yaa yiḡienanḡu tienḡo-i.»

Yesu siire nagaduḡla nanḡo
(Matie 12.9-14; Marke 3.1-6)

⁶ *Yiḡienanḡu bi nanḡu-na, Yesu wuo suurii *Diilonelḡhāalādūḡu-na tuḡ waḡ Diilonḡ-nelma-i. A ne da naacolḡo nanḡo waa ba hōlma-na, u nadienanḡa naa minanḡ. ⁷ *Anḡinamma pigāataamba-i baa *Fariḡiεbaa-ba kā ka ḡiena ta ba ne Yesu-i wuo duḡ sire jēiḡo yiḡienanḡu-na ba da āntāalāmma haayuḡ. ⁸ Yesu wuo suḡ baa-ba. Wuḡ gbē naacolḡo-i wuo: «Sire ḡ jo ḡ ji yiεra nuḡmba yaanḡa-na.» Naacolḡ wuo sire jo ji yiεra. ⁹ Yesu wuo cira: «Yaanḡ mi yuu-na nelma diei: A saa baa miε Diilonḡ-hūmelle-i, bige-i faa cemma yiḡienanḡu-na? Anfafamma'i faa cemma waa āmbabalma? Da ḡ da molo yii duḡ ku, ku saaya ḡ kor-o waa ku saaya ḡ yanḡ u ku?»
¹⁰ Aa naa wuoḡra ne ba yammu-i hiere aa waḡ baa naacolḡo-i wuo: «Fara ḡ nanḡa-i.» Naacolḡ wuo bi fara u nanḡa-i, kaa bir ka temma-i. ¹¹ Ba hōmmu gbuu pāḡ du hiere; baa ta ba yuu ba-naa wuo: «I ka ce Yesu daayo-i niε?»

Yesu fiεlaa u pḡpuḡrbiemba-i
(Matie 10.1-4; Marke 3.13-19)

¹² Yibienḡa fanḡa-na, Yesu wuo kā tānunḡu nanḡu-na ka cārā Diilonḡo-i cḡ u yufienḡ-na. ¹³ Cuonḡ juḡ kaal, wuo bī u *hāalābiemba-i a fiεl cīncieluo ba hāi bei, a tuḡ bī-ba *pḡpuḡrbiemba. ¹⁴ Uḡ fiεlaa bamaḡ ba yireiḡa yaa daaya: Simḡ, (Yesu wuo bī Simḡ

fanjo yaa Pier-i,) baa u hãanjo-i Andere, baa Sake, baa Nsãa, baa Filipu, baa Batelemi, ¹⁵ a naara Matie, baa Toma, baa Alfe biεnjo-i Sake, baa Simo manj taa u kuye u nelle maama-i, ¹⁶ a naara Sake biεnjo-i *Yuda, baa *Yuda-Isikaro manj juo hel Yesu huonju-na.

Jaamba bai juo Yesu ji sire-bei
(*Matie 4.23-25*)

¹⁷ Yesun juo fiel u *pɔpuɔrbiemba-i ti, wuɔ hiire baa-ba tãnungu-na ka yiεra baa-ba kpankpataangu nanju-na. U *hãalãbiemba namba waa terienju fangu-na, baa sa waa dei baa yuliingu-i a naara nelpũngu nanju. Banamba taa ba hel *Yude, banamba *Yerusalemu, banamba Tiir, banamba Sidõ dii dãmmañ-nuoraangu caañ-nu. ¹⁸ Baa juo da ba ji nu Yesu nelma yaa-i aa u duo sire jaamba-i ba jarma-na. Wuɔ bi donya *jinabaa-ba-i u hiel-ba nuomba yunni-na. ¹⁹ Fõngũo nanjo taa u hel Yesu-i-na u sire-bei ba jarma-na, a ce dumaanjo-na, baa ta ba taara ba yiεya-yuɔ hiere.

Yesu gboya u hãalãbiemba-i
(*Matie 5.1-12*)

²⁰ Nuomban nii Yesu-i-na da ba yiεya-yuɔ, wuɔ wuɔra ne u *hãalãbiemba-i aa naa cira:
«Sũntañ namaanjo-i, na yunni dɔlaa;
*Diilonj-nelle-i namaa diele-i.

²¹ Nyulmunj yej namaa namanj nuɔ-i fiεfiε-i-na, na yunni dɔlaa;
niiwuoni kaa haaya baa-na.
Namaa namanj kaalaanj fiεfiε-i-na, na yunni dɔlaa;
na kaa waa nyembinnij.

²² Nuɔnj da ba bigãañ-na,

da ba nanna-ñei,
 da ba ta ba tuora-ñei,
 sisɔ da ba ta ba biɛna na yirɛiŋa-i *Molon-Bienjo
 maama-na, na yunni dɔlaa.

²³ Taa na gbu na nyɛ yiingu fangu-na, aa na ta
 na muora na gbugbanni-i; Diilonjo kaa pã-na bɔi
 dɔrɔ-i-na. Na saa da, ba bɛncuɔmba ciɛ karaŋgu
 fangu temma yaa-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i.

²⁴ Nga waan namaanjo-i, sɔlma haraa-ñei;
 na ciɛ na bãanɣu-i ti.

²⁵ Niiwuonin haaya baa namaa naman fiɛfiɛ-i-na,
 sɔlma haraa-ñei;

na kaa waa nyulmu-na.

Namaa naman dii nyɛmbɛnni-na fiɛfiɛ-i-na, sɔlma
 haraa-ñei;

na kaa waa kuliin-kaaluŋ-nu.

²⁶ Nuɔmba-i hierɛ da ba ta ba bi na yefafalle,
 ŋaa ba bɛncuɔmba nan bin coikartaamba man naa
 ciɛ ba fɛrɛ Diilopɔpuɔrbiemba

ba yefafalle-i dumaa, sɔlma haraa-ñei.»

Taa na dɔl na bigaarãamba-i

(Matie 5.38-48; 7.12)

²⁷ «Namaa naman karaa na tũnni-i ta na nu
 mi nelma-i, yaan mi tũnu-ñei: Taa na dɔl na
 bigaarãamba-i, taa na ce ãnfafamma baman
 diyaan luŋgu ñei. ²⁸ Uman duɔ haa u nubabal-
 aanɣu nuɔni man nuɔ-i, baa waasa kutienjo-na, yan
 aa ŋ ta ŋ jɔguɔŋ kuufafaanɣu baa-yo. Taa na
 cãrã Diilonjo-i na hã baman ciɛŋ-nan kuujanɣu-i.
²⁹ Uman duɔ caa ŋ tũŋ daaku-i, bir daaku-i ŋ
 hã-yo. Uman duɔ biɛ ŋ jonɣorbuɔ-i, baa cie-yo ŋ
 jonɣoryelle-na. ³⁰ Uman duɔ cãrã ŋ wulaa, hã-yo.

Aa umañ duɔ biε bɪŋkũŋgu ŋ wulaa, baa yuu-yo ku maama. ³¹ Nan̄ taaraŋ nuɔmba ta ba ce kumaŋ ba hã-na, taa na ce ku temma na bi hã-ba. ³² Da na ta na dɔl na dɔdɔltaamba yoŋ, na jaaluŋgu sɪ Diiloŋo wulaa. Na saa da, halle bamaŋ sa wuɔyaan̄ Diiloŋ-hũmelle-i ba dɔl ba dɔdɔltaamba-i. ³³ Da na ta na bi ce ɔnfafamma-i bamaŋ ciεŋ ɔnfafamma-i nei yoŋ, na jaaluŋgu sɪ Diiloŋo wulaa. Halle bamaŋ sa wuɔyaan̄ Diiloŋ-hũmelle-i ba ce kufaŋgu-i. ³⁴ Aa da na ta na dii cẽmieŋa-i naŋ suyaa wuɔ bamaŋ ka gbãa suu-ya, na jaaluŋgu sɪ Diiloŋo wulaa. Halle bamaŋ sa wuɔyaan̄ Diiloŋ-hũmelle-i, da ba suɔ wuɔ umañ ka gbãa suu cẽmelle-i ba dii-de u'i nuɔ-i. ³⁵ N̄ga, taa na dɔl na bigaarãamba-i, taa na ce ɔnfafamma bei, taa na hã aa na baa ta na cie ku sɔlaaŋgu huon̄gu-na. Ku yaa Diiloŋo ka pã-na bɔi. Aa na ka waa Dɔrwuon̄o beŋ namaa. U yaa faa. U faa baa nuɔmba-i hiere ka hel baa bamaŋ sa suyaan̄ ɔnfafamma-i baa nelbabalaamba-i hiere. ³⁶ Na saaya na waa hujantaan̄ namaa, ŋaa na Ton̄ yeŋ hujantien̄o dumaa.»

*Yesuŋ waan̄ mamaŋ a kã cãlmuɔ yan̄ga-na
(Matie 7.1-5)*

³⁷ «Baa na ta na cãl na-naa, ku yaa Diiloŋo siε ka cãl-na. Baa na ta na haa cãlmuɔ-cãŋkuɔle na-naa nuɔ, ku yaa Diiloŋo siε ka haa cãlmuɔ-cãŋkuɔle nei. Uman̄ duɔ cãl nuɔni maŋ, ce jande aa ŋ yan̄-yo, ku yaa nuɔ da ŋ bi cãl Diiloŋo-i u ka ce jande aa yan̄-ni. ³⁸ Niŋ fiŋ baa kekerien̄gu maŋ ŋ hã nuɔmba-i, ba ka fi baa ku yaa hã-ni, terien̄gu faŋgu-na, yan̄ ŋ nan̄ga ta ka fara, ku yaa ba ka fi naŋ kũŋgu-i aa fẽl-ku ku yu kũnna hã-ni.»

³⁹ Yesu wuɔ naŋ gbānalāaŋgu baa-ba wuɔ: «Na-maa daa yiro gbāa bel u nayironŋ nagāŋ-na ba kã terienŋu aa ba siɛ ka par suur fuonŋ-nu wei?
⁴⁰ *Hāalābilonŋo sa suɔ u yaŋ u hāalātienŋo-i, ŋga hāalābilonŋo maŋ duɔ hāalā ka hi u fuonŋu-i, u ka tuɔ suɔ ŋaa u hāalātienŋ uŋ suɔ dumaa.

⁴¹ «Naŋ ciɛ niɛ da hūyāŋo-i unanŋ yufellenŋ aa daabolma-i naŋ yufelle-na ŋ saa da-ma?
⁴² Daabolma-i naŋ fɛɛɛŋ yufelle-na jūnnu dumandɛ-i ŋ bir ŋ gbɛ ŋ nabentienŋo-i wuɔ: «Yaŋ mi hiel hūyāŋo-i ŋ yufelle-na hã-ni.» Anŋbāŋgbāama! Hiel daabolma-i ŋ yufelle-na igɛna, ku yaa ŋ ka ta ŋ da dɛi a gbāa hiel hūyāŋo maŋ ŋ nabentienŋo yufelle-na.»

(Matie 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ «Tibifafaanŋgu sa maŋ biebabalɛiŋa, tibibabal-aanŋgu sa bi maŋ biefɛɛiŋa. ⁴⁴ Ba suɔ tibinni-i ni bienŋa'i nuɔ-i. Ba sa yagal musiɛŋa kaapugammuna, aa ba sa bi biɛra hālɛiŋa caatterreŋ-yuŋ-nu.
⁴⁵ Neliɛŋ nuɔ ŋ huɔŋgaŋ yuu baa mamaŋ, ma yaa hilaanŋ ŋ nuŋgu-na. Nelfɛɛiŋo-i u ānfafamma hel u hɔfafanŋa'i nuɔ-i aa nelbabaŋo-i u maacembabalamma hel u hɔbabalaŋga'i nuɔ-i.»

Jaagɔciraamba hāi maama

(Matie 7.24-27)

⁴⁶ «Bige-i ciɛ na ta na bɪ-mi «Itie, Itie», aa da mi waŋ mamaŋ baa-na, na siɛ ce-ma? ⁴⁷ Umanŋ duɔ jo ji nu mi nelma-i aa ce-ma, mi ka pigāan-na kutienŋ uŋ saa baa umanŋ: ⁴⁸ U saa baa neliɛŋo maŋ wuɔ u ma dūŋgu, aa hiŋ ka hi tãmpɛlle-i jina ku tuole-i. Ku tuolenŋ jɛna fafamma aa u ma-ku, diilonŋoŋ juɔ tã, kanni gbar, hūmma būŋ ka naŋ-ku, ma saa gbāa

naara-kuɔ. ⁴⁹ Nga umanɔ juɔŋ u nu mi nelma-i aa u sa ce-ma, u saa baa umanɔ wuɔ u ma dũŋgu aa u saa hĩŋ jĩna ku tuole-i aa ma-ku. Diilonɔŋ juɔ tã, hũmma bũŋ ka nanɔ-ku, ku pãŋ cii hiere, bĩŋkũŋgu saa tĩɛ.»

7

Yesu siire sorosi ba yuntienɔ nanɔ maacembilonɔ-i

(Matie 8.5-13)

¹ Yesuŋ juɔ piiye u nelma-i tĩ baa nuɔmba-i, wuɔ ta kã Kafarnamu. ² *Oromɛ ba sorosi ba yuntienɔ nanɔ waa nelle fande-na, u maacembilonɔ nanɔ maama waa kpelle yuɔ. Maacembilonɔ daayo tuɔ janɔ. U jarma waa kpelle. ³ Yesuŋ juɔ, sorosi ba yuntienɔ daayo nu-ma. Wuɔ puɔr *Yuifu ba bĩncuɔmba namba-i u wulaa, wuɔ ba ka cãrã-yuɔ u ji sire u maacembilonɔ-i hã-yo. ⁴ Bĩncuɔŋ daaba kã ka ta ba cãrã Yesu-i aa ta ba piiye wuɔ: «Naacolɔŋ daayo saaya kãyãmma. ⁵ Yuifubaa miɛ i maama dɔlnu-yuɔ; ŋ saa da, u'i maa i *Diilonelhãalãdũŋgu-i hã-ye.»

⁶ Yesu wuɔ ta tuɔ kã baa-ba sorosi ba yuntienɔ cĩŋgu-na. Baŋ kaa piɛ cĩŋgu-i, ba suu baa sorosi ba yuntienɔ tiraa puɔr u jẽnaamba namba Yesu wulaa. Baa wanɔ baa Yesu-i wuɔ: «Itie, i jĩɛŋ wuɔ i ji wanɔ baa-ni, wuɔ ŋ baa mulĩɛŋ ŋ fɛrɛ; kɛrɛ nuɔ ŋ saa saaya ŋ suur fuɔ temma dumelle-na ⁷ ku'i cie ŋ da u saa siɛ jo u fɛrɛ ŋ wulaa. Nga da ŋ siɛ, ŋ wanɔ nelma diei, u maacembilonɔ ka sire. ⁸ Wuɔ fuɔ fɛrɛ-i nuɔmba dii u yuŋ-nu, aa fuɔ bi waa bananɔ yuŋ-nu. Duɔ gbẽ umanɔ wuɔ: «Kã ŋ ka ce daaku!» Nɔ da kutienɔ kãa. Duɔ bi gbẽ umanɔ wuɔ:

«Jo bande!» N̄ da kutien̄o bi juo. Duo bi tiraa gbẽ u maacembilon̄o-i wuo: «Ce daama!» N̄ da u cie-ma.»

⁹ Yesu wuo kar da hãmmu! Naacol̄n̄ uñ juo piiye t̄i, Yesu wuo bir u yaan̄ga-i nuomba-na aa naa cira: «Yaan̄ mi t̄nu-n̄ei; *Isirah̄el-na hiere, mi saa da uman̄ haa u nan̄ga-i miẽ naacol̄n̄ daayo temma-i.»

¹⁰ Sorosi ba yuntien̄o p̄opuor̄bien̄ baa bir ta ba k̄ñ. Ban̄ kaa hi c̄in̄gu-i, baa da maacembilon̄ daayo siire da yeryer u temma-i.

Bikulciẽno nan̄o biẽno kuu Yesu sire-yuo

¹¹ Ku huon̄gu-na, Yesu wuo ta tuo kã nelle nandena, ba bi-de Nayine. U *hãalãbiemba waa baa-yo a naara nelp̄un̄gu nan̄gu. ¹² Ban̄ kaa ta ba suur nelle-na, baa suu baa ba t̄yãa bikulon̄o nan̄o ta ba kã da ba ka fuure. U waa naacombilon̄o, aa u yaa waa u diei u nyu wulaa, a ne da u to naa ku aa yan̄-ba. Nuomba b̄oi taa ba kã u fuuremma-na. ¹³ Yesuñ daa nyun̄o-i, u hujarre gbuu ko-yo, wuo wan̄ baa-yo wuo: «Ciẽn̄ nuo, budii; baa kaal.»

¹⁴ Aa naa piẽ ka haa u nan̄ga-i kulon̄o-na. Baman̄ naa t̄yãa-yo baa yiẽra. Wuo wan̄ baa-yo wuo: «Naacombilo, sire!» ¹⁵ Wuo bi yiiye sire t̄iena, aa don̄ tuo piiye. Yesu wuo gbẽ nyun̄o-i wuo: «Biẽ n̄ biẽno yaa-i.» ¹⁶ Korma p̄an̄ bel-ba hiere terien̄gu fan̄gu-na. Baa ta ba gb̄eliẽn̄ Diilon̄o-i aa ta ba piiye wuo: «*Diilop̄opuor̄bilobuo hilaa-yiẽ. Diilon̄o juo ji k̄yã u nuomba-i.» ¹⁷ Nelma famma gbuo *Yude-i hiere baa nil̄eiña man̄ u k̄ot̄on̄ni-na.

Nsãa-Bat̄isi puwraa u hãalãbiemba-i Yesu wulaa (Matie 11.2-6)

¹⁸ Yesuñ cie maman̄ hiere, Nsãa *hãalãbiemba kã ka t̄nu-yuo baa-ma. ¹⁹ Wuo bir puor̄ ba hãi

Yesu wulaa wuɔ ba ka yuu-yo kere *Konkortienɔ man saaya u jo, u yaa ufaŋo-i wei sisɔ uu dii huon-nu? ²⁰ Baa kã ka da Yesu-i, baa cira: «*Nsãa-Batisi puɔraa-ye ŋ wulaa, wuɔ i ji yuu-ni kere Konkortienɔ man saaya u jo, u yaa nuɔŋo-i wei sisɔ uu dii huon-nu?» ²¹ A ne da huɔŋgu faŋgu-na, Yesu waa tuɔ sire jaamba bɔi ba jarma-na aa tuɔ donya *jinabaa-ba-i nuɔmba yunni-na aa bi tuɔ puur yiriemba yufienɔ-i. ²² Wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Kãan na ka tũnu Nsãa-i baa nan daa kuman, baa nan nuɔ man: *Yiriemba yufienɔ puurii, murgubaa-ba siire ta ba wuɔ, *wontuɔrmba jarma taa bei, tugbentaamba tũnni puurii, bikuomba siire aa sũntaamba nuɔ *Neldɔdɔlma-i.** ²³ Uman gbeini-i da ni saa ji guɔl mi huonɔgu-na kutienɔ yunɔgu dɔlaa.»

Nsãa-Batisi sɔnni-i
(*Matie 11.7-19*)

²⁴ Nsãa pɔpuɔrbien ban taa, Yesu wuɔ tuɔ taara u pigãan nuɔmba-i baa Nsãa sɔnni-i, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na kãa ka ne bige-i *hiekuraanɔgu-na? Fafalmun sagallan hienɔgu-i dumaa na kãa ka ne ku yaa wei? ²⁵ Namaa kãa ka ne bige-i? Na kãa ka ne uman diyaa bimbifafanni wei? Ma si baman diyaan bimbifafanni-i aa ta ba ce ba bãanɔgu-i baa dii jãmatigi ba dũnnin kɛ? ²⁶ Nga namaa kãa ka ne bige-i? Ma si na kãa ka ne *Diilopɔpuɔrbilonɔ'i kɛ? Aa naacolɔŋo faŋo-i, mi tũnu-nei, u maaraa Diilopɔpuɔrbiemba-i. ²⁷ Maman nyegãan Diilon-nelma-na wuɔ: *«Mi ka puɔr mi pɔpuɔrbilonɔ wuɔya ta ŋ yaan-na ka cãa ŋ hũmelle-i†, ba gbẽ Nsãa yaa-i.*

* **7:22** Niɛŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 35.5-6; 61.1. † **7:27** Malaki (Malachie) 3.1

28 Yaan mi tūnu-nei, Nsāa temma saa hi hoŋ caaŋ-biamba-na yogo, a ne da umaŋ si dii baa yuŋgu *Diiloŋ-nelle-na u maaraa Nsāa-i. 29 Nuɔmba-i hiere ka hel baa *nampohūutaamba-i ba nuɔ Nsāa nelma-i aa suɔ wuɔ Diiloŋo maacemma vii, ba ce Nsāa *batisen-ba. 30 Nga *Farisiɛbaa-ba-i baa *ānjɪnamma pigáataamba yagaraa wuɔ Nsāa baa batisen-ba. A ce dumaŋo-na, Diiloŋ uŋ taa u taara u ce kumaŋ hã-ba, ba ciinaana-kuɔ.»

31 Yesu wuɔ tiraa cira: «Mi gbãa saa fiɛfiɛ ku nuɔmba-i baa haba-i? 32 Mi gbãa saa-ba baa bisãlmba maŋ tiɛnaana ponsanatigerreŋ. Banamba ta ba waŋ baa banamba-i wuɔ:

«I hulii tulammu hã-na, na saa nyɛŋ,
i hãl kuliŋ-neini hã-na, na saa kaal.»

33 *Nsāa-Batisiŋ juɔ aa u sa dii dibelle u nuŋgu-na, u sa nyɔŋ kolma, na cira wuɔ *jina dii u yuŋgu-na. 34 *Moloŋ-Bieŋ uŋ wuo aa tuɔ nyɔŋ, na tiraa sire ta na piye wuɔ: «Naacolŋ daa fuɔ bi yii baa niiwuoni yaa yoŋ baa konyolle, aa tiraa sire bel jɪeru baa nampohūutaamba baa nelbabalaamba.» 35 Nga bamaŋ siyaa Diiloŋo nelma-i ba suyaa wuɔ ma faa.»

Yesu kãa Simɔ ciŋ-nu

36 *Farisiɛyiɛŋo naŋo waa, ba taa ba bi-yo Simɔ. Yiŋgu naŋgu-na, wuɔ ji bi Yesu-i wuɔ ba ka wuo niiwuoni u terieŋgu-na. Yesu wuɔ kã ba ka ta ba wuo. 37 A ne da saasorcieŋo naŋo waa nelle fande-na. Wuɔ nu-ma wuɔ Yesu dii Simɔ terieŋgu-na ba ta ba wuo niiwuoni. Wuɔ kã baa natikolo-hũmma *alabati-kamoelen 38 ka yiera saanu baa Yesu gbeini-i tuɔ kaal. Uŋ kaal dumaŋo-na,

nyinyɔlma ta ma kŭnna Yesu gbeini-na. Wuɔ ce u yukuɔsɪnni-i a hurre-niɛ aa pŭrā-niɛ nammu hāi aa ce natikolo-hŭŋ daama-i a kŭnna-niɛ.

³⁹ Simɔ daa mafamma-i ce bige-i, u pāŋ tuɔ piiye u huɔŋ-na wuɔ: «Kuɔ naacolŋ daayo waa *Diilopɔpuɔrbilɔŋo ninsoŋo, ciɛŋo maŋ yiɛyaayan-yuɔ daayo-i uu naa suɔ wuɔ cɛfɛfɛiŋo sɪ.»

⁴⁰ Yesu wuɔ cira: «Simɔ, nelma dii mi da mi waŋ-ma baa-ni.»

Simɔ wuɔ: «Hāalātie, waŋ-ma.»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Naacolŋo naŋo cɛmelle waa nuɔmba hāi nuɔ; dīelā-wuonŋo-i neifien-komuɔŋa hāi baa cɪncieluo, hāalŋ-wuonŋo-i neifienŋa ndii.

⁴² Ba saa gbāa da ba pā-ya, u ce hujarre bɛi aa ce ba yaŋ-ya. Ba hāi-i-na, cɛmellentiɛŋo maama ka dɔlnu hai yaŋ?»

⁴³ Simɔ wuɔ cira: «Mɛi huɔŋ-na, uman gbeinŋa-i waa bɔi u maama ka dɔlnu u yaa yaŋ.»

Yesu wuɔ cira: «ŋ waan ninsoŋo.» ⁴⁴ Aa naa bir u yaanŋa-i ciɛŋo-na, aa gbɛ Simɔ-i wuɔ: «ŋ daa ciɛŋ daayo-i kɛ? Miŋ diyaa mi gboluonŋu-i ŋ dumelle-na, ŋ saa hā-mi hŭmma mi saara mi gbeini-i. Nga fuɔ kaalaa kŭnna u nyinyɔlma-i mi gbeini-na a saara-niɛ hā-mi, aa hurre-niɛ baa u yukuɔsɪnni-i.

⁴⁵ Ŋ saa jārā-miɛ pŭrā-miɛ, ŋga fuɔ-i, dii uŋ suurii ŋ dumelle-na ji hi baa fiɛfiɛ, u saa yaŋ mi gbeini pŭrāmma-i. ⁴⁶ Ŋ saa hure namma mi yunŋu-na, ŋga ciɛŋ daayo kŭɔna natikolo-hŭmma mi gbeini-na.

⁴⁷ Ku'i ciɛ mi ta mi tŭ-niŋ miɛ: Mi maaman dɔlaanu-yuɔ dɔlnumma maŋ daama-i, ku pigāan wuɔ u āmbabalma-i baa ma ciinumma-i hiere, ma hurii. Nga uman āmbabalma-i da ma saa hur bɔi, mi maama sa dɔlnu kutienŋo-i bɔi.» ⁴⁸ Aa

naa wan̄ baa cieŋo-i wuɔ: «ŋ āmbabalma hurii.»
 49 Baman̄ waa juwuoterien̄gu-na baa don̄ ta ba
 jɔguɔŋ wuɔ: «Naacolŋ daa fuɔ hilaa hie aa tuɔ gbā
 u hur āmbabalma-i?» 50 Yesu wuɔ wan̄ baa cieŋo-i
 wuɔ: «Nin̄ haa ŋ nan̄ga-i miε ŋ kuraa, kā fiεi.»

8

*Caamba namba taa ba kāyā Yesu-i baa u
 hāalābiemba-i*

1 Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ ji sire tuɔ
 wuɔra nilēiŋa-na hiere u wan̄ *Diilon̄-bān̄gu
 *Neldɔɔlma-i u kā. U *hāalābien̄ cinciēluo ba
 hāi baamba waa baa-yo 2 a naara caamba namba.
 Wuɔ duɔnya *j̄inabaa halan̄-ba caamba famba
 yunni-na, aa naa bi sire banamba jarma namma-
 na. Ba taa ba bī unan̄o-i Maari. Fuɔ taa u hel
 Magidala. J̄inabaa niehāi naa hilaa fuɔ-i-na. 3 Aa
 bī unan̄o-i Sani. Fuɔ bɔlɔ waa *Erɔdi dumelle
 maacembiemba yuntien̄o nan̄o, ba taa ba bī-yo
 Kusa. Aa ta ba bī unan̄o-i Susani a naara cap̄n̄gu
 nan̄gu. Ba taa ba ce ba nagāŋ-niini-i ba kāyā Yesu-i
 baa u hāalābiemba-i.

*Nuɔmban̄ bel Diilon̄-nelma-i dumaa
 (Matie 13.1-23; Marke 4.1-20)*

4 Nuɔmba taa ba hel nilēiŋa-na hiere ba jo
 ba nu Yesu nelma-i. Yiin̄gu nan̄gu-na, wuɔ nan̄
 gbānalāan̄ daaku-i baa-ba wuɔ: 5 «Naacolŋo nan̄o
 kāa ka nan̄ fūma u suon̄gu-na. Unan̄o kā ka
 diire hūmellen̄-huɔŋ-na. Nuɔmba ta ba cor ba
 fiεna-yuɔ; huriimba jo ji wuo-yo hiere. 6 Unan̄o
 kā ka diire tāmp̄ellen̄-terien̄-nu a pa, kpekpelma
 ce u ku. 7 Unan̄o kā ka diire hīen̄-nu; hīen̄gu

tu suuye-yuɔ. ⁸ Umanɔ diiriye suon-huɔŋga-na, munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla.» Yesun waan mafamma-i, u piiye da gbagaga wuɔ: «Umanɔ duɔ u ka nu, u nu!»

⁹ U *hāalābiemba yuu-yo wuɔ: «Gbānalāan daaku yunɔ yaa wuɔ niε?»

¹⁰ U cira: «Diilonɔ ciε baa namaanɔ-i. U *nellen-tesinni maama manɔ fuyaa, u pigāan namaanɔ-i baa-ma. Nɔga ma piiye baa banamba-i gbānεininɔ; a ce dumaanɔ-na, *da ba ne-ma, ba siε da ma terienɔgu-i, aa da ba nu-ma, ba siε suɔ ma yunɔgu-i.**»

¹¹ Aa naa cira: «Mi gbānalāanɔ yunɔ yaa daaku: Diilon-nelma yaa fūma-i, aa nuɔmba hɔmmu yaa u mundiiremmu-i. ¹² Nuɔmba nanɔ hɔmmu dii nɔaa hūmellen-huɔŋga, da ba nu Diilon-nelma-i, ba yanɔ *Sitāni jo ji hiel-ma ba hɔmmu-na, a ce dumaanɔ-na ba siε da hūu-ma aa kor. ¹³ Bananɔ hɔmmu dii nɔaa tāmpēllen-terienɔgu, da ba nu Diilon-nelma-i, ma gbuu dɔlnu-bei; ba hūu-ma. Nɔga ma siε gbāa nanɔ kaasinni. Da ku ji huol, ba har jina. ¹⁴ Bananɔ hɔmmu dii nɔaa hien-terienɔgu, da ba nu Diilon-nelma-i, ba yanɔ anjɔguɔma-i baa gbein-maama-i a naara ba kusūn-maama jo ji suuye-mei. A ce dumaanɔ-na ma siε gbāa dii belle ba wulaa. ¹⁵ Bananɔ hɔmmu dii nɔaa hiefafamma, da ba nu Diilon-nelma-i, ba hūu-ma aa bel-ma baa hɔfafanɔga aa nyaar ta ba wuɔ ma hūmelle-i dinɔ saaya di wuɔ dumaa.»

Fitin-gbānalāanɔgu
(Marke 4.21-25)

* **8:10** Isayi (Ésaie) 6.9

16 Yesu wuɔ tiraa naŋ gbānalāaŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «Ba sa celieŋ fitinuɔ-i aa ce biŋkūngu cure-yuɔ. Da ba celieŋ-yo, ba haa-yo dɔrɔ ku yaa ŋ da dūŋ-huɔŋga ciɛ gbaa hierɛ. 17 Ku wɛima si dii mamaŋ siɛ ji hel bomborma-na, aa ku nelma si dii mamaŋ siɛ ji nu. 18 Kuŋ yeŋ baa umaŋ, ba ka hā-yo naara, aa umaŋ kuu sɪ baa-yo, cellɛ kūngu maŋ uŋ haa u naŋga-i kuɔ, ba ka hūu-ku aa yaŋ-yo. Terieŋgu faŋgu-na, na saaya na ta na suɔ nelma numma.»

Yesu nyu-i baa u hāmba juɔ u wulaa
(*Matie 12.46-50; Marke 3.31-35*)

19 Yesuŋ waa tuɔ waŋ Diilon- nelma-i, u nyu-i baa u hāmba jo da ba ji ne-yo; jo ji da nuɔmba yuu, ba saa gbāa da ba piɛ u caaŋ-nu. 20 Baa waŋ ba Yesu-i wuɔ: «ŋ nyu-i baa ŋ hāmba juɔ da ba ji ne-ni, baa dii gōŋgūɔŋgu-na.»

21 Yesu wuɔ cira: «Bamaŋ nuɔŋ Diilon- nelma-i aa ce-ma, ba yaa meɪ nyubaa-ba-i, ba yaa meɪ hāmba-i.»

Yesu yiɛraaya fafalmu
(*Matie 8.23-27; Marke 4.35-41*)

22 Yiingu naŋgu-na, Yesu wuɔ ji bel nyugūŋ beŋo naŋo-na baa u *hāalābiemba-i aa naa cira: «Yaŋ i karnu dalaŋga-i i kā bombor damaalei-i.» Baa bi ta ta ba karnu ba kā. 23 Ba'a ba kā yaaŋga-na, Yesu wuɔ duɔfūŋ. Ba kaa hi hɔlma namma-i, fafalmu naŋ temma sire suuye-bei. Hūmma doŋ ta ma suur beŋo-na. Baa ta ba yii da ba kunu. 24 Hāalābiemba ta ba kaasŋ wuɔ: «Hāalātie, sire, i yii diɛ ku!» Yesu wuɔ sire nuola fafalmu-i baa hūmma-i niɛ kā ka ciire. 25 Kuɔ cu ba hōmmu-i,

ba kũŋ maa ta ma nyɛŋ. Wuɔ wan̄ baa-ba wuɔ: «Namaa na'a na haa na nan̄ga-i miɛ hie?» Baa ta ba piiye ba-naa nuɔ wuɔ: «Nɛliɛŋ hayo-i temma-i dumandɛ-i? Fuɔ dii niɛ aa duɔ nuola fafalmu-i baa hũmma-i ni kã ka ciire ni temma-i?»

*Yesu duɔnya j̄nabaa naacol̄ŋo nan̄o-na
(Matie 8.28-34; Marke 5.1-20)*

²⁶ Yesubaa-ban̄ karaanu ka hi Geresa-i dii Galile dalan̄ga bomborma namma-na, baa huɔl. ²⁷ *J̄ina ba nol̄ŋo nan̄o waa nelle fande-na, u bãan̄gu cuɔ. U waa tuɔ wuɔra u b̄iŋ tãmporuon̄gu aa tuɔ kã u cɔ c̄incuɔŋ-na. Yesubaa-ban̄ huɔlaa u da-ba, u ta tuɔ j̄arã-bei. ²⁸ Uŋ juɔ hi, u kaas̄iŋ aa dũuna Yesu caan̄gu-na aa piiye da gbagaga wuɔ: «Dɔrwuon̄o Biɛŋ nuɔ, mi ciɛ-ni niɛ? Jande, baa ce hɔdorre baa-mi.»

²⁹ Yesu wuɔ nuolaaya j̄nabaa-ba-i wuɔ ba helyuɔ ku'i ciɛ wuɔ tuɔ piiye dumaan̄o-na. Ku waa da ku sire-yuɔ yiin̄gu man̄ nuɔ-i, ba bel-o vaa-yo baa j̄olgɔbaa j̄ina. Nga da ba fiɛ vaa-yo, u kar j̄olgɔbaa-ba-i aa suur h̄iɛŋ-nu. ³⁰ J̄inabaa daaba naa ciinu cor u yun̄gu-na. Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ba b̄i-ni niɛ?»

Wuɔ cira: «Ba b̄i-mi Sãlle.»

³¹ J̄inabaa-ba bir yan̄ aa ta ba cãrã Yesu-i wuɔ u baa donya-bei ba kã yaahuol-teriɛn̄gu-na.

³² A ne da persãlle nande waa ta di wuora tãnun̄gu-na. J̄inabaa-ba cãrã Yesu-i wuɔ u yan̄ ba ka suur p̄ermba famba yaa nuɔ-i. Yesu wuɔ hã-ba hũmelle-i. ³³ Baa hel naacol̄ŋo-na a kã ka suur p̄ermba-na. P̄ermba p̄an̄ ta ba gbar ba hiire, ba kã ba kunu dalan̄ga-na. ³⁴ Nuɔmba waa ta ba ceŋ-ba. Ban̄ juɔ da ba gbaraa ka kunu

hiere dumaanŋo-na, baa pisállã baa gbarunŋu; banamba kã nellen-huonŋa-na, banamba kã sonni-na ka wanŋ-ma. ³⁵ Nuomba hel da ba ji ne. Ban juo ji hi, baa da naacolŋ daayo diyaa bimbinni tiena da welewele Yesu caanŋu-na. Korma pãŋ ta ma da-ba. ³⁶ Bamanŋ waa da ban duonya jinabaa daaba-i dumaa naacolŋo-na, baa ta ba piye ba tũnu banamba-i. ³⁷ Kor maa gbuu ta ma da Geresataamba-i. Baa cãrã Yesu-i wuɔ u ce jande aa u ta u halanŋ ba terienŋu-na. Wuɔ kã ka nyugũŋ beno-na duɔ bir. ³⁸ Unŋ duonya jinabaa-ba-i naacolŋo man nuɔ-i, wuɔ cãrã-yuɔ wuɔ u yanŋ u kã baa-yo. Yesu wuɔ cira: ³⁹ «Yanŋ aa ŋ kũŋ ŋ ka tũnu nuomba-i Diilonŋ unŋ ciɛ kumanŋ niɛ.» Naacolŋ wuɔ ta ka tuɔ wuɔra u wanŋ Yesunŋ ciɛ kumanŋ yuɔ hiere.

Yesu yieraaya ciɛŋo nanŋ tãmma aa sire bikulonŋo nanŋo

(Matie 9.18-26; Marke 5.21-43)

⁴⁰ Yesunŋ hilaa Geresai-na jo, nuomba kũɔl banaanã kã ka yu-yuɔ. Ba taa ba niya u jomma-i hiere. ⁴¹ Naacolŋo nanŋo waa, ba taa ba bĩ-yo Yarusi. U waa *Diilonelhãalãdũŋgu yuntienŋo. Wuɔ jo ji dũuna Yesu caanŋu-na a tuɔ cãrã-yuɔ wuɔ u kã u dumelle-na ⁴² kerɛ u biloduɔla yii baa u yunŋu. Bilonŋo bienŋ cinciɛluo baa a hãi waa belle fandena. Yesu wuɔ ta ba ta ba kã. Nuomba fũnuŋ yu-yuɔ ta ba nogol-o terni-na hiere. ⁴³ Ciɛŋo nanŋo bi waa ba hɔlma-na, u tãmma taa ma kũnna. Ku bienŋ cinciɛluo baa a hãi waa belle fandena. U ciɛ perru-i ji gbẽ. U gbeinŋa tiraa tĩ aa tãmma saa yiera. ⁴⁴ Ciɛŋ daayo piɛ Yesu huonŋ-yanŋa a yiɛya u jonŋoruo tũŋgu-i. Unŋ yiɛyaaya jonŋoruo-i terienŋu

man nuɔ-i, tãmma pãŋ yiera. ⁴⁵ Yesu wuɔ suɔ wuɔ molo yiɛyaaya-yuɔ. Wuɔ yuu wuɔ: «Hai moloŋo-i yiɛyaaya-miɛ?»

Wulawula wuɔ fuɔ sɪ, wulawula wuɔ fuɔ sɪ. Pier wuɔ cira: «Hãalãtie, molo saa yiɛya-niɛ, nuɔmba yaa yuu ta ba tisɪŋ-ni.»

⁴⁶ Yesu wuɔ cira: «Molo yiɛyaaya-miɛ. Mi daa kuanŋu paraaya-miɛ ku'i ciɛ mi suɔ.»

⁴⁷ Ciɛŋ daa uŋ daa Yesu suyaa dumaanŋo-na, u kũɔma donŋ ta ma nyɛŋ. Wuɔ piɛ dũuna u yaanŋa-na, aa naa piye nuɔmba-i hiere ba yufelle-na kumanŋ ciɛ u yiɛya-yuɔ. Aa fafalmuŋ daa-yuɔ terduanŋu fanŋu-na dumaa, wuɔ tiraa wanŋ mafamma-i. ⁴⁸ Yesu wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Mi bilo, niŋ haa ŋ nanŋa-i miɛ, ŋ kuraa. Kã ŋ kã fiɛ.»

⁴⁹ Yesuŋ taa u wanŋ mafamma-i huɔŋgu manŋ nuɔ-i, moloŋ wuɔ hel Diilonelhãalãdũŋgu yun-tienŋo ciŋgu-na ji wanŋ baa-yo wuɔ: «Baa yanŋ hãalãtienŋo mulɛŋ u fɛɛɛ, ŋ bilonŋo jarma yaraa-yo.»

⁵⁰ Yesu wuɔ nu-ma. Wuɔ wanŋ baa Yarusi-i wuɔ: «Baa tie holle. Da ŋ haa ŋ nanŋa-i miɛ, ŋ bilonŋo ka sire.» Uŋ waanŋ mafamma-i, baa cor ta ba kã.

⁵¹ Banŋ kaa hi ciŋgu-i, u saa siɛ molo suur baa-yo dũŋgu-na. U ciɛ fuɔ baa Pier baa Nsãa baa Sake a naara bilonŋo to-i baa u nyu-i ba'i suur baa-yo yonŋ. ⁵² Nuɔmba-i hiere ba waa kaaluŋ-nu. Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Baa na kaal, u saa ku, u duɔfũŋ.»

⁵³ Baa bir yanŋ aa ta ba cõmuɔŋ-yo. Bafamba wulaa ma tɛ. ⁵⁴ Yesu wuɔ bel bilonŋo nanŋa-i, aa naa piye da gbagaga wuɔ: «Bilo, sire!» ⁵⁵ Bilonŋ wuɔ puur u yufienŋa-i aa pãŋ yiye sire. Yesu wuɔ cira ba hã-yo bɪŋkũŋgu u wuɔ. ⁵⁶ Kuɔ ce u bɪncuɔmba-i gbɛɛ.

Yesu wuɔ wan̄ baa-ba wuɔ ba baa wan̄ ma hel.

9

Yesu puɔraa u h̄aalābiemba-i
(*Matie 10.5-15; Marke 6.7-13*)

¹ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ tigiin u *h̄aalābien̄ c̄incieluo ba h̄ai baamba-i a h̄a-ba himma baa f̄ɔŋgũɔ ba da ba gb̄aa ta ba donya *jinabaa-ba-i hiere aa ta ba sire jaamba-i. ² Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ puɔr-ba wuɔ ba wuɔra wan̄ *Diilon̄-b̄aŋgu maama-i aa sire jaamba-i. ³ Aa naa wan̄ baa-ba wuɔ: «Da na'a na ta, molo baa biɛ bũɔle, molo baa biɛ buɔra, molo baa biɛ niwuoni, molo baa biɛ gbein̄a, molo baa bi biɛ jon̄gorbaa-ba h̄ai. ⁴ Da na k̄a terien̄gu terien̄gu, aa ba ka h̄a-na d̄un̄gu wuɔ na ta na c̄ɔ, na t̄iɛ d̄un̄gu fan̄gu-na fuɔ na tamma. ⁵ N̄ga da na k̄a da na ka har baman̄ nuɔ-i aa ba yagar, na pir na nallu-i na ta. Ku yaa ba ka suɔ wuɔ ba maacemma saa fa.» ⁶ U h̄aalābiemba ta ta ba wuɔra nil̄ein̄a-na hiere ba wan̄ *Neldɔɔlma-i aa ta ba sire jaamba-i ba k̄a.

Erɔdi huɔŋga cuu
(*Matie 14.1-12; Marke 6.14-29*)

⁷ Maman̄ ciɛŋ hiere, *Erɔdi man̄ waa *Galile yun̄gu-na wuɔ nu-ma. Uŋ nuɔ-ma, u huɔŋ kaa cu. Banamba taa ba piiye wuɔ *Ns̄aa-Bat̄isi yaa siire kuon̄-nelle-na a jo. ⁸ Banan̄ ba'a *Eli yaa caraaya-bɛi. Banan̄ ba'a yiinataan̄ *Diilopɔpuɔrbilon̄o nan̄o'i siire kuon̄-nelle-na jo. ⁹ Erɔdi wuɔ cira: «Mi ciɛ ba kar Ns̄aa yun̄gu-i, hai molon̄o-i daayo fuɔ?» Aa naa tuɔ taara u da Yesu yufelle.

*Yesu hãa nelpũngu nanngu wuo ye
(Matie 14.13-21; Marke 6.30-44; Nsãa 6.1-14)*

¹⁰ Yesu *pɔpuɔrbiemban̄ kaa bir jo, baa jo ji tũnu-yuɔ baa ban̄ kaa ce mamanan̄ hiere. Yesu wuɔ ce ba hel nellen̄-huon̄ga-na kã ba den̄, dii nelle nande caan̄gu-na ba bi-de Betisada. ¹¹ Ban̄ fiε ta, nuɔmba yagar nu-ma, aa sire nyaa u huon̄-nu. Ban̄ kaa hi, Yesu wuɔ hã-ba muntien̄ammu aa biε *Diilon̄-nellentesinni maama-i wan̄ baa-ba aa bi sire jaamba man̄ waa ba hɔlma-na.

¹² Bãan̄guɲ juɔ don̄ ta ku hir huon̄gu man̄ nuɔ-i, u *hãalãbien̄ cincienuo ba hãi baamba kã u wu-laa ka cira: «Itie, in̄ yen̄ hien̄gu-na dumandε-i aa bãan̄gu ta ku suur, η sa ce nuɔmba bɔrɔ kã nilen̄ja man̄ kɔtɔnni-na ka taara niwuoni wuo, baa muncɔmmu wei?»

¹³ Yesu wuɔ cira: «Namei saaya na hã-ba niwuoni-i ba wuo.»

Baa cira: «*Buruo u ndii dii baa-ye yon̄ baa titiraamba hãi. Da η bi'a miemei ka sãa ji hã nelpũn̄ daaku-i hiere η wan̄-ma.» ¹⁴ A ne da bɛmba man̄ waa, ba yuu nuɔmba neifien̄ja hãi nuɔsiba ndii temma.

Yesu wuɔ cira: «Cien̄ ba tiena nuɔmba komuon̄ja hã-a-hãi baa cincienuo.» ¹⁵ U hãalãbiemba ce nuɔmba tiena. ¹⁶ Yesu wuɔ biε buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hãi baan̄ daaba-i a ciir u yun̄gu-i dɔrɔ-i-na aa jaal Diilon̄o-i. Un̄ jaalaa Diilon̄o-i, wuɔ bũlnu-niε hã u hãalãbiemba calnu-niε hã nuɔmba-i. ¹⁷ Nuɔmba wuo hiere niε yar-ba. Hãalãbiemba gbura ni boini-i a dii-ni segeyufien̄ cincienuo baa a hãi a ta baa-ni.

*Yesu sɪnni yaa hani-i?**(Matie 16.13-28; Marke 8.27-9.1)*

¹⁸ Yiingu nangu-na, Yesu kaa u den ka tuɔ cārā Diilonjo-i. U *hāalābiemba waa baa-yo. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Nuɔmba wan wuɔ nie mei kūngu-na?»

¹⁹ Baa cira: «Banamba ciera wuɔ nuɔnei *Nsāa-Batise-i, banan ba'a nuɔnei *Eli-i, banan ba'a yiinataan *Diilopɔpuɔrbilonjo nanjo'i birii jo nuɔno-i.»

²⁰ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Namaa fuɔ, na'a hai molonj muɔmei?»

Pier wuɔ cira: «Diilonj un pāa nunju-i wuɔ u ka saan *Konkortienjo man, u yaa nuɔno-i.»

²¹ Yesu wuɔ wanj-ma kuola-mei baa-ba wuɔ ba baa yan molo nu-ma. ²² Aa naa cira: «*Molonj-Bienjo saaya u gbuu mulienj. Nelle bincuɔmba-i baa *Dilijigāntaamba yuntaamba-i a naara *anjɪnamma pigāataamba ka ciina-yuɔ aa bel-o ko-yo. Nga da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yonj hɪema-na, sielinj-yiingu-na u ka sire hel jo.»

²³ Aa naa wanj baa-ba wuɔ: «Nuɔni man da η ta η taara η nyaanu-mie, η saaya η ciina η fere aa η jo i ta. Aa η saaya η ta η sie muliema-i baa kuliingu-i yinni man jon. ²⁴ Umanj duɔ tuɔ kaal baa u yungu yonj, kutienjo ka kɔsuɔn u fere; nga umanj duɔ tuɔ kɔsuɔn u fere mei maama-na, kutienjo ka da cicɛlma manj sie ji ti dede. ²⁵ Da η da η yufien-niini-i hiere hɪema-na aa ka caa, yunj haku-i dii-kuɔ? ²⁶ Umanj duɔ tuɔ ce senserre u sa taara ba suɔ wuɔ u cuu mi huonj-nu, aa bi tuɔ ce senserre baa mi nelma wamma-i, Molonj-Bienj duɔ ka bir jo baa u fɔngū-i, baa u To wuonjo-i a naara u To u dɔrpɔpuɔrbiemba wuonjo-i, u ka bi ce senserre baa kutienjo maama-i.

27 Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Banamba dii na hɔlma-na bande-i-na, ba ka da *Diiloŋ-bāanġu-i baa ba yufelle aa suɔ ku.»

Yesu birii u den birma
(*Matie 17.1-8; Marke 9.2-8*)

28 Yesuŋ waan mafamma-i, yinni niisiɛi temma cor, wuɔ ce fuɔ baa Pier, baa Nsāa a naara Sake ba kā tānuŋgu nanġu-na da ba ka cārā Diiloŋo-i. 29 Uŋ kaa tuɔ cārā Diiloŋo-i u yaanġa fūnuŋ bir ka den birma aa u joŋgorbaa-ba bir baapiɛimba ta ba gbu ba caa da muimui. 30 Wuɔ u ne da nuɔmba hāi juɔ ji ta ba piye baa-yo: *Moisi baa *Eli. 31 Dɔrcecerma namma'i naa dii-ba huɔŋga ba ta ba piye baa Yesu-i uŋ ka ku kuliŋgu maŋ *Yerusalemu-i-na a perieŋ u maacemma-i bāl-ma. 32 Ŋ sie suɔ wuɔ Pierbaa-ba naa kor duɔfūŋ bir ba nammu-i ba honniŋ, ŋga ba yagar sire da cecer daama diyaa Yesu-i huɔŋga baa muɔŋ daaba-i ba hāi-i-na u caan-nu. 33 Nuɔŋ daabanġ juɔ ta ba ta, Pier wuɔ waŋ baa Yesu-i wuɔ: «Hāalātie, i jomma faa bande-i-na dɛ! Ŋ sa yaŋ i ce gbuganni siɛi wei? Ku diei naŋ kūŋgu, ku diei Moisi kūŋgu, aa ku diei kūŋgu nanġu-i Eli kūŋgu.» U taa u piye dumaa u yuŋ-nu, u sa suɔ uŋ waŋ mamanġ. 34 Uŋ taa u waŋ mafamma-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, duherru nandu jo ji cīnnu-bei. Korma ta ma da-ba. 35 Ba'a ba ne, da molo piye duherru-na wuɔ: «Mi Biɛŋo yaa daayo-i, mi hielaa u yaa-i. Taa na nu u nuŋgu-i*.» 36 Moloŋ daa uŋ juɔ piye tī, *hāalābiemba da Yesu yaa u diei yonġ; ba saa da moloŋo baa-yo. Kuŋ ciɛ

* 9:35 Isayi (Ésaie) 42.1; Like 3.22

dumaanjo-na, ba fiinanj nel daama-na, ba saa wanj-
ma baa moloŋo huonju fanju-na.

Yesu duonyajina naacombilonjo nanjo-na
(*Matie 17.14-18; Marke 9.14-27*)

³⁷ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuo hiire tanungu-na
baa u *haalabiemba-i. Nelpungu nanju jo u wulaa.

³⁸ Naacoljo nanjo waa ba holma-na. Wuo piye da
gbagaga wuo: «Haalatie, jande, ne mi bienjo-i, u yaa
u diei yonj mi wulaa. ³⁹ *Jina dii u yungu-na. Duo
sire-yuo dumandε-i, u tugol kaasij. Duo kaasij,
jina mal-o u tuo tarā aa sampugaaru ta du hel u
nungu-na. Duo sire-yuo, u mulien-yo da suu aa suo
ji ciire-yuo. ⁴⁰ Mi caarā η haalabiemba-i miε ba
donya-yuo, ba saa gbāa.»

⁴¹ Yesu wuo cira: «Fiefie ku nuonj namaanjo-i na
sa hūu nelien maama; na saa fa. Na daa nie sī mi
ka tiena baa-na gbula a tiera na nonni-i wei?» Aa
naa gbē naacoljo-i wuo: «Jo baa η bienjo-i bande.»

⁴² Naacombilonj unj kaa tuo pie Yesu-i, jina wuo sire-
yuo. Wuo cii pānj tuo tarā. Yesu wuo nuola jina-i
wuo u cor hel naacombilonjo-na. U bi siremma
yaa dumaanjo-na u jarma-na. Wuo hā u to-i baa-
yo. ⁴³ Nuomba manj waa hiere ku ce-ba gberε.
Wulawula wuo Diilonjo hii, wulawula wuo Diilonjo
hii.

Yesu tirii u kuliingju maama-i
(*Matie 17.22-23; Marke 9.30-32*)

Yesu ancemmanj taa ma ce nuomba-i hiere gberε
dumaanjo-na, wuo wanj baa u *haalabiemba-i wuo:

⁴⁴ «Karaan na tūnni-i na nu nel daama-i fafamma:
Ba ka bel *Molon-Bienjo-i hā nelbiliemba-i baa-yo
ba ko-yo.» ⁴⁵ U haalabiemba saa suo u nelma

yaanḡa-i; ma yunḡu naa fuo-bei, ba saa gbãa da ba suo-ma. Ba sie bi sie da ba yuu-yo.

Hayo-i nelbuo-i haalabiemba-na?
(Matie 18.1-5; Marke 9.33-37)

⁴⁶ Ku huonḡu-na, Yesu *haalabiemba ji ta ba fanu ba-naa da ba suo uman nelbuo-i ba holma-na. ⁴⁷ Yesu wuo suo baa-ba, wuo bie bisambilonḡo nanḡo jina u caanḡu-na aa naa wan baa-ba wuo: ⁴⁸ «Uman duo ne muonḡo-i aa bel bisambilonḡo daayo-i fafamma, kuu dii naa kutienḡo bilaa mei ferε yaa-i; aa uman duo bel muonḡo-i fafamma, kuu dii naa u bilaa uman puoraami. Na saa da, uman duo ce u ferε cekũo na holma-na hiere, u yaa-i nelbuo-i.»

⁴⁹ Nsãa wuo wan baa-yo wuo: «Haalatie, i daa naacolḡo nanḡo taa u bi η yerre-i aa tuo donya *jinabaa-ba-i. Mie ne da u sa nyaanu-nie baa mienḡo-i, i ce u yan.»

⁵⁰ Yesu wuo cira: «Baa na cie-yo, uman duo saa bigaan-na, kutienḡo dii baa-na.»

Yesu kamma-i Yerusalemu-i-na

⁵¹ Diilonḡ un ḡa naa saaya u hũu Yesu-i yinni man nuo-i, nin juo ta ni pie, wuo sire wuo fuo fuo kã *Yerusalemu-i-na. ⁵² Aa naa puor nuomba ta u yaan-na. Kutaamban kaa hi *Samari nelle nande-i, baa yiera wuo ba tigiin cie-yo. ⁵³ Nḡa ban waa da ba cor kã Yerusalemu-i-na, nelle fande taamba saa hũu-ma u duo har ba nelle-na. ⁵⁴ Ban juo hi da-ma dumaanḡo-na, Sake-i baa Nsãa-i baa cira: «Itie, η sa yan i ce Diilonḡo naar ko-ba wei?»

55 Yesu wuɔ bir nuola-bei.† 56 Aa ba cor ta ba kã nelle nande.

Ba nyaanu Yesu-i niε?
(*Matie 8.19-22*)

57 Baŋ kãŋ hũmelle-na, naacolŋo naŋo gbẽ Yesu-i wuɔ: «Itie, mi ka ta mi nyaanu-niε niŋ kãŋ terni maŋ nuɔ-i hiere.»

58 Yesu gbẽ-yo wuɔ: «Muncɔmmu dii baa bũrãamba-i, aa kamma dii baa huriimba-i; nga terienŋu si dii baa *Molon-Bieŋo-i u duɔ tuɔ cɪnnu u yunŋu-i.» 59 Aa naa miel waŋ baa unanŋo-i wuɔ: «Jo i ta».

Naacolŋo gbẽ-yo wuɔ: «Yaŋ mi to duɔ ku mi fuure-yuɔ tĩ, mi ka suɔ jo i ji tie wuɔra.»

60 Yesu wuɔ gbẽ-yo wuɔ: «Yaŋ kuomba fuure ba nakuomba-i, aa nuɔŋo-i ŋ kã ŋ ka ta ŋ wuɔra ŋ waŋ *Diilon-bãanŋu maama-i baa nuɔmba-i.»

61 Unanŋ wuɔ tuɔ piiye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, mei ka ta mi nyaanu-niε, nga yaŋ mi ka cãrã hũmelle-i cɪŋgu-na igẽna.»

62 Yesu wuɔ cira: «Ŋ saa da, umanŋ duɔ tuɔ kũ baa niimba-i aa tuɔ miel u ne u huonŋu-na, kutienŋo sie gbãa guona Diilon-suonŋu-na.»

10

Yesu puɔraa nuɔmba komuɔŋa siei baa cɪncieluo ba hã

1 Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ tiraa hiel nuɔmba komuɔŋa siei baa cɪncieluo ba hã a puɔr-ba ba hã-ba-hã nilɛiŋa-na hiere baa terni maŋ uŋ ŋa naa

† 9:55 Banamba naaraaya wuɔ: «Na saa suɔ wuɔ na balaanŋ cor wei? *Molon-Bieŋo saa jo duɔ ji ko nuɔmba, ŋga u juɔ duɔ ji kor-ba.» Saa-ku baa Like 19.10.

saaya u kã-niɛ, ba da ba ta u yaan-na. ² Aa naa wan baa-ba wuɔ: «Dĩmma dii bɔi ŋga ma kartaamba saa ciinu. Cãarãŋ suontienjo-i u puɔr nuɔmba namba naara.» ³ Aa naa cira: «Miŋ puɔraa-na dumandɛ-i, kuu dii ŋaa mi ciɛŋ tũlmba ka dii-ba maamunaamba-na. ⁴ Da na'a na ta, molo baa biɛ gbeiŋa, molo baa biɛ buɔra, molo baa bi biɛ naatenni. Aa da na ta na kã, molo baa ka yiera hũmelle-na wuɔ u jaal moloŋo. ⁵ Da na ka suur ciŋgu maŋ nuɔ-i, mamaŋ dii cemma igɛna ma yaa daama, na cira: <Tiyãaŋ dei.> ⁶ Da kuɔ yaafɛllentienjo dii ciŋgu fanɔgu-na, na jaaluŋgu ka hi-yo, da ma'i sɪ ku ka bir jo na wulaa. ⁷ Da ba jãrã-nei fafamma terienɔgu maŋ nuɔ-i, na har na tiɛna kusuɔŋ-nu'i. Da ba hã-na kumaŋ, na hũu na wuo. Da ba bi hã-na kuunyɔŋgu maŋ, na hũu na nyɔŋ. Maacembiloŋo saaya baa u maacemma sullu. Baa na ta na horuonu na muŋharmunterni-i. ⁸ Da na suur nelle maŋ nuɔ-i, da ba bel-na fafamma aa hã-na kumaŋ, na hũu na wuo fiɛi. ⁹ Aa jaamba maŋ dii nelle fande-na, na sire-bei aa na wan baa nuɔmba-i wuɔ *Diiloŋ-bãaŋgu piyaa-ba ti. ¹⁰ Nga da na suur nelle maŋ nuɔ-i, aa ba yagar ba saa hã-na muntienammu, na kã nellen-huɔŋga-na na ka cira: ¹¹ <I pirii i nallu-i na nelle-na, ŋga mamaŋ dii, na saaya na suɔ wuɔ Diiloŋ-bãaŋgu piyaa ti.> ¹² Mi tũnu-nei, bamaŋ da ba saa ka hã-na muntienammu, Diiloŋ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiŋgu maŋ nuɔ-i, uŋ ka haa kumaŋ kutaamba-na,

ku ka balan ɣaŋ Sodɔmutaamba kũŋgu-i* .»

(*Matie 11.20-24*)

¹³ Aa naa cira: «Korasitaan namaanɔ-i, sũlma haraa-nei! Betisadataan namaanɔ-i, sũlma haraa-nei! Gberɛ-weima maŋ ciɛ namaa hɔlma-na, kuɔ maa naa ce Tiir nelle yaa nuɔ-i baa Sidɔ nelle-na, dii yiinaa nilɛiŋa faŋa taamba naa kũnna cuonɣu ba ferɛŋ nuɔ aa dii buɔrbaa jonɣor ba temma a pigãan wuɔ ba naana ba cilɔbabalaŋo-i.

¹⁴ Terienɣu faŋgu-na, Diilonɣ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiinɣu maŋ nuɔ-i, uŋ ka haa kumaŋ nei, ku ka balan ɣaŋ Tiirtaamba kũŋgu-i baa Sidɔtaamba kũŋgu-i hiere. ¹⁵ Kafarnamutaan namaanɔ-i, na daa niɛ sɪ namei ka maar nuɔmba-i hiere wei? Na tãal na ferɛ; namei ka waa ba hieronɔ-i hiere ba huon-nu.»

¹⁶ Aa naa waŋ baa uŋ hielaa bamaŋ duɔ puɔr-ba wuɔ: «Da na kã, umaŋ duɔ ka nu na nunni-i, kutienɔ nuɔ mei nunɣu yaa-i; umaŋ duɔ ka ciina-nei, u ciinaana muɔmei. A ne da umaŋ duɔ ciina muɔŋo-i, u ciinaana umaŋ puɔraa-mi.»

¹⁷ *Pɔpuɔrbiemban kãa aa jo, ba jo ji ta ba nyɛ da musɛmusɛ aa ta ba piiye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, halle baa *jinabaa-ba-i hiere, diɛ piiye baa-ba aa bi ŋ yerre-i ba nu i nunni-i.»

¹⁸ Yesu wuɔ cira: «Mi daa *Sitãni hilaa dɔrɔ-i-na jo ji diire ŋaa diilonɣ-nyiesimma. ¹⁹ Niɛŋ, mi hãa-na himma-i ninsonɔ na ta na gbã na fiɛna jɛnaamba-i baa namɛlmba-i, aa ta na gbã na yar bigãarãŋo-i; a ce dumaanɔ-na binjkũŋgu siɛ gbãa ce kuubabalaanɣu nei. ²⁰ Na saa da! Kumaŋ saaya

* **10:12** Sodɔmutaamba kũŋgu-i: Niɛŋ Miwaanɔ jinamman-sebɛ-i-na (Genèse) 19.24-28.

ku fě na hōmmu-i ku'i sī wuō *jīnabaa-ba nuō na nunnī-i, ŋga ku yaa daaku: Na saaya na suō wuō na yireiŋa nyegāaŋ dii dōrō-i-na.»

Yesu huōŋga fīe
(*Matie 11.25-27; 13.16-17*)

²¹ Terduōŋgu fanġu-na, *Diilon-Ųalle pāŋ ce Yesu huōŋga fě. Wuō cira: «Baba, nuōnei Ųuntien nuō dōrō-i-na baa hīema-na hiere. Niŋ fuyaa ŋ huōŋga-i cēcēmuntaamba-na baa sebesuōtaamba-na, aa cēr pigāaŋ bisāmbiamba-i baa-ka, ŋ jaalunġu bōi. Niŋsoŋo, ŋ ciē ŋ huōŋga yaa dumaanō-na Baba.»

²² Aa naa cira: «Mi To birii weiima-i hiere hāmi. Da ma hel Tuōŋo-na, molo sa suō Bepolŋo-i, aa da ma bi hel Bepolŋo-na baa un taaraŋ u pigāaŋ bamaŋ baa-yo, molo sa suō Tuōŋo-i.» ²³ Aa naa bir fulnu u *hāalābiamba-i ba kula wuō: «Naŋ daŋ kumaŋ daaku-i, bamaŋ daaŋ-kuŋ ba yunni dōlaa. ²⁴ Yaan mi tūnu-nei, *Diilopōpuōrbiamba bōi baa fōŋgōtaamba bōi taa ba taara ba da naŋ daŋ kumaŋ, aa nu naŋ nuŋ mamaŋ, ŋga ba saa ji gbāa†.»

Samariyiēŋo naŋo maama

²⁵ *Anjīnamma pigāatienō naŋo sire yiēra aa yuu Yesu-i baa nel daama-i duō cure-yuō wuō: «Hāalātie, da mi ta mi taara mi ka da cicēlma maŋ sa tīēŋ dede-i, mi saaya mi ta mi ce bige-i?»

²⁶ Yesu wuō yuu-yo wuō: «Ba nyegāaŋ wuō niē *anjīnamma-na?»

²⁷ Naacolŋ wuō cira: «Ba ciēra wuō: *Ųsaaya ŋ dōl Itienō-i Diilonō-i baa ŋ huōŋga-i hiere, baa ŋ kusūŋgu-i*

† **10:24** Niēŋ Pier dīē. 1.10-12.

hiere, baa η f̄əŋgũə-i hiere, baa η ānjəguəma-i hiere, aa η bi dəl η nanolŋə-i ηaa niŋ dəl η f̄erε duma.†»

28 Yesu wuə cira: «Ma yaanŋa yaa-i. Da η ta η ce mafamma-i, η ka da cicēlma maŋ sa t̄iεŋ dede-i.»§

29 Nŋa ānj̄inamma pigāatienŋə tuə taara u pigāan Yesu-i wuə u nelma saa k̄ā h̄iεŋ-nu. U bir yuu-yo wuə: «Mi nanolŋə yaa hai?»

30 Yesu wuə siε-yo baa nel daama-i wuə: «Naa-colŋə naŋə hilaa *Yerusalemu-i-na a tuə hiire u k̄ā Yeriko. Uŋ k̄āŋ h̄ūmelle-na, cuobaa-ba ka cie-yo h̄ūu u b̄imb̄inni-i, aa gbuu muo-yo ta ba yii da ba ko-yo. Baŋ muyaa-yo dumaanŋə-na, ba nanna-yuə aa ta. 31 *Diilojigāntienŋə naŋə tuə jo ji da-yo, u ciel cor aa yaŋ-yo. 32 *Levitiyiεŋə naŋə jo ji ce maaduəma. 33 *Samariyiεŋə naŋə jo ji hi da-yo, u hujarre gbuu ko-yo. 34 U yiεra. Duv̄ε waa baa-yo, u ce duv̄εŋ daayo-i a saar u p̄ānni-i aa hure namma niε aa vaaya-niε. Uŋ ciε mafamma-i, kakūmuə waa baa-yo; u t̄etεŋ-yo haa-yo u kakūmuə-i-na a k̄ā baa-yo niraan-muŋharmu nammu-na ka migāan bel-o fafamma. 35 Ku cuo kaala-i-na, u hiel warbienŋa* h̄ā terientienŋə-i, wuə u h̄ūu u tuə bel j̄eiŋə-i, k̄erε fuə cor yaan-na. Da a ji yor a da u saa jo, u ce fuə waanŋa u tuə bel-o, duə ji jo, u ka p̄ā-ya h̄ā-yo.»

36 Yesu wuə yuu ānj̄inamma pigāatienŋə-i wuə: «Naŋ huəŋga-na, balan daaba-i ba siεi-i-na, hayo-i niε j̄eiŋ daayo-i wuə u nanolŋə?»

† **10:27** Anj̄inamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.5; Buolman-sebe (Lévitique) 19.18 § **10:28** Niεŋ Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 18.5. * **10:35** Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyεgāan girekimma-na wuə: «Wuə hiel *deniebaa-ba h̄āi h̄ā terientienŋə-i.»

³⁷ Anjīnamma pigāatien wuɔ cira: «Umanj cie hujarre-i yuɔ, u yaa-i.»

Yesu wuɔ cira: «Kā ŋ ka ta ŋ ce dumɛi!»

Nɛliɛŋ saaya u par mamanj

³⁸ Yesunj taa u kā *Yerusalemu-i-na baa u *hāalābiemba-i, ba kā ka hi nelle nande-i. Ciɛŋo nanjo waa nelle fande-na, ba taa ba bī-yo Marti. Marti wuɔ ce ba har u wulaa. ³⁹ U hāaŋo waa, ba taa ba bī-yo Maari. Maari wuɔ kā ka tīɛna Yesu caaŋgu-na tuɔ nu u tuɔ piye. ⁴⁰ A ne da huŋgu faŋgu-na, Marti yaaŋga naa gbuu huol baa gonyamma-i. Wuɔ jo ji tuɔ piye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, mi hāaŋonj yaan mi ta mi gonya mi da-mi-diei nanj daa ku biyaa wɛi? Nj sa wanj baa-yo u jo ji kāyā-miɛ wɛi?»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Marti, ne hāa, ŋ huŋga yuu baa nelma bɔi, ku'i cie ŋ yaaŋga huol huolŋ daama temma-i. ⁴² Nɛliɛŋ nuɔ ŋ saaya ŋ ne wɛima diei par. Dan'a ŋ par, ŋ ne mamanj faa. Maariŋ paraa mamanj, ma yaa faa; molo si dii duɔ ji hūu-ma u wulaa.»

11

Yesu pigaaŋ u hāalabiemba-i banj cārāŋ Diilonjo-i dumaa

(Matie 6.9-13; 7.7-11)

¹ Yiingu nangu-na, Yesu waa teriingu nangu-na tuɔ cārā Diilonjo-i. Uŋ juɔ cārā tī, u *hāalābilonjo nanjo wanj baa-yo wuɔ: «Itie, hāalā-yiɛ i tiɛ cārā Diilonjo-i ŋaa Nsāa uŋ hāalāayā u hāalābiemba-i dumaa.»

² Yesu wuɔ cira: «Da na'a na cārā Diilonjo-i, cieraŋ:

⟨I To nuɔ,
yaŋ nuɔmba-i hiere ba suɔ wuɔ nuɔnei Diilon
nuɔŋo-i.

Pa ŋ bāaŋgu-i yiε.

³ Ta ŋ hā-ye niiwuoni-i yinni maŋ jon.

⁴ Umaŋ duɔ cāl miεŋo-i i ce-yo jande.

Diε bi cāl-ni ŋ ce-ye jande;

ŋ baa gāŋ baa-ye.

Baa yaŋ wεima gbāa tāal-e dii-ye kuubabalaangu
cemma-na.»

⁵ Uŋ waan mafamma-i, u tiraa cira: «Namaanjo-
na, umaŋ duɔ sire kā u jienjo naŋ wulaa isuɔhollen
ka tuɔ muo dūŋgu-i yuɔ, wuɔ u sire hā-yo niiwuoni,

⁶ kεε u jienjo naŋo haraa-yuɔ, u saa da kuuwuongu
duɔ hā-yo. ⁷ U jienjo tīε dii dūŋgu-na aa cira:

⟨Baa mulien-muo; mi gaala tī baa mi bisālmba-i
aa dūŋgu tiraa gbonu, mi siε gbāa sire da mi biε
niiwuoni hā-ni.⟩ ⁸ Yaan mi tūnu-nei, naacolŋ duɔ

cor tuɔ muo dūŋgu-i, u jien duɔ fiε'a u saa ne ba
jiesinni-i aa sire, uŋ muo u huol u yaan-na u ka sire
hā-yo uŋ taaraŋ nimaŋ hiere.

⁹ «Yaan mi tūnu-nei: Cāarāŋ! Ba ka hā-na.
Taaraayan! Na ka da. Biεŋ! Ba ka siε-na. ¹⁰ Umaŋ
cāarāŋ ba hā u yaa-i, umaŋ taaraayan u yaa daan,
aa umaŋ biεŋ ba siε u yaa-i.

¹¹ «Namaanjo-na, hai moloŋ biεŋo-i duɔ cārā
teterienjo u wulaa, u yaŋ-yo aa bel jienjo hā-yo?

¹² Sisɔ duɔ cārā cumelle, u yaŋ-yo aa bel namiεŋo
hā-yo? ¹³ Namaa naman balaan, da na ta na suɔ-

ma na hā na bisālmba-i bimbifafanni, ku ce niε aa
na To-i dɔrɔ-i-na, bamaŋ cāarāŋ u *Yalle-i u siε hā-
ba baa-de?»

*Yesu hilaa baa u himma-i hie?
(Matie 12.22-30; Marke 3.22-27)*

¹⁴ Yiingu nan̄gu-na, Yesu waa tuɔ donya *jina nan̄o-i naacol̄no nan̄o-na. Jina wuɔ ciɛ naacol̄no-i bobo. Uŋ juɔ hel, naacol̄no don̄ tuɔ piiye, kuɔ cu nuɔmba hɔmmu-i. ¹⁵ Banamba ta ba piiye wuɔ: «Jina ba yuntien̄o-i *Belsebul* yaa hãa-yo himma-i u tuɔ donya jinabaa-ba-i.» ¹⁶ Banamba ta ba taara ba cure-yuɔ, baa cira wuɔ da kuɔ Diilon̄o puɔraa u yaa-i, u ce bin̄kũngu pigãan̄-ba ba ne. ¹⁷ Yesu wuɔ suɔ ba huɔya-maama-i, wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Da ŋ da neduɔlen̄-baan̄ namaan̄o-i na sa gbo, yiingu dii baa yiingu, na nelle ka muonu. ¹⁸ Namaa nan̄ ciɛra wuɔ Belsebul hãa-mi himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i hãa, *Sitãni duɔ tuɔ gãŋ baa fuɔ fɛrɛŋ baamba-i, u fõŋgũɔ ce niɛ aa cɔ u wulaa? ¹⁹ Sitãni duɔ hã-muɔ himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i, namaa baamba fuɔ, hai molon̄o-i hãa bafamba-i ba ta ba donya-bɛi? Na saa da, namaa fɛrɛŋ baamba yaa ka karnu ciiruo-i. ²⁰ Muɔ fuɔ, Weimantien̄o yaa hãa-mi himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i. Ku yaa pigãan̄ wuɔ *Diilon̄-bãan̄gu paa-nɛi tĩ.

²¹ «Fõŋgõtien̄o man̄ jiena kuumuon̄gu u caan̄-nu tuɔ niya u dumelle-i, cuoyuo sa siɛ suur-yuɔ. ²² Nga uman̄ fõŋgũɔ-i jienya fuɔ wuon̄o-i duɔ jo, uŋ haa u nan̄ga u kuumuon̄gu man̄ nuɔ-i, u hũu-ku aa biera u bim̄binni-i hiere calnu-niɛ hã nuɔmba.

²³ «Uman̄ duɔ uu si dii baa-mi, kutien̄o bigãan̄-mi, aa uman̄ duɔ u sa tigiin̄ baa-mi, u pisãllã.»

(Matie 12.43-45)

* **11:15** *Sitãni yerre nande yaa *Belsebul.

24 «*Jīna duo hel moloŋo-na, u kā ka tuo wuora u biŋ hīeŋ-nu duo taara muntfienammu. Duo saa ka da, u cira: «Mi ka bir kā mi muntercōlōmmu-na.»

25 Aa bi bir. Duo kā ka da kutieŋo gbuu migāaŋ u huŋga-i da welewele aa tigiin-ka, 26 u bir ka bi u najīnabaa niehāi, bamaŋ balaan yaŋ ufaŋo-i, ba jo ji suur tīena-kei. Da ba jo ji waa dumaanō-na, ku migāaŋ balan kutieŋo-na a yaŋ dīelā-kūŋgu-i.»

27 Yesuŋ taa u waŋ mafamma-i, cieŋo naŋo piie da gbagaga nuōmba-na wuo: «Cieŋo maŋ huŋ-ni aa fiε-ni u yuŋgu dōlāa!» 28 Yesu wuo yaŋ aa gbē-yo wuo: «Cira, bamaŋ nuŋ Diiloŋ-nelma-i aa wuo ma hūmelle-i ba yunni dōlāa.»

*Nuōmba ciera Yesu ce biŋkūŋgu ba ne
(Matie 12.38-42)*

29 Nuōmbaŋ gbuu ji ta ba ciinu huŋgu maŋ nuō-i Yesu caaŋgu-na, wuo cira: «Fiefie ku nuŋ namaanō-i na saa fa; na ciera mi ce biŋkūŋgu hā na ne. Nga biŋkūŋgu sa ce dii hā-na, mamaŋ daa *Yonasi-i ma ka saanu baa-na. 30 Yonasiŋ waa kumaŋ Ninivetaamba wulaa†, *Moloŋ-Bieŋo ka waa kufaŋgu temma yaa-i namaa na wulaa. 31 Gēŋeryiŋgu-na, Seba nellentieŋo ka da nuŋgu fiefie ku nuŋ namaanō-na. Fuō siire termaaŋ daaku-na a karnu nilēiŋa-i hiere duo ji nu *Salomō nelma-i‡, a ne da namaa hōlma-na bande-i-na, moloŋo dii umaŋ maaraa Salomō-i aa na ya-gar na sa nu u nuŋgu-i. 32 Ninivetaamba nuō Yonasi nuŋgu-i aa nanna ba cilōbabalaŋo-i§, a ne da namaa hōlma-na bande-i-na, moloŋo dii

† 11:30 Yonasi (Jonas) 3.3-5 ‡ 11:31 Jāmatigi ba sebedīelāŋo (1 Rois) 10.1-10 § 11:32 Yonasi (Jonas) 3.5-10

umanj maaraa Yonasi-i, aa na yagar wuɔ na sie nu u nunḡu-i. Terienḡu fanḡu-na, Diilonḡ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i, Ninivetaamba ka cira na cālāa cemma.»

Fitin-ḡbānalāanḡu
(*Matie 5.15; 6.22-23*)

³³ «Molo sa celienḡ fitinuɔ-i aa fuo-yo, sisɔ aa ce binḡkūḡu cure-yuɔ. Da ḡ celienḡ-yo, ḡ haa-yo dɔrɔ dūḡ-huɔḡa ce cerre hiere. ³⁴ Neliēḡ nuɔ ḡ yufienḡa yaa nanḡ fεrēḡ kerre fitinuɔ-i. Nḡ yufienḡ da a fa, ḡ waa cecerma-na; ḡga ḡ yufienḡ da a saa fa, ḡ waa kukulma-na. ³⁵ Terienḡu fanḡu-na, ḡbāḡ fitinuɔ manḡ dii baa-ni u baa ji dīḡ aa yanḡ-ni. ³⁶ Da ḡ waa hiere cecerma-na, ḡ binḡkūḡu diei si dii kukulma-na, ḡ ka waa ḡaa ḡ suurii fitinḡ-dūḡ-nu.»

Yesu haa cālmuɔ Farisīēbaa-ba-na
(*Matie 23.1-36; Marke 12.38-40*)

³⁷ Yesuḡ juɔ piiye tī, *Farisīeyienḡo nanḡo bī-yo wuɔ ba ka wuo niwuoni u cīḡḡu-na. Yesu wuɔ kā ba ka ta ba wuo. ³⁸ Uḡ ḡa u saa saara u nammu-i aa suɔ duɔ wuo niwuoni-i, kuɔ ce Farisīeyienḡ daayo-i ḡberε. ³⁹ Yesu wuɔ ḡbē-yo wuɔ: «Farisīēbaa namaanḡo-i, naa dii ḡaa neliēḡo manḡ saaraa kalni honni-i aa yanḡ ni hōmmu yu baa duganni. Da na ce na migāanḡ na kūɔma yaa da welewele aa na hōmmu yu baa cuosīnni baa balaanḡu. ⁴⁰ Mimiēl namaa temma-i daana-i, umanḡ cie huonḡu-i u'i saa ce huonḡa-i wei? ⁴¹ Firiinunḡ na hōmmu-i baa sūntaamba-i ḡ ka da na birii nuɔfafaanḡ namaa.

⁴² «Farisīēbaa namaanḡo-i, sūlma haraa-nei; da na ce na dii Diilonḡo *yufelle-i ka cor baa niifiēlu-i du sīnni-na hiere aa na sie bi ce kumanḡ vii, na sie bi

tiraa dɔl Diilonɔ-i. A ne da, naa naa saaya na ta na ce ma yaa-i igɛ̃na aa suɔ haa manamma-i ma dɔrɔ.

⁴³ «Farisɛbaa namaaɔ-i, sũlma haraa-nei; da na suur *Diilonelhaalãdũngu-na, na taara na tɛna yaan-na. Na taara da na waa nuɔmba-na, ba ta ba piɛ ba jaal-na. ⁴⁴ Sũlma haraa-nei; naa dii ŋaa cĩcuɔɔa maɔ gbuyaanu, nuɔmba saa suɔ wuɔ munterbabalammu, ba ta ba wuɔ ba cor a dɔrɔ.»

⁴⁵ *Anjĩnamma pigãatienɔ naɔ gbe-yo wuɔ: «Hãalãtie, da ŋ ta ŋ piye de-i-na, ma sɪ ŋ bi tuora mie ferɛ-i ke?»

⁴⁶ Yesu wuɔ cira: «Ãnjĩnamma pigãataan namaaɔ-i, sũlma bi haraa-nei; da na ce na bie conɔgorni maɔ nelie sie gbãa tũu-ni a hã nuɔmba-i wuɔ ba tũu, aa na sie bi bel ba tũu. ⁴⁷ Sũlma haraa-nei; na bĩcuɔmbaɔ kuɔ *Diilopɔpuɔrbiemba maɔ, na siire ta na ma ba cĩcuɔɔa-i. ⁴⁸ Naɔ cie mafamma-i, kuu dii ŋaa na pigãaɔ wuɔ na bĩcuɔmbaɔ cie kumaɔ ku faa. Bafamba kuɔ Diilopɔpuɔrbiemba-i aa namaa ta na ma ba cĩcuɔɔa-i. ⁴⁹ Ku'i cie Diilonɔ uɔ suɔ weima-i hiere, u waɔ-ma gbar-ma wuɔ: «Mi ka saan mi pɔpuɔrbiemba namba hã-ba. Ba ka ko banamba bei, aa ce banamba kpãncɔlgũ.» ⁵⁰ Diilopɔpuɔrbiemba maɔ baɔ kuɔ-ba a don dii miwaanɔ domma-na, Diilonɔ kaa yuu fiefie ku nuɔɔ namaaɔ-i kumaɔ cie na ko-ba. ⁵¹ Yaan mi tũnu-nei, baɔ kuɔ Abel* aa ko bamaɔ cu-yo hiere a ji hi Sakari† maɔ baɔ kuɔ-yo mumbuolmuɔ-

* **11:51** Miwaanɔ jĩnammaɔ-sebe (Genèse) 4.8
Ancolommaɔ-sebehãaliɔ (2 Chroniques) 24.20-22

† **11:51**

terienġu hólma-na baa *Diilodubuó-i, ba kaa yuu-na kumaŋ cie na ko-ba.

⁵² «Ānjĩnamma pigāataan namaaŋo-i, súlma haraa-nei! Naŋ fuyaa mamaŋ gbāa ce nuómba suó Diiloŋo-i; naa dii ŋaa neliŋo maŋ gbuónu dũŋgu aa fuo diele-i. Fuó sie suur aa bamaŋ taaraayan ba suur u sie bi yan ba da suur.»

⁵³ Yesuŋ juó hel juwuoterienġu-na, ānjĩnamma pigāataamba-i baa Farisiébaa-ba jo ji yu-yuó ta ba waana baa-yo aa ta ba yuu-yo baa nelma boi ⁵⁴wuó sí u ka piiye cāl ba da ántaalámma haa-yuó.

12

Umaŋ saaya káalámma (Matie 10.26-33)

¹ Yesuŋ taa u piiye baa *Farisiébaa-ba-i, nuóŋ baa kúol ba-naa jo ji yu-yuó. Wuó waŋ baa u *háalábiemba-i wuó: «Bilaan na fere Farisié ba dawóruó-i-na; uu dii ŋaa konsiini. Baa na yan ba ji celien-na baa-yo. ² Nelma maŋ fuyaa hiere, ma ka hel. ³ Da na fie fuo waŋ mamaŋ, ma ka nu.

⁴ «Mi jěnaaŋ namaa, yaan mi túnu-nei, baa na ta na káalá umaŋ gbāa ko-na yon aa u sie gbāa ce kunaŋgu nei. ⁵ Mi ka pigāaŋ-na naŋ saaya na ta na káalá umaŋ. Na saaya na ta na káalá Diiloŋo yaa-i. Da ŋ ku, u yaa gbāa dii-ni dáamu-na. Coima saa fa, na saaya na ta na káalá u yaa-i. ⁶ Na saa da, ba sa suor tigáláamba ndii warbienja hái yon wei? A ne da u diei maama sa karaanu Diiloŋo-i. ⁷ Halle na yukuósinni maŋ daani-i, Diiloŋo káaŋ-ni hiere. Terienġu faŋgu-na, baa na ta na tie holle; na boyya tigáláamba-na titirre.

8 «Mi tūnu-nei: Umanɔ duɔ yiera-mei nuɔmba yaanɔa-na wuɔ mei wuonɔ, *Molon-Bienɔ kaa yiera-mei *dɔrpɔpuɔrbiemba yaanɔa-na wuɔ kutienɔ-i fuɔ bi wuonɔ. 9 Nga umanɔ duɔ ciina-mie nuɔmba yaanɔa-na, Molon-Bienɔ kaa bi ciina kutienɔ-i dɔrpɔpuɔrbiemba yaanɔa-na. 10 Umanɔ duɔ wanɔ noparaan-ãndaanɔ baa Molon-Bienɔ-i, jande gbãa ce kutienɔ-na, nga umanɔ duɔ wanɔ noparaan-ãndaanɔ baa *Diilonɔ-Yalle-i, jande cɛraa u ce kutienɔ-na. 11 Da ba bɪ-na yiingu yiingu *Diilonelhãalãdũnni-na, sisɔ yaataamba wulaa, sisɔ fãamaanɔ ba terienɔ-nu; baa na yanɔ na hɔmmu cu wuɔ na sie ka suɔ nanɔ ka wanɔ mamanɔ a kor. 12 Da na ka hi, Diilonɔ-Yalle ka pigãanɔ-na nanɔ saaya na wanɔ mamanɔ.»

Weinɔ manɔ milãan u gbãnalãanɔ

13 Yesunɔ taa u piiye, naacolɔnɔ nanɔ tie dii nuɔmba-na aa gbẽ-yo wuɔ: «Hãalãtie, wanɔ baa mi mɔlɔ-i u yanɔ i calnu i to ciilunɔu-i.»

14 Yesu wuɔ cira: «Mi jɪɛ, hai juɔ haa-mi genɔertie muɔ na yunɔu-na, sisɔ caltie muɔ, mi da mi cal namaa ciilunɔu?» 15 Aa naa wanɔ baa nuɔmba-i hiere wuɔ: «Bilaanɔ na fɛɛɛ, baa na yanɔ gbeinɔ-maama yu na hɔmmu-i ji cor. Na suyaa wuɔ nelienɔ nuɔ da ɲ fie waa weinɔ nuɔ nie nie, ɲ weisinni sie gbãa haa kuanɔu ɲ yinni-na.» 16 Aa naa nanɔ gbãnalãanɔ daaku-i baa-ba wuɔ: «Belle nande-na, weinɔ nanɔ dɪmma naa gbuu ce. 17 U tuɔ piiye u huonɔ-na wuɔ: «Mundiimu sɪ baa-mi, mi ka ce dɪnɔ daama-i nie?» 18 Aa ji cira: «Mi suyaa minɔ ka ce kumanɔ. Mi ka muonu mi inɔnɔgɔbaa-ba-i aa ma bɔmbɔnɔ-baamba a dii-ma baa mi nagãnɔ-niini-i hiere. 19 Da mi gbãa ce

mafamma-i, mi d̄imman̄ ciinu, mi ka t̄ena ta mi wuo yon̄ aa ta mi nyon̄, aa bi ta mi ce mi b̄aangu-i. Mi ka ce bien̄a b̄oi, mi sie guona.» ²⁰ Diilon̄o gb̄e-yo wuo: «N̄ mil̄aan̄ η sa c̄e, isuon̄ daaku-na η ka ku. Da η ku, nin̄ daa d̄imma man̄ daama-i ma ka ce hai maama-i?»»

²¹ Yesu wuo cira: «Kuuduon̄gu yaa baa baman̄ gbaraan̄ ba nyaanu miwaan̄ daayo weis̄inni-i aa yan̄ Diilon̄-niini-i.»

H̄ocugb̄an̄gb̄al̄ande
(Matie 6.25-34)

²² Ku huon̄gu-na, Yesu wuo gb̄e u *h̄aal̄abiemba-i wuo: «Da mi ta mi piye baa-na wuo na baa tie holle baa na niiwuon̄in̄-k̄un̄gu-i, baa na niidiin̄in̄-k̄un̄gu-i; ²³ kuu dii ηaa nel̄ien̄ nuo η yun̄gu b̄oyaa niiwuoni-na aa η k̄uma b̄oyaa niidiini-na. ²⁴ Nien̄ huriimba-i! Ba sa guona, aa in̄on̄ḡob̄aa-ba bi s̄i baa-ba, nga Diilon̄o h̄a ba ta ba wuo. Na saa buo huriimba-na titirre wei? ²⁵ Namaan̄o-na, hai molon̄o-i baa u h̄oculle-i hiere u gb̄aa naara kuan̄gu u yinni-na? ²⁶ Ku f̄on̄ḡūo η'a uu si dii-nei na da na ce maayilemma famma-i, bige-i cie na h̄ommu ta mu cu baa na niiwuon̄in̄-k̄un̄gu-i baa na niidiin̄in̄-k̄un̄gu-i? ²⁷ Nien̄ p̄ulman̄ pun̄ ma fa dumaa, a ne da ma sa ce maacemma, ma sa bi s̄i jon̄gorbaa. Mi t̄nu-nei, halle *Salom̄o-i baa u weis̄inni-i hiere, u saa ji dii kompan̄a man̄ faa yan̄ p̄ulma-i dede. ²⁸ H̄ien̄gu man̄ h̄ien̄gu, Diilon̄ duo diyaa-kuo fafamma nyun̄go-i-na diyaa daama temma-i, aa bis̄inuo d̄aamu waa da mu caa-ku; namaa naman̄ nelbilien̄ namaa, u ka diiya-nei ka hi hie? Na saa haa na nan̄ga-i Diilon̄o-na ku

haama. ²⁹ Baa na yaŋ na hõmmu ta mu cu baa na niiwuoniŋ-kũngu-i. Baa na ta na hel na jõguõŋ-ma. ³⁰ Bamaŋ sa suyaan Diilonõ-i, ba yaa gbag-baraayan nifanni huõŋ-nu. Namaa To suyaa wuõ ni maama dii-nei. ³¹ Yaan u maama yaa yu na hõmmu-i igẽna, na ka da u hãa-na baa daani-i naara.

³² «Cellε-baan namaa naman nuõ mi babĩmuõ-i, baa na yaŋ korma da-na. Ku dõlaanu na To-i u hã-na u nelle-i. ³³ Suoraan na nagãŋ-niini-i aa na hã sũntaamba baa gbeiŋa faŋa-i. Da na ce mafamma-i, kuu dii ŋaa na tieraaya gbeibuõ jĩna *Diilon-nelle-na. Gbeiŋa faŋa sa ji tĩ dede, a sa bi ji kã terienŋu. Molo si dii duõ ji biε-ya na wulaa terienŋu-na, nyei bi si dii duõ ji wuo-ya. ³⁴ Neliŋ nuõ niŋ tieraaya kusuõŋ-nu ŋ huõŋga dii kusuõŋ-nu'i.»

Baa na gonya duõfũmmu

³⁵ «Tigiin na fεε, baa na yaŋ na fitĩmbaa-ba diŋ. ³⁶ Na saaya na waa ŋaa maacembiemba maŋ ba yuntienõ kãa bilohiyãlle aa ba tĩena ta ba cie u jomma-i wuõ duõ jo ba hĩl dumelle-i hãyo. ³⁷ Ba yuntienõ duõ jo ji da ba saa kor duõfũŋ, ba yunni dõlaa. Mi tũnu-nei, ŋ da ba yuntienõ biyaa maacemman-jõŋgoruo dii, aa ce ba tĩena u hã-ba niiwuoni ba wuo. ³⁸ Duõ fiε jo isuõhollen, sisõ cuo kaalman-caan-nu, a jo ji da ba saa duõfũŋ, ba yunni ka dõl. ³⁹ Na saa da, da ŋ suõ cuoyuo uŋ ka suur-niε huõŋgu maŋ nuõ-i, ŋ siε yaŋ u ji kanu ŋ dũŋgu-i. ⁴⁰ Namaa fεε-i nan'a na saa tĩena baama wuõ *Molon-Bienõ ka jo huõŋgu maŋ nuõ-i, u jo

huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i. Terienɔgu faŋgu-na, na saaya na tigiin na fɛɛ.»

⁴¹ Piɛr yuu-yo wuo: «Itie, gbānalāaŋ daaku vii *hāalābien miɛ yoŋ wɛi, sisɔ ku vii nuɔmba-i hiere?»

⁴² Yesu wuo cira: «Da ŋ nu wuo maacembilonɔ maŋ vii, aa tuɔ cɛ, u yaa umaŋ u yuntienɔ kāa nelle aa ce u tuɔ ne u dumɛlle-i aa tuɔ hā u namaacembiemba namba-i niwuoni-i fafamma. ⁴³ U yuntienɔ duɔ ka bir jo ji da u ciɛ u maacemma-i maŋ saaya ma ce duma, fuɔ yuŋgu dɔlaa. ⁴⁴ Mi tūnu-nei, u yuntienɔ ka haa-yo u nagāŋ-niini yuŋ-nu hiere. ⁴⁵ Nga duɔ da niɛ sɪ u yuntienɔ siɛ bir jo fiɛfiɛ, aa donɔ tuɔ muo u namaacembiemba-i, ku bɛmba-i baa ku caamba-i hiere, tuɔ wuo aa tuɔ nyɔŋ u ye; ⁴⁶ uŋ ŋ'a u saa tɛna baa yiŋgu maŋ maama-i, baa huɔŋgu maŋ maama-i, u yuntienɔ jo huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i. Duɔ jo ji da-yo dumaanɔ-na, uŋ ka haa kumaŋ yuɔ, u'i ka suɔ-ku. U ka ce-yo ŋaa bamaŋ sa nuɔŋ Diilonɔ-nuŋgu-i banɔ ceŋ-banɔ duma.»

⁴⁷ «Maacembilonɔ maŋ suyaa u yuntienɔŋ taaraŋ kumaŋ, aa u saa taara u ce-ku, fuɔ temma-i ba sa muo-yo ce hujarre-yuɔ. ⁴⁸ Nga maacembilonɔ maŋ sa suyaaŋ u yuntienɔŋ taaraŋ kumaŋ, duɔ ce mamaŋ saaya ba muo-yo, ba sa muo fuɔ temma-i bɔi. Da ba hā nuɔni maŋ bɔi, ba ka yuu-ni bɔi, da ba hā nuɔni maŋ bɔi ŋ tiera, ba ka yuu-ni cor nuŋgu faŋgu-i.»

*Yesu saa jo baa yaafɛlle
(Matie 10.34-36)*

⁴⁹ «Muɔmi juɔ baa dāamu'i hīema-na. Mi taara dāaŋ daamu ta mu caa. ⁵⁰ Weima dii da ma da-mi, da ma saa da-mi cor, mi huɔŋga siɛ gbāa tīena terduɔŋ-nu.

⁵¹ «Na daa niɛ sī mi juɔ baa yaafēlle'i hīema-na wei? Coima, mi juɔ baa bɔrɔmma. ⁵² Nuɔmba ka doŋ ta ba gāŋ dūnni dūnni. Bamaŋ da ba waa ba ndii ba dūŋgu-na, ba siei ka ta ba gāŋ baa ba hāi aa ba hāi bi ta ba gāŋ baa ba siei. ⁵³ Tonaamba ka ta ba gāŋ baa bɛpuɔmba-i; bɛpuɔmba bi ta ba gāŋ baa tonaamba-i. Nyunaamba ka ta ba gāŋ baa ba biemba-i; biemba bi ta ba gāŋ baa nyunaamba-i. Hūyāamba ka ta ba gāŋ baa ba caamba-i; caamba bi ta ba gāŋ baa hūyāamba-i*.»

(Matie 16.2-3)

⁵⁴ Yesu wuɔ tiraa waŋ baa nuɔmba-i wuɔ: «Da na da diiloŋo biilii, na cira: «U ka dāa», aa ma bi ce. ⁵⁵ Aa da na da fafalmu kā bāpagūŋgu-na, na cira: «Babāaŋgu ka waa», aa ma bi ce. ⁵⁶ Huhurmantaŋ namaa temma-i daana-i, na ciɛ niɛ ta na suɔ diiloŋo yammu-i na bɔrɔ-muɔ aa na sa suɔ mamaŋ ciɛŋ fiɛfiɛ-i ma yuŋgu-i? ⁵⁷ Bige-i ciɛ na sa suɔ-ma ce kumaŋ faa cemma? ⁵⁸ Moloŋ cēmɛl da di waa-niɛ, aa kutieŋo bī-ni, da na ta na kā hūmelle-na, gbāŋ baa-yo ŋ cārā-yuɔ. Ni ma'i sī, duɔ kā baa-ni fāamaambaa-ba wulaa, ba ka hā kpāŋkpānnintaamba baa-ni ba dii-ni kaso. ⁵⁹ Mi tūnu-nei, da ba dii-ni kaso-i-na, da ŋ saa ji pā ŋ cēmɛlle tī hiere, ŋ cɛraa ŋ da muŋhelmu.»

13

* **12:53** Mise (Michée) 7.6

Yesu wuɔ nuɔmba nanna ba cilɔbabalaŋo-i

¹ *Pilati wuɔ puɔraa ba ka ko Galiletaamba namba *Diilodubuɔ-i-na. Ba waa ta ba buol. Yesuŋ waa tuɔ waŋ nel daama-i, nuɔmba namba jo ji ta ba piiye mafamma-i baa-yo. ² Yesu wuɔ cira: «Na daa niε sɪ Galiletaanŋ daabanŋ kuu kuliingu maŋ, ku pigãaŋ wuɔ ba yaa balaanŋ yaŋ Galiletaamba-i hiere wei? ³ Na karaa coima! Da na saa nanna na cilɔbabalaŋo-i, na ka ku kulduɔŋgu baa-ba.» ⁴ Aa naa cira: «Nuɔmba cɪncieluo niisiei maŋ Siloe du-jaataama naŋ cii haa-bei ko-ba, na daa niε sɪ ba yaa balaanŋ yaŋ Yerusalemutaamba-i hiere wei? ⁵ Na karaa coima! Da na saa nanna na cilɔbabalaŋo-i, na ka ku kulduɔŋgu baa-ba.»

⁶ Yesu wuɔ naŋ gbãnalãaŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «Naacolŋo naŋo diyaa *εreεε-suɔŋgu, aa sũ *yensãaŋgu kuɔ. Yiingu naŋgu-na, u jo ji taara u saa da belle kuɔ. ⁷ U waŋ baa u maacembilonŋo-i wuɔ: «Biena siei yaa de-i tibiinŋ daaku sa maŋ. Jã-ku ŋ nanna! Ku tɪyãa ta ku bõnɔŋ hiema-i gbãŋgbãŋ.» ⁸ Maacembilonŋo gbε-yo wuɔ: «Yaŋ ku cɔnu bende-i-na; mi ka hiŋ ku yuŋgu-i aa dii hũɔŋgu ne ⁹ sɪ ku ka maŋ belle maŋ juɔŋ. Da ku saa maŋ, i ka suɔ jã-ku nanna.»»

Yesu siire ciεŋo naŋo yitɪenangu-na

¹⁰ *Yitɪenangu naŋgu-na, Yesu kãa *Di-ilonelhãalãdũŋgu naŋgu-na ka tuɔ waŋ Diilon-nelma-i u pigãaŋ nuɔmba-i. ¹¹ A ne da ciεŋo naŋo waa baa-ba dũŋgu-na, *jina waa u yuŋgu-na a ce-yo jeiŋo. Uŋ gaala jarma-na, ku bien cɪncieluo baa niisiei waa belle fande-na. U saa gbãa tuɔ ciir u wuɔ. ¹² Yesuŋ daa-yo, wuɔ bɪ u jo. Uŋ juɔ, wuɔ cira:

«Cieŋ nuɔ, ŋ jarma taa-niɛ.» ¹³ Aa naa bi haa u nammu-i yuɔ. Cieŋ wuɔ bi pãŋ ciir yiera derre! Uŋ ciirii yiera dumaŋo-na, wuɔ tuɔ gbɛlieŋ Diilonjo-i.

¹⁴ Yesuŋ siire jeiŋo-i yitɛnanɔŋu-na, ku saa dɔlnu Diilonelhãalãdũŋgu yuntienjo-i, wuɔ tuɔ waŋ baa nuɔmba-i wuɔ: «Maacemmaŋ-yinni dii yinni niediei saahɔlma-na*»; na saaya na ta na jo yinni fanni'i nuɔ-i ba ta ba sire-nei na jarma-na; bige-i cie na sire jo yitɛnanɔŋu-na?»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «Huhurmantaŋ namaa temma-i daana-i! Namaŋo-na, niintaamba-i baa kakũntaamba-i, da ku waa yitɛnanɔŋu-i ba sa kã baa-ba ba ka nyɔŋ hũmma wei? ¹⁶ Aa cieŋo maŋ daayo-i, ma sɪ *Abiramu hãayɛlŋo naŋo-i ke? *Sitãniŋ cie-yo jeiŋo ku bien cinciɛluo baa niisiei yaa dɛ-i. Miŋ daa-yo, mii naa yaŋ-yo baa u jarma-i wuɔ yitɛnanɔŋu wei?»

¹⁷ Yesu bigãarãamba waa nuɔmba hɔlma-na. Uŋ piiye dumaŋo-na, senserre gbuu da-ba. A ne da uŋ taa u ce himma maŋ, ma taa ma dɔlnu nuɔmba-i hiere.

Diilon-bãanɔŋu doŋ tɛntɛŋ

(Matie 13.31-33; Marke 4.30-32)

¹⁸ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ cira: «Mi gbãa saa *Diilon-nellentesinni-i baa bige-i? ¹⁹ Mi gbãa saani baa mutardi-belle†. Da ŋ duu-de, di sire pa ce tibiŋgu, huriimba ta ba jo ba sɛ kamma ku negemmu-na.»

²⁰ Aa tiraa cira: «Mi gbãa saa Diilon-nellentesinni-i baa bige-i? ²¹ Mi gbãa saani baa

* **13:14** Helmaŋ-sebɛ (Exode) 20.9-10; Anjɛnamma tiyemmaŋ-sebɛ 5.13-14 † **13:19** Mutardi-belle dii cɛkũɔ ŋaa sorhɛbelle.

konsiini. Da ba par-ni ba nakoluon-nu a du farniñ-jümmu-i kolloyufienja siei baa-ni; ni sire ce jümmu nyurã.»

Hümelle mañ kãañ Diilon-nelle-na
(*Matie 7.13-14,21-23*)

²² Yesu wuɔ cor tuɔ suur nileiña-na hiere u wañ Diilon-nelma-i u kã *Yerusalemu-i-na. ²³ Naacolho nañ wuɔ yuu-yo wuɔ: «Itie, ku ce ñaa nuamba mañ ka suur Diilon-nelle-na ba sie ciinu wei?»

Yesu wuɔ cira: ²⁴ «Gbãañ kpelle na suur baa dumelle mañ wullu diele yaa-i. Mi tūnu-nei, nuamba bɔi ka cira ba suur baa-de, ñga ba sie gbãa. ²⁵ Dumellentien duɔ ji sire a gbonu dūngu-i aa yañ namaa naman gōñgūōngu-na, na ka doñ ta na muo dūngu-i aa ta na piye baa-yo wuɔ: «Itie, jande hīl dūngu-i i suur!» U ka cira u sa suɔ-na.

²⁶ «Kufaᅅgu huōngu-na, na ka doñ ta na piye baa-yo wuɔ: «I saa tie wuɔ aa tie nyōñ baa nuōñei wei? Nuōñei saa ta ñ wuɔra ñ wañ Diilon-nelma-i ñ pigãaᅅ-ye nileiña-na wei?»

²⁷ «U ka bir wañ baa-na wuɔ: «Kãaᅅ na ha-laᅅ mi caaᅅ-nu, mi sa suɔ-na, na hieroᅅo-i hiere āmbabalmanciraᅅ namaa.» ²⁸ Da na ka da *Abiramu-i baa *Isaki-i baa *Yakɔbu-i a naara *Diilopɔpuɔrbiemba-i hiere *Diilon-nelle-na, aa ba cie namaaᅅo-i wuɔ na sie da suur, na hōmmu ka gbuu guɔla na ta na kaal. ²⁹ Nuamba ka hel terni-na hiere a jo u kãlle-na ji ta ba wuɔ aa ta ba nyōñ. ³⁰ Huōngu faᅅgu-na, bamaᅅ dii huōngu-na fiefie-i-na, banamba ka ta yaᅅna-na, aa bamaᅅ dii yaᅅga-na, banamba ka bir t̄ie huōᅅ-nu.»

(*Matie 23.37-39*)

³¹ Yesuŋ taa u waŋ mafamma-i huŋgu maŋ nuŋ-i, *Faris̄iebaa-ba namba piε u caaŋ-nu a waŋ baa-yo wuŋ: «*Erŋdi taara duŋ ko-ni, ta bande-i-na ŋ k̄a yaŋga naŋga!»

³² Yesu wuŋ cira: «K̄aaŋ na ka waŋ baa jumeliεŋo faŋo-i wuŋ nyuŋgo-i baa bis̄inuŋ-i mi donya *jinabaa aa sire jaamba; daakūŋgu-i, mi b̄al mi maacemma-i. ³³ Nga nyuŋgo-i baa bis̄inuŋ-i baa daakūŋgu-i, mi saaya mi cor baa mi h̄umelle-i ta mi k̄a *Yerusalemu-i-na. *Diilopɔpuɔrbilonŋ saa saaya u ku yaŋga naŋga.»

³⁴ Aa naa cira: «E Yerusalemutaŋ namaa! Namei kuŋ Diilopɔpuɔrbiemba-i. Diilonŋ duŋ saŋ umaŋ h̄a-na, na naŋ kutienŋo-i baa t̄amp̄ēiŋa ko-yo. Mei ciε ji gb̄ε. Mi na'a mi tigiin-na ŋaa k̄ūnaŋŋ tigiin u biemba-i dumaa aa p̄ul-bei, nga na saa h̄uuma. ³⁵ Diilonŋ ka yaŋ na nelle-i h̄a-na. Aa mi t̄ūnu-nei, da na saa ji ta na cira: «Itien ŋŋ saŋ umaŋ u jo, Diilo baa-yo» na siε tiraa da mi yufelle.»

14

Faris̄ie ba yuntienŋo naŋo ciε k̄alle aa bi Yesu-i

¹ *Yitiεnaŋgu naŋgu-na, Yesu k̄aa *Faris̄ie ba yuntienŋo naŋo dumelle-na ba da ba ka wuŋ niwuoni. Nuŋmba bir ka yaŋ aa ta ba ne Yesu-i wuŋ s̄i u ka ce c̄al. ² A ne da naacolŋo naŋo waa u yaaŋga-na, k̄ūnyur̄ammaŋ-jarma waa-yuŋ. ³ Wuŋ yuu *ānj̄inamma piḡāataamba-i baa Faris̄iebaa-ba-i wuŋ: «A saa baa miε Diilonŋ-h̄umelle-i, da ŋ sire jeiŋo yitiεnaŋgu-na ku faa waa ku saa fa?» ⁴ Ba saa seŋ s̄ūnuŋgu yuŋ. Wuŋ bel naacolŋo-i a sire-yuŋ u jarma-na, aa naa ce u k̄ūŋ.

⁵ Naacolŋ unj taa, wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Na-maanjo-na, umanj biɛŋo-i duɔ par suur hũnfuoŋ-nu yitienanŋu-na, kutienjo yan-yo dii wuɔ yitienanŋu wei? Da ku fie waa u niinjo, u yan-yo dii hũnfuoŋu-na wuɔ yitienanŋu-na wei?» ⁶ Ba saa da mumpi-iyemmu.

⁷ Banj biɛ bamanj kãlle-na, Yesu wuɔ ne da umanj duɔ jo, u tuɔ taara u tiena yaanŋ-na. Wuɔ wanj baa-ba wuɔ: ⁸ «Molonj duɔ bi-ni u kãlle-na, da ŋ kã, baa wuɔya ŋ ka tiena yaanŋa-na. Unj biɛ bamanj, kunie si unaa maaraa nuɔŋo-i ŋ sa suɔ. ⁹ Da ŋ kã ka tiena yaanŋa-na, kãllentienjo duɔ ka jo ji cira ŋ sire ka tiena huonŋ-nu aa hã unajo teterre fande-i, ŋ yaanŋa ka ce wullu. ¹⁰ Da ba bi-ni, da ŋ kã, tiena huonŋ-nu. Ku yaa umanj biɛ-na duɔ ka jo ji da-ni huonŋu-na, u ka cira: «Mi jiɛ, sire ŋ ji tiena yaanŋ-na.» Kufanŋu huonŋu-na, u ka ce-ni boi nuɔmba-na. ¹¹ Umanj duɔ tuɔ teten u ferɛ, ba ka hiire-yuɔ, ŋga umanj duɔ tuɔ hiire u ferɛ, ba ka teten-yo.»

¹² Mafamanj curaa, wuɔ wanj baa umanj taa u ce kãlle-i wuɔ: «Da ŋ ta ŋ ce kãlle-i, ku saa saaya ŋ bi ŋ jɛnaamba yonj, baa ŋ hãmba, baa ŋ huraamba, baa ŋ caantaamba manj waamba-i. Da ŋ bi ba yaa yonj, yiinŋu dii baa yiinŋu, bafamba ka bi ce aa bi-ni. Ninj cie añfafamma manj bei, ma sɔlaanŋu ka suu yiinŋu fanŋu-na. ¹³ Da ŋ'a ŋ ce kãlle-i, ŋ saaya ŋ bi baa sũntaamba-i, baa jaamba-i, baa murgubaa-ba-i, baa yiriemba-i. ¹⁴ Bafamba sie gbãa pã ŋ babimuɔ sullu-i hã-ni. Diilonjo'i kaa pã-ni unj ka sire nelviimba-i yiinŋu manj nuɔ-i. A ce dumaanjo-na ŋ yunŋu ka dɔl.»

¹⁵ Naacolŋo nanjo waa tuɔ wuo baa-ba, unj juɔ nu

nel daama-i, wuɔ gbɛ Yesu-i wuɔ: «Jaa baman ka da wuo niiwuoni-i *Diilon-nelle-na ba yunni ka dɔl dumɛi!»

¹⁶ Yesu wuɔ nan gbānalāan daaku-i baa-yo wuɔ: «Naacolno nanɔ taa u ce kalle aa tūnu nuɔmba bɔi. ¹⁷ Niiwuoniŋ-huɔŋguŋ juɔ hi, u puɔr u maacembilonɔ-i wuɔ u ka bɪ-ba. ¹⁸ Maacembilonɔ duɔ kã ka bɪ uman, kutienɔ gbɛ-yo wuɔ u siɛ gbāa kã. Diɛlā-wuonɔ gbɛ-yo wuɔ: «Mi sãa suonɔ, mi saaya mi kã ka ne-ku. Kã ŋ ka wan baa ŋ yuntienɔ-i wuɔ u ce jande mi siɛ gbāa hi baa-na.» ¹⁹ U cor kã unanɔ wulaa, fuɔ ka gbɛ-yo wuɔ: «Mi sãa niikūrāamba duɔŋa ndii, mi saaya mi kã ka kũ baa-ba ne. Kã ŋ ka wan baa ŋ yuntienɔ-i wuɔ u ce jande kɛɛ mi siɛ gbāa hi baa-na.» ²⁰ U cor kã unanɔ wulaa, fuɔ ka tiraa gbɛ-yo wuɔ: «Mi jãa cienɔ felemma mi siɛ gbāa hi baa-na.»

²¹ «Maacembilonɔ bir kã ka tūnu u yuntienɔ-i baa-ma. U yuntienɔ huɔŋga pāŋ guɔla, u wan baa-yo wuɔ: «Baa tɛna; bir ŋ kã nellen-huɔŋga-na ŋ ka bɪ sūntaamba-i baa nagāduɔlbaa-ba-i baa yiriamba-i baa murgubaa-ba-i ba jo.» ²² Maacembilonɔ bir ta. Uŋ kãa aa bir jo kufanɔ-i, u jo ji wan baa u yuntienɔ-i wuɔ: «Mi bɛ nuɔmba jo, ŋga muntɛnammu tɛyãa yogo.» ²³ U yuntienɔ tiraa wan baa-yo wuɔ: «Bir ŋ kã sonniŋ-hūmienana ŋ ka gbāŋ baa nuɔmba-i ba jo ji yu mi dūŋgu-i. ²⁴ Yaan mi tūnu-nei, miŋ bɛ baman diɛlūɔ-i-na, ba siɛ da wuo mi niiwuoni-i.»»

*Ny saaya ŋ ce bige-i igɛna aa suɔ cu Yesu huon-nu?
(Matie 10.37-38)*

²⁵ Nuɔmba bɔi baa cuu Yesu huon-nu ta ba kã *Yerusalemu-i-na. Yesu wuɔ wan baa-ba wuɔ:

²⁶ «Nuɔni maŋ da ŋ ta ŋ nyaanu-miɛ, ŋ saaya ŋ ce-mi bɔlbɔl ŋ to-i-na, baa ŋ nyu-i-na, baa ŋ ciɛŋo-na, baa ŋ bisɔlmba-na, baa ŋ hɔmba-na, baa ŋ mɔlbaa-ba-na, baa ŋ tɔɔbaa-ba-na, halle baa naŋ fɛɛ-i-na. Ni ma'i sɪ, ŋ siɛ gbɔa cu mi huon-nu. ²⁷ Aa nuɔni maŋ da ŋ'a ŋ sa siɛ muliɛma-i baa kuliŋgu-i, ŋ siɛ gbɔa cu mi huon-nu. ²⁸ Na hɔlma-na, umaŋ duɔ cira u ma dubuɔ, ma sɪ u tɛna igɛna a ne dɔŋguŋ ka yu dumaa, aa ne da kuɔ gbeɪŋa maŋ dii baa-yo a ka gbɔa baal-ku. ²⁹ Ni ma'i sɪ, duɔ jina ku tuole-i, aa u saa ji gbɔa baal-ku, nuɔmba ka ta ba nyɛ-yo ³⁰ aa ta ba piye wuɔ: «Bombolma sa suɔ aa dɔlɔnu naacolŋ daayo-i; u siire wuɔ fuɔ ma dubuɔ, u yaa daayo ku juɔ yar-o baalma.» ³¹ Kuuduŋgu yaa-i baa nellentienŋo maŋ dii baa sorosibaa neifienŋa ndii. Duɔ da berru baa u nanellentienŋo maŋ dii baa sorosibaa neifienŋ-cɪncieluo, u saaya u tɛna igɛna a ne da kuɔ fuɔ sorosibaa neifienŋa ndii ka gbɔa ce berru-i baa sorosibaa neifienŋ-cɪncieluo-i. ³² Duɔ da u siɛ gbɔa, ŋ da u diyaa nuɔmba ka cɔrɔ-yuɔ; u siɛ yaŋ u ji jo ji diire-yuɔ. ³³ Mamaŋ dii, umaŋ duɔ saa ne u nagɔŋ-niini-i aa yaŋ-ni, kutienŋo siɛ gbɔa cu mi huon-nu.

³⁴ «Dɔmma-i biŋkɔfafaanŋu, ŋga da ma ji saara, ma gbɔa tiraa ce niɛ ce kpɛnne? ³⁵ Ma siɛ bi gbɔa ce hɔŋgu, ma siɛ bi tiraa gbɔa fa manamma ba bie ka kɔnna fuorenŋ. Umaŋ duɔ u ka nu, u nu!»

15

Bige-i fiɛŋ Diilonŋo huɔŋga-i?
(Matie 18.12-14)

1 *Nampohūutaamba-i baa āmbabalmanciraamba taa ba kā Yesu wulaa ba kā ba nu u nelma-i.

2 *Farisiēbaa-ba-i baa *ānjīnamma pigāataamba ta ba waana wuɔ u ciε niε yaŋ nelbabalaamba ta ba piε-yo aa tiraa tuɔ siε u wuo niwuoni-i baa-ba?

3 Yesu wuɔ naŋ gbānalāaŋ daaku-i baa-ba wuɔ:

4 «Namaaŋo-na, tūlmba komuɔŋa ndii da ba waa baa umaŋ, aa u diei balla-bēi, kutieŋo siε yaŋ komuɔŋa naa baa cīncieluo nennaa baamba ta ba wuora aa kā ka taara umaŋ baala wēi? 5 Duɔ ka da-yo, u huɔŋga ka gbuu fē u tūu-yo kūŋ baa-yo 6 ka bī u jēnaamba-i baa u caantaamba-i a waŋ baa-ba wuɔ: «Mi daa mi tūmaŋo-i, yaaŋ na hōmmu fē mei kaŋga temma-i.»»

7 Yesuŋ waŋ mafamma-i, wuɔ cira: «Yaaŋ mi tūnu-nei, āmbabalmancerōŋo diei duɔ nanna u cilɔbabalaŋo-i, kuŋ fēŋ Diiloŋo huɔŋga-i dumaa dɔrɔ-i-na, nuɔmba komuɔŋa naa baa cīncieluo nennaa maŋ saa nanna ba cilɔbabalaŋo-i wuɔ sī bafamba vii, ba siε gbāa fē-ka dumaŋo-na.»

8 Aa naa tiraa cira: «Neifieŋ-cīncieluo duɔ waa baa ciεŋo maŋ, aa neifelle balla dūŋ-huɔŋga-na u wulaa, u siε celieŋ fitīnuɔ aa pir dūŋgu-i hiere a taara-die wēi? 9 Duɔ da-de, u huɔŋga ka gbuu fē u bī u jēnaamba-i baa u caantaamba-i a waŋ baa-ba wuɔ: «Mi daa mi warbelle-i, yaaŋ na hōmmu fē mei kaŋga temma-i.» 10 Yaaŋ mi tūnu-nei, āmbabalmancerōŋo diei duɔ nanna u cilɔbabalaŋo-i, *dɔrɔpɔpuɔrbiemba waa hɔfēlle fande temma yaa nuɔ-i dɔrɔ-i-na.»

Naacolŋo naŋo biεŋo gbaraa aa ka bir jo

11 Yesu wuɔ tiraa cira: «Naacolŋo nanjo waa baa bepuɔmba hāi. 12 Yiingu nanju-na, bisālāaŋo gbē tuoŋo-i wuɔ: «Baba, miε iŋ saaya i da kumaŋ ŋ nagāŋ-niini-na, hā muɔ baa mi kūngu-i fiεfiε.» Tuoŋo cal u nagāŋ-niini-i hā-ba. 13 Yinni saa da, hāaŋo suor fuɔ niini-i aa biε gbeiŋa faŋa-i kā hīeŋ-nu baa-ya, kā ka biεna-yei hiere kakarkuoŋ-na. 14 U gbeiŋaŋ kaa ti huŋgu maŋ nuɔ-i, nyulmu naŋ temma suur nelle fande-na a ce u sa da niiwuoni u wuɔ. 15 A ne da naacolŋo nanjo waa nelle fande-na tuɔ heŋ pεrmba, naacombiloŋo kā u wulaa wuɔ u ka taara maacemma. Naacolŋo biε-yo u tuɔ ceŋ u pεrmba-i. 16 Nyulmuŋ gbu mu ko-yo dumaano-na, u tuɔ nenu pεrmba niiwuoni-i. Nga hai ka hā fuɔ baa-ni? 17 U gbuu ji tiεna jɔguoŋ da suu, aa cira: «Maacembiemba maŋ dii baa mi to-i hiere, niiwuoni sa ti-bei, aa muɔmεi daami ta mi ku nyulmu-na. 18 Mi ka sire bir kā mi to wulaa ka waŋ baa-yo wuɔ mi cālāa Diiloŋo-i aa tiraa cāl fuɔ fεrε-i. 19 U baa tiraa u tuɔ kāŋ-mi u biεŋ muɔ, u yaŋ aa u bel-mi ŋaa u maacembiloŋ muɔ.» 20 Aa sire ta.

«Uŋ kaa tuɔ piε ciŋgu-i, tuoŋo fara da-yo, u hujarre gbuu bel-o, u gbar jārā-yuɔ kā ka gbuu pūrā-yuɔ u fεrεŋ nuɔ. 21 Bepoŋo gbē-yo wuɔ: «Baba, mi cālāa Diiloŋo-i aa tiraa cāl naŋ fεrε-i, baa tiraa ŋ ta ŋ bi-mi ŋ biεŋ muɔ.» 22 Tuoŋo fara bi u maacembiemba-i a waŋ baa-ba wuɔ: «Gbaraan na ka biε jongoruo maŋ faa yaŋ dūngu-na, baa naafontarre, baa naatenni na ji dii na hā-yo. 23 Aa iŋ muyaa balyungu maŋ, na kā na ka bel-ku na ji ko-ku i ce ponsaanju. 24 Mi taa mi kāŋ mi biεŋ daayo-i baa bikuomba, nga mi daa-yo nyungo-i cicēlma; uu naa balla, mi daa-yo.» Ponsaanju yaa bi duoŋ

dumaanjo-na.

²⁵ «A ne da huɔŋgu fanɔu-na, bɛpomɔŋo waa dii suon-nu. Un juɔ tuɔ jo ji piɛ ciŋgu-i, u nu niimarni du, baa kaasŋgu. ²⁶ U bi maacembilonjo diei a yuu-yo wuɔ: «Bige-i cie ciŋgu-na?»

²⁷ «Maacembilonjo cira: «N hãanjo yaa birii jo. Un juɔ hinni ŋ to ji da-yo, u huɔŋga gbuu fɛ. U ce i bel balyunɔu man inɔ muyaa-ku ko-ku hã-yo.» ²⁸ Mɔŋo huɔŋga pãŋ du. U ciina wuɔ u siɛ suur ciŋgu-na.

«Ba kã ka tũnu tuonjo-i. U hel jo ji tuɔ cãrã-yuɔ. ²⁹ Naacombilonjo gbɛ-yo wuɔ: «Baba, mei dii ŋ caanɔu-na ta mi cãa-ni ku daa biena bɔi. Mi saa yagar ŋ nuŋ-ãndaanɔu-i dede. Nga yinduɔŋgu ŋ saa ji bel-ku a cira yolonjo wuɔ: «Hũu ŋ ka ko ŋ wuo baa ŋ jɛnaamba-i.» ³⁰ Aa ŋ bienjo man daayo-i, fuɔ man kãa ka biɛna ŋ nagãŋ-niini-i baa saasorbaa aa bir jo, ŋ ce ba bel balyunɔu ko hã-yo.»

³¹ «Tuonjo gbɛ-yo wuɔ: «Nuɔ ŋ dii baa muonjo-i bãanɔu-i baa isuɔŋgu-i, mei nagãŋ-niini-i hai niini-i? Nan niini si wei? ³² N hãanjo-i, mi taa mi kãŋ-yo baa bikuomba, nga mi daa-yo nyunɔu-i cicɛlma; uu naa balla, mi daa-yo. Yan aa ŋ kũna ŋ huɔŋga-i aa i ce ponsaanɔu-i.»»

16

Cɛcɛmuntienjo nan maama

¹ Ku huonɔu-na, Yesu wan baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Weiŋo nanjo waa, kombiyiɛ waa baa-yo. Baa ji tũnu-yuɔ wuɔ kombiyiɛŋ daayo biɛna u nagãŋ-niini-i. ² Wuɔ bi-yo ji wan baa-yo wuɔ: «Niŋ ceŋ maman hieri mi nuɔ-ma. A bãl nyunɔu, ŋ siɛ tiraa gbãa waa mi kombiyiɛŋ nuɔ. Ce aa ŋ tagaaya

niŋ daa kumaŋ ŋ pigãaŋ-mi.» ³ Kombiyieŋo tiena tuo jəguoŋ wuɔ: «Mi yuntieŋo wuɔ u nanna-mie maacemma-na. Duɔ nanna-mie, mi ka ce nie? Mi sie bi gbãa kũ, aa da mie mi ta mi wuɔra mi cãrã, senserre ka ta di da-mi.» ⁴ Aa ji cira: «Ahãa! Mi suyaa miŋ ka ce kumaŋ da ba nanna-mie nuɔmba baa bi nanna-mie.» ⁵ U yuntieŋo cẽmieŋaŋ waa bamaŋ nuɔ-i hierɛ, u tuo bĩ-ba ba da-ba-diei ba ta ba jo. Diɛlã-wuoŋo juɔ, u yuu-yo wuɔ: «N saaya ŋ pã nie hã mi yuntieŋo-i?»

⁶ «U cira: «Mi saaya mi pã namma gbongboyufieŋ komuɔŋa ndii.»

«Kombiyieŋo waŋ baa-yo wuɔ: «N cẽmellen nyegãaŋ sebe maŋ nuɔ-i, u yaa daayo. Tiena donduo ŋ nyegẽŋ gbongboyufieŋ komuɔŋa hãi baa cĩcieluo.» ⁷ Aa bĩ unao jo. Uŋ juɔ, u yuu ufaŋo-i wuɔ: «Nuɔ ŋ saaya ŋ pã nie?»

«U cira: «Mi saaya mi pã ðimma buɔrbaa komuɔŋa ndii.»

«Kombiyieŋo waŋ baa-yo wuɔ: «N cẽmellen nyegãaŋ sebe maŋ nuɔ-i, u yaa daayo. Nyegẽŋ buɔrbaa komuɔŋa naa.» ⁸ Uŋ cie baa u yuntieŋo cẽmientaamba-i cemma maŋ daama-i, u yuntieŋ uŋ juɔ nu-ma, u gbɛlieŋ-yo wuɔ u cẽ u cor.»

Yesu wuɔ cira: «Na saa da, bamaŋ sa wuɔyaan Diilon-ħumelle-i ba suɔ ba suuye ba-naa ba yaŋ bamaŋ wuɔyaan-deŋ. ⁹ Mi tũnu-nei, nelie sa ji ku aa ba dii-yo baa u gbeiŋa-i. Terieŋgu fanġu-na, gbeiŋa maŋ dii baa-na hĩema-na bande-i-na, cieŋ-yaŋ na bel jẽnaamba baa-ya, ku yaa da na saa ji waa yiŋgu maŋ nuɔ-i, ba hã-na muntĩenammu Diilonjo caaŋgu-na. ¹⁰ U maŋ duɔ suɔ bĩŋkũcekũɔma belma, kutieŋo ka suɔ bĩŋkũbuɔ belma. U maŋ duɔ

cāl bīnkūcēkūōma belma, kutienjo ka cāl bīnkūbuō belma. ¹¹ Da na cāl miwaan daayo gbeija belma, hai ka sie hā namaa ninsoj-bīnkūngu na tiera? ¹² Da η cāl moloj bīnkūngu belma, Diiloj uη ηa na'a u hā nuō kumaη, u ka ce nie aa hā-ni baa-ku? ¹³ Na suyaa wuō maacembilojo diei sie gbāa cāa nuōmba hāi. Nj ka da u bigāaη u diei aa dōl u diei, u ka waa baa u diei aa cīina u diei. Ku yaa ηaa namaa kūngu-i, na sie gbāa ta na kuye Diilojo-i aa bi ta na kuye gbeija-i terduoηgu faηgu-na.»

¹⁴ Gbeija taa a dōlnu *Farisīēbaa-ba-i a cor. Yesuη waan nel daama-i, baa bir yan aa ta ba nyε-yo. ¹⁵ Wuō waη baa-ba wuō: «Namaaηo-i, da na da nuōmba-i na ce na fεε nelviin namaa, ηga Diilojo suō na hōmmu-i. Nelbiliembaη kaal kumaη, Diilo sa hiel u yufelle kuō. ¹⁶ Yiinaa-i-na, nuōmba taa ba nu *Moisi ānjinamma yaa-i baa *Diilopopuorbiemba nelma-i aa ta ba ce ba weima-i. Ba cie kufaηgu-i a ji hi Nsāa bāaηgu-i. A doη Nsāa bāaηgu-na, ba duoη ta ba nu *Diiloj-nelle maama-i. A ce dumaanjo-na, nuōmba-i hiere ba gbāη kpelle da ba suur-die.

¹⁷ «Dorō-i baa hīema-i ni gbuonumma dii fēu yan ānjinamma nelbelle diei gbuonumma-i.

¹⁸ «Na saa da; umaη duō nanna u cieηo-i aa jā unajo, kutienjo cie *fuocesinni-i dumaanjo-na; aa da ba nanna cieηo maη aa η bie-yo, η bi cie fuocesinni-i dumaanjo-na.»

Weiηo baa sūntienjo

¹⁹ «Weiηo naηo waa tuō gbu u diiya u fεε. U taa u ce u bāaηgu-i aa bi tuō wuo niwuofafanni yaa yinni maη joη. ²⁰ A ne da sūntienjo naηo waa tuō

galla u dumelle yaan̄ga-na, ba taa ba bi-yo Lasaar. Pānni'i naa gbuyaa u kūoma-i hiere. ²¹ Weiŋ duo wuo aa juuru maŋ diire h̄ema-na, Lasaar tuo nenu-duo, ŋga u sie bi da-du. Juoraamba tiraa waa hie ta ba nallā u pānni-i? ²² Uŋ juo ku, *d̄or̄p̄ōpūor̄biemba biε-yo kā baa-yo *Abiramu caaŋ-nu dii ninsoŋ-nelle-na. Ku huon̄gu-na, weiŋo bi ji ku, ba fuure-yuo. ²³ U kā ka tuo gbu u ce s̄ulma-i dāamu-na. U juo ciir u yun̄gu-i ku yaa nuo-i, a fara da Lasaar dii Abiramu caaŋgu-na. ²⁴ U fara tuo piiye da gbagaga wuo: «Abiramu, mi to nuo, mi mul̄ieŋ mi cor dāaŋ daamu-na, jande, ce hujarre mie aa ŋ puor Lasaar ka dii u niele-i h̄umma-na a ji dii mi nun̄gu-na mi nuh̄olle f̄er̄ε.»

²⁵ «Abiramu gb̄ε-yo wuo: «Mi biε, ma s̄i ŋ suyaa wuo nin̄ waa miwaan̄o-na, ŋ waa ŋ f̄ereŋ nuo aa Lasaar waa s̄ulma-na ke? Fiefiε-i-na, uu dii fiisaan̄-nu bande-i-na aa nuo ŋ ceŋ waa s̄ulma-na. ²⁶ Da mi fie h̄uu-ma, fobāmbāale dii i h̄olma-na. Molo sie gbāa hel bande-i-na a karnu kā namaa terien̄gu-na, aa molo sie bi gbāa hel namaa terien̄gu-na a karnu jo bande-i-na.»

²⁷ «Weiŋo gb̄ε-yo wuo: «Da ma waa dumaan̄o-na, yaŋ aa ŋ puor-o mie ciin̄gu-na ²⁸ u ka piiye t̄unu mi h̄amba-i, baa dii ba ndii; ba baa ji jo yaahuol-terien̄ daaku-na.»

²⁹ «Abiramu gb̄ε-yo wuo: «*Moisi nelma dii baa-ba, a naara *Diilop̄ōpūor̄biemba maama-i, mafamma ka saanu baa-ba.»

³⁰ «Weiŋo cira: «Abiramu, mi to nuo, mafamma sie gb̄ε baa-ba. Nga molon̄ duo hel kuon̄-nelle-na a ka piiye baa-ba, ŋ ka da ba naana ba cilobabalan̄o-i.»

³¹ «Abiramu gbě-yo wuɔ: ‹Da ba'a ba sa nu Moisi nelma-i baa Diilopɔpuɔrbiemba maama-i, molo duɔ fie hel kuon-nelle-na kã, u kã gbãngbãŋ.›»

17

*Baŋ gaaŋ hãalãbiemba-i baa nelma maŋ
(Matie 18.6-7,21-22; Marke 9.42)*

¹ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ waŋ baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Nuɔmba sie gbãa naa kuubabalaanɔgu muncemmu-i, ŋga umaŋ duɔ dii u nanolŋo-i kuubabalaanɔgu cemma-na, sũlma haraa kutienɔ-na. ² Kumaŋ ka haa-yuɔ, kuɔ baa naa to namelle u nuonɔgu-na aa se-yo dii-yo nuoraan-nu kuu naa ce bɔlbɔl yuɔ. ³ Terienɔgu fanɔgu-na, bilaan na fere.»

«ŋ natobin duɔ cãl-ni, ŋ piye baa-yo da yambaa. Duɔ sie u cãlmuɔ-i, ŋ yaŋ ma tĩ. ⁴ Duɔ fie cãl-ni ku yu niehãi yinduonɔgu-na aa tuɔ suɔ-ma u jo u cãrã-nie, baa gãŋ baa-yo.»

⁵ Yesu *pɔpuɔrbien baa waŋ baa-yo wuɔ: «Itie, in haa i nanɔga-i nie dumaa, kãyã-yie kunaanɔgu naara-kuɔ.»

⁶ Yesu wuɔ gbě-ba wuɔ: «Halle da ku fie waa na haa na niele'i mie yon, na gbãa gbě tibiin daaku-i wuɔ ku fuur ka sũ ku fere nuoraanɔgu-na, aa ma bi ce.»

⁷ Aa naa cira: «Namaanɔ-na, umaŋ duɔ bie maacembilonɔ jina u suonɔgu-na, sisɔ u biyaa-yo u tuɔ ceŋ u muɔru, duɔ hel hienɔgu-na jo, kutienɔ ka gbě-yo wuɔ u tiena donduo wuo niwuoni-i wei?

⁸ Ma sĩ u bir gbě-yo wuɔ: ‹Ce mei niwuoni-i aa ŋ hor ŋ niidiini-i aa ŋ bie ŋ hã mi wuo igẽna. Da mi wuo tĩ, nuɔ ŋ ka suɔ wuo.› Ma sa ce dumei wei?

9 Maacembilon duɔ ce u maacemma-i, ku saaya ba jaal-o tɪngu wei? 10 Ku yaa ŋaa namaa kɪŋgu-i. Baŋ hāa-na mamaŋ, da na ce-ma, na saaya na cira: «Miɛŋo-i maacembien miɛ yoŋ, i ciɛ i maacemma.»»

Yesu siire wontuɔrmba cɪncieluo

11 Yesuŋ taa u kǎ *Yerusalemu-i-na, u bilaaya *Galile-i baa *Samari-i cor. 12 U kaa tuɔ suur nelle nande-na, *wontuɔrmba namba sire ta ba jārā-yuɔ. Ba waa wontuɔrmba cɪncieluo. Baŋ juɔ piɛ, baa yiɛra aa naa ta ba fara* ba piye baa-yo wuɔ: 13 «Hāalātie, jande, ce hujarre yiɛ.»

14 Yesu wuɔ fara waŋ baa-ba wuɔ: «Kāaŋ *Diilo-jigāntaamba ka ne-na.»†

Baa ta ta ba kǎ. Baŋ kǎŋ hūmelle-na, ba jara maa ta-bei. 15 Unaŋ wuɔ bir tuɔ gbɛliɛŋ Diilonɔ-i da gbagaga u jo. 16 Uŋ juɔ hi Yesu caangu-na, wuɔ dūuna jaal-o. A ne da u waa *niɛryiɛŋo; u taa u hel Samari. 17 Yesu wuɔ cira: «Ba siire cɪncieluo-i-na hiere, ŋga nennaa baamba curaa hie? 18 Bige-i ciɛ ba saa suɔ-ma bir jo ji jaal Diilonɔ-i ŋaa niɛryiɛŋ daa uŋ birii ji jaal-o dumaa?» 19 Aa naa gbɛ naacolŋo-i wuɔ: «Sire ŋ kǎ! Niŋ haa ŋ nanga-i miɛ ŋ kuraa.»

Molon-Biɛŋ uŋ ka bir jo dumaa

(Matie 24.23-28,37-41)

20 Yiɪngu nanɣu-na, *Fariɪɛbaa-ba yuu Yesu-i wuɔ: «*Diilon-bāangu ka doŋ yaku-i?»

Yesu wuɔ cira: «Diilon-bāangu sa ji doŋ domma naŋ temma ba da-ku baa ba yufelle, 21 aa cira: «Ku

* 17:12 Buolman-sebe (Lévitique) 13.45-46 † 17:14 Buolman-sebe (Lévitique) 14.2-3

yaa bande ku yanğa; ku yaa de ku yanğa.» Na saaya na suɔ wuɔ Diilon-ɓaangu duɔŋ ti na hɔlma-na.»

²² Aa naa waŋ baa *hāalābiemba-i wuɔ: «Yiingu dii baa yiingu, *Molon-Bieŋo kūɔma kaa bel-na, ŋga na sie da-yo halle yinduɔŋgu. ²³ Nuɔmba kaa ta ba tāal-na wuɔ ba daa-yo yanğa nanğa. Banamba ka gbē-na wuɔ: «Uu dii daalei», banan ba'a: «Uu dii terien daaku-na.» Da ba pigāan-na terienğu maŋ, baa na kā; ba tāal-na. ²⁴ Diilon uŋ nyiesin duma ba da-yo terni-na hiere, Molon-Bieŋ duɔ u bir jo, ba ka da-yo dumei terni-na hiere. Molo si dii duɔ ji pigāan moloŋo baa-yo. ²⁵ Ŋga, aa mafamma suɔ da ma ce, fiɛfiɛ ku nuɔmba ka ciina-yuɔ aa ce-yo sūlma.

²⁶ «Mamaŋ taa ma ce *Nowe ɓaangu-na, Molon-Bieŋ duɔ u bir jo, ma temma ka ce. ²⁷ Nowe ɓaangu-na, nuɔmba naa gonya niwuoni baa kolma baa cejalle. Ba tiyāa ku yaa nuɔ-i a ji hi yiingu maŋ Noweŋ suuri begubuɔ-i-na aa yan diilopepetieno dāa hɔr-ba hiere.‡ ²⁸ Mamaŋ taa ma bi ce Lɔti ɓaangu-na, ma temma ka ce. Lɔti ɓaangu-na, nuɔŋ baa bi guɔnya wuolalle baa nyolle, suorunğu baa sāmunğu, kulle baa jaaguɔ. ²⁹ Ŋga yiingu maŋ Lɔtin hilaa Sodomu-i-na, Diilon wuɔ kūnna dāngɓoguɔŋgu nan temma a kukul nuɔmba-i hiere.§ ³⁰ Molon-Bieŋ duɔ u bir jo, ma temma ka ce. ³¹ Duɔ jo yiingu maŋ nuɔ-i, u maŋ duɔ ji waa gōŋgūɔŋ-nu, u baa cira u suur dūŋ-nu a biɛra u bimɓinni-i; u maŋ duɔ bi waa hiɛŋ-nu, u baa bi cira u bir kūŋ. ³² Mamaŋ daa Lɔti cieŋo-i ma sī ma

‡ 17:27 Miwaanjo jīnamman-sebe (Genèse) 6.9-7.24
Miwaanjo jīnamman-sebe (Genèse) 18.20-19.25

§ 17:29

tiyāanu-nei kε?* ³³ Uman duo tuo kaal baa u yungu yon, kutienjo ka kosuonj u fεε; nga uman duo tuo kosuonj u fεε, kutienjo ka kor u fεε. ³⁴ Mi tūnu-nei, yiingu fangu-na, nuomba hāi gbāa waa galla munḡalladuomu-na, ba biε u diei ta aa yan unano-i. ³⁵ Caamba hāi gbāa waa ta ba saronj, ba biε u diei ta aa yan unano-i. [³⁶ Nuomba hāi gbāa waa ta ba guona, ba biε u diei ta aa yan unano-i.]»

³⁷ Hāalābienj baa yuu-yo wuo: «Itie, mafamma ka ce hie-na?»

Wuo gbē-ba wuo: «Bīnkūkuliinj da ku waa kusuonj-nu, kpaalbaa-ba tigiinj kusuonj-nu'i.»

18

Cacaratie sa mulienj

¹ Ku huonḡu-na, Yesu wuo nanj gbānalāan daaku-i baa u *hāalābiemba-i duo pigāan-ba wuo ba saaya ba ta ba cārā Diilonjo-i yinni manjon; ba baa yan ba kūoma senj. U gbīε-ba wuo: ² «Gēḡertienjo nano waa nelle nande-na, u saa tuo kāalā Diilonjo-i aa u saa bi tuo kāḡ moloḡo. ³ A ne da, bikulciēḡo nano bi waa nelle fande-na. Bikulciēḡ daayo ji da wεima baa moloḡo nano; u kā ka bī kutienjo-i gēḡertienjo wulaa. ⁴ Duo kā, gēḡertienjo siε ne u yaan-na. Ciēḡo siε bi bir. Yiingu nanḡu-na, gēḡertienjo ji cira: «Mi suyaa miε mi sa kāalā Diilonjo-i aa mi sa bi kāḡ nelienjo. ⁵ Nga ciēḡ daa unj jo u mulienj-mi yinni manjon dumandε-i-na, mi ka ce ba āndaanḡu-i aa gbuu da fiisa; ni ma'i sī u ka tuo jo u huol mi yaan-na.»»

* **17:32** Miwaanjo jīnamman-sebe (Genèse) 19.26

⁶ Yesu wuɔ cira: «Na nuɔ ɣɛŋgertiebabalan daa uŋ waan maman ke? ⁷ Aa Diilonɔ man Diilonɔ, ku ce niɛ aa u yufellen hilaa baman nuɔ-i, da ba ta ba cārā-yuɔ bāanɣu-i baa isuɔŋgu-i u siɛ ne ba yaan-na? ⁸ Mi tūnu-nɛi: U siɛ dure aa ce-ma. *Molon-Bieŋ duɔ ka bir jo, u ka jo ji da nuɔmba haa ba nanɣa yuɔ wɛi?»

Ba sa cārā Diilonɔ-i baa bombolma

⁹ Nuɔmba namba taa ba ne ba fɛɛ wuɔ ba vii, a ce dumaanɔ-na, ba taa ba ne wuɔ ba bɔyaa banamba-na. Yesu wuɔ nan gbānalāan daaku-i hā-ba wuɔ: ¹⁰ «*Farisɛyiɛŋɔ nanɔ-i baa *nampohūtienɔ nanɔ-i ba kāa *Diilodubuɔ-i-na da ba ka cārā Diilonɔ-i. ¹¹ Farisɛyiɛŋ wuɔ sire yiera aa naa cira: «Diilo, mi jaal-ni. Mi jaal-ni hama-i nuɔ-i? Mi sa ce kuubabalaanɣu ŋaa banamban ceŋ dumaa: Mi sa cuo, mi huɔŋga saa balan baa nɛliɛŋɔ, mi sa wuɔra mi ce caamba. Mii si dii ŋaa nampohūtienɔ man yieraaya duɔɛi u temma. ¹² Mi dii sūŋgu-i i hāi saaholma-na, aa da mi da bɪŋkūŋgu bɪŋkūŋgu, mi hiel ŋ *yufelle-i hā-ni.»

¹³ «Nampohūtienɔ wuɔ yiera dii huon-nu, u saa siɛ duɔ ciir u yaanɣa-i, aa tuɔ muo u pāmpinanɣa-i aa cira: «Diilo, mi suyaa miɛ mi ciluɔ saa fa, jande, baa gāŋ baa-mi.»»

¹⁴ Yesu wuɔ wan baa nuɔmba-i wuɔ: «Yaan mi tūnu-nɛi, balan daaba-i ba hāi-i-na, aa ba suɔ da ba bir kūŋ, Diilonɔ hurii nampohūtienɔ āmbabalma-i aa yan Farisɛyiɛŋɔ maama-i. Na saa da, uman duɔ tuɔ tɛtɛŋ u fɛɛ, ba ka hiire-yuɔ; ŋga uman duɔ tuɔ hiire u fɛɛ, ba ka tɛtɛŋ-yo.»

*Yesu cāarā Diilonɔ-i hā bisāmbiamba namba
(Matie 19.13-15; Marke 10.13-16)*

¹⁵ Ku huonɔgu-na, baa jo baa tontobaa-ba namba Yesu wulaa wuɔ u ji haa u nammu-i bei a cārā Diilonɔ-i hā-ba. U *hāalābiembanɔ daa mafamma-i, baa sire ta ba nuola bamanɔ juɔ baa-ba. ¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Yaanɔ bisālmba jo mi wulaa, baa na cie-ba». Banɔ juɔ, wuɔ cira: «Bamanɔ dii bafamba temma-i, *Diilonɔ-nelle dii bafamba diele. ¹⁷ Yaanɔ mi wanɔ ninsonɔ-i baa-na: Umanɔ duɔ saa siɛ *Diilonɔ-nellentesinni-i ɲaa bisālāanɔ, kutienɔ siɛ gbāa suur *Diilonɔ-nelle-na.»

*Weiɲo nanɔ maama
(Matie 19.16-30; Marke 10.17-31)*

¹⁸ *Yuifu ba yuntienɔ nanɔ wuɔ yuu Yesu-i wuɔ: «Hāalātiefɛfɛi, da mi ta mi taara mi da cicēlma manɔ sa tɛɛɲ dede-i, mi saaya mi ce bige-i?»

¹⁹ Yesu wuɔ cira: «Bige-i cie ɲ ta ɲ bɪ-mi nelfɛfɛɲ muɔ? Da ma hel Diilonɔ-na, nelfɛfɛɲo dii wei?»

²⁰ Diilonɔ un'a i tie wuɔ hūmienɔ manɔ, ma sɪ ɲ suɔ-ya ke? Ta ɲ wuɔ a yaa-i: «*Baa ce *fuocesinni, baa ko nelienɔ, baa cuo, baa kar coima ɲ haa molon-na, aa ta ɲ dii ɲ to-i baa ɲ nyu-i ba nunɔgu-i.*» *

²¹ Naacolɔ wuɔ bir wanɔ baa Yesu-i wuɔ: «Mi duonɔ dii mi bisānsinnɲ ta mi ce mafamma-i hiere.»

²² Uɲ piiye dumaanɔ-na, Yesu wuɔ cira: «Ma tɪyāa ma diei: Suor ɲ nagāɲ-niini-i hiere aa ɲ cal gbeɲa faɲa-i ɲ hā sūntaamba baa-ya, ku yaa ɲ ka ce weiɲ nuɔ dɔrɔ-i-na. Da ɲ ce mafamma-i, ɲ jo ɲ ji ta ɲ nyaanu-miɛ.»

* **18:20** Helmanɔ-sebɛ (Exode) 20.12-16; Anɲnamma tiyemmanɔ-sebɛ 5.16-20

23 Naacolŋ daayo naa silaa waa weinŋ cor. Yesuŋ juo waŋ mafamma-i, wuo gbuu paŋ vaa u yaanŋa-i.

24 Yesu wuo cira: «Kumaŋ ka ce weinŋ duo gbãa suur *Diilonŋ-nelle-na kuu dii kpelle. 25 Na saa da, kumaŋ ka ce nyogõme duo gbãa cor misẽne fuonŋu-na kuu dii kpelle de! Nga kumaŋ ka ce weinŋ duo gbãa suur *Diilonŋ-nelle-na, kufanŋu dii kpelle yaŋ.»

26 Nuonŋ baa yuu-yo wuo: «Dumaanŋo-na, hai moloŋo-i ka gbãa da Diilonŋo-i?»

27 Yesu wuo cira: «Mamaŋ da ma yar nuomba-i cemma, ma sie gbãa yar Diilonŋo-i.»

28 Pier wuo cira: «Itie, aa mie maŋ yaanŋ i nagãŋ-niini-i hiere aa tie nyaanu-nie, i ka da bige-i ku?»

29 Yesu wuo waŋ baa-ba wuo: «Yaanŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Umanŋ duo ta aa yaŋ u dumelle-i, u cienŋo-i, u hãmba-i, u bincuomba-i, u bisãlmba-i Diilonŋ-maama-na, 30 kutienŋ uŋ ka da kumaŋ hĩema-na bande-i-na, ku ka maar uŋ taa aa yaŋ kumaŋ. Aa u ka da cicẽlma maŋ sa tĩenŋ dede-i bisinuŋo-i-na.»

*Yesu tiraa tir u kuliŋgu maama-i
(Matie 20.17-19; Marke 10.32-34)*

31 Ku huonŋu-na, Yesu wuo bi u *hãalãbienŋ cĩncieluo ba hãi baamba-i ba deŋ, a waŋ baa-ba wuo: «Na daa inŋ kãŋ *Yerusalemu-i-na ke? *Di-iloŋo-puorbiembanŋ nyegãanŋ mamaŋ *Molonŋ-Bienŋ maama-na, ma ka ce kusuonŋ-nu'i. 32 Ba ka bel-o hã *nieraamba-i baa-yo ba nyẽ-yo sũlma, aa tuora-yuo, aa tu taalni yuo, 33 aa muo-yo, aa ko-yo. Nga da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi hĩema-na, sielinŋ-yiŋgu-na, u ka sire hel jo.» 34 Hãalãbiemba saa suŋ u nelma yaanŋa-i, ma yunŋu naa fuo-bei, a ce

dumaanjo-na, ba saa suɔ un taaran u wan maman baa-ba.

Yesu puurii yironjo nan yufienja
(*Matie 20.29-34; Marke 10.46-52*)

³⁵ Yesuŋ kaa tuɔ piɛ Yeriko-i, yironjo nanjo waa tɛna hūmelle tūngu-na tuɔ cārā. ³⁶ Un juɔ nu nuɔmba ce ijieni-i ba cor, wuɔ yuu wuɔ: «Bige-i ciɛ?»

³⁷ Baa cira: «Ma sɪ Nasarɛtitaan Yesu'i curaan.»

³⁸ Wuɔ pān tuɔ fara u piiye da gbagaga wuɔ: «Yesu, *Davidi hāayɛlŋ nuɔ, jande, ce hujarre miɛ!»

³⁹ Baman naa taa yaanŋa-na, baa ta ba nuola-yuɔ wuɔ u suuye u nunŋu-i. Wuɔ migān tuɔ kaasɪŋ u naara wuɔ: «Davidi hāayɛlŋ nuɔ, jande, ce hujarre miɛ!»

⁴⁰ Yesuŋ juɔ saanu baa-yo, wuɔ yiɛra aa naa ce ba jo baa-yo. Baŋ juɔ baa-yo, wuɔ yuu-yo wuɔ: ⁴¹ «ŋ taara mi ce bige-i hā-ni?»

Naacolŋ wuɔ cira: «Itie, mi taara ŋ puur mi yufienja-i.»

⁴² Yesu wuɔ cira: «Puur ŋ yufienja-i! Niŋ haa ŋ nanŋa-i miɛ ŋ kuraa.» ⁴³ U yufien aa bi pān puur terduɔŋgu fanŋu-na, wuɔ cu Yesu huon-nu tuɔ gbɛliɛŋ Diilonjo-i u kã. Nuɔmban daa mafamma-i, ba hieronjo-i baa bi kã ba ta ba gbɛliɛŋ Diilonjo-i.

19

Yesu haraa Sase terien-nu

¹ Yesuŋ suurii Yeriko-i-na tuɔ karnu duɔ cor, ² *nampohūutaamba yuntienjo nanjo waa nelle fande-na, ba taa ba bi-yo Sase. Sase waa

biŋküntienjo. ³ Yesuŋ kãa, Sase wuɔ tuɔ taara u da-yo suɔ-yo; a ne da u waa beterie. Nuɔmbaŋ yuu dumaanjo-na, u saa gbãa duɔ hi da Yesu-i. ⁴ Wuɔ gbar ta u yaan-na ka nyugũŋ tibiin-nu wuɔ duɔ ji tuɔ cor fuɔ da-yo. ⁵ Yesuŋ juɔ hi terienŋu fangu-i, wuɔ ciir u yunŋu-i a waŋ baa-yo wuɔ: «Sase, hiire i ta, mi saaya mi har nuɔnei nuɔ-i nyunŋo-i-na.»

⁶ Sase huɔŋ kaa pãŋ fẽ, wuɔ hiire da donduo kũŋ baa-yo. ⁷ Nuɔmba daa mafamma-i ce bige-i? Baa ta ba waana wuɔ Yesu cie nie jo ji har nelbabaŋ daayo temma wulaa? ⁸ Sase wuɔ sire yiera Yesu yaanga-na aa naa cira: «Itie, ne, mi ka calnu mi nagãŋ-niini-i sɔmma hãi, a hã sũntaamba-i sɔmma diei aa muɔmi ce sɔmma diei-maama namma-i. Miŋ duu bamaŋ a hũu ba gbein-a-i, mi ka hã-ba a temma sɔmma naa.»

⁹ Yesu wuɔ cira: «Naacolŋ daa uŋ bi yen *Abiramu hãayẽlŋo, koŋkoro suurii u dumelle-na nyunŋo-i-na. ¹⁰ *Molon-Bieŋo juɔ duɔ ji taara bamaŋ baala a kor-ba.»

*Ba sa biera japũŋgu hĩeŋ-nu gbãŋgbãŋ
(Matie 25.14-30)*

¹¹ Baŋ kaa ta ba piɛ *Yerusalemu-i, nuɔŋ baa da nie sɪ *Diilon-bãanŋu ka pãŋ donŋ huɔŋgu fangu'i nuɔ-i. Yesu wuɔ suɔ baa-ba. A ne da huɔŋgu fangu-na, u waa tuɔ piiye baa-ba. ¹² Wuɔ nanŋ gbãnalãanŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «Nelbuɔ nanŋo kãa nemaale ba da ba ka hã-yo nellentesinni u duɔ ji tĩena u nelle-na. ¹³ Uŋ'a u ta, u bɪ u maacemiemba cinciueluo a ji cal gbein-a hã-ba, aa waŋ baa-ba wuɔ: «Taa na torgonŋ baa gbein daaya-i, mi kã aa jo.» ¹⁴ A ne da u nellenŋ-baamba naa bigãanŋ-yo. Uŋ taa, ba sire puɔr nuɔmba u huonŋ-nu dii ku yunŋ-terienŋu-na wuɔ

ba ka waŋ baa-ba wuɔ ba sa taara naacolŋ daayo nellentesinni-i.

¹⁵ «Naacolŋ uŋ kaa da nellentesinni-i aa bir jo, u ce ba bi u maacembiemba maŋ uŋ ŋa naa cal gbeiŋa-i hã-ba wuɔ ba ta ba torgoŋ, duɔ ji ne baŋ daa kumaŋ. ¹⁶ Dielã-wuoŋo jo ji cira: «Yuntie, mi bibiriiye mi naŋga-i baa niŋ hãa-mi gbeiŋa maŋ, a da gbeinyuŋo temma sɔmma cɪncieluo.»

¹⁷ «Nellentienjo cira: «Ku faa, maacembilofefeiŋ nuɔ; niŋ suyaa cɛllɛ-kũŋ daaku belma, mi ka haa-ni nileiŋa cɪnciel yuŋ-nu.»

¹⁸ «Hãaliŋ-wuoŋo jo ji cira: «Yuntie, mi bibiri-ye mi naŋga-i baa niŋ hãa-mi gbeiŋa maŋ, a da gbeinyuŋo temma sɔmma ndii.»

¹⁹ «Nellentienjo gbẽ-yo wuɔ: «Mi ka bi haa nuɔŋo-i nileiŋa ndii yuŋ-nu.»

²⁰ «Sieliŋ-wuoŋ wuɔ jo ji cira: «Yuntie, ŋ gbeiŋa yaa daaya, mii naa fiŋya-yiɛ baa fɔtɔruɔ jina kɔtuŋgu. ²¹ Naŋ huŋga doŋ ka cor a ce mei sa hirã-niɛ, ku'i ciɛ mi fiŋya-yiɛ jina kɔtuŋgu. Da ŋ saa jina kumaŋ, ŋ biɛ ku yaa-i; aa da ŋ saa duu kumaŋ, ŋ kar ku yaa-i.»

²² «Nellentienjo gbẽ-yo wuɔ: «Maacembilobabalan nuɔ naŋ temma-i daani-i, ŋ piiye bel ŋ fɛrɛ. Niŋ suyaa wuɔ mi huŋga doŋ, aa da mi saa jina kumaŋ mi biɛ ku yaa-i, da mi saa duu kumaŋ mi kar ku yaa-i; ²³ bige-i ciɛ ŋ saa kã ka jina mi gbeiŋa-i gbeiŋ-dũŋ-nu? Miŋ juɔ dɛ-i-na, mii naa saa jo ji da a huonaana mi hũu-ya wei?» ²⁴ Nuɔmba waa u caaŋgu-na, u waŋ baa-ba wuɔ: «Hũyãaŋ u gbeiŋa-i na hã umaŋ daa gbeinyuŋo-i sɔmma cɪncieluo-i.»

²⁵ «Ba cira: «Yuntie, ma si fuɔ daa gbeinyuŋo temma sɔmma cɪncieluo kɛ!»

26 «U cira: «Yaanj mi tūnu-nei, umanj duɔ da, kunanju ka naara u kūnju-i, ŋga umanj duɔ saa da, celle-kūnju manj dii, ku hūu.» 27 Uŋ waanj mafamma-i, u cira: «Mi bigaarāamba manj saa ta ba taara mi waa ba yungu-na, bilaanj-banj na jo baa-ba bande, na ji ko-ba mi yufellen.»»

28 Yesunj juɔ piie tɪ, wuɔ ta nuɔmba yaanj-na ba ta ba kã Yerusalemu-i-na.

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na
(*Matie 21.1-11; Marke 11.1-11; Nsaa 12.12-19*)

29 Yesubaa-banj kaa ta ba pie Betani-i baa Betifage-i dii *Olivi-tibinni-tānunjgu caanjgu-na, Yesu wuɔ wanj baa u *hāalābiemba hāi wuɔ: 30 «Kāanj nelle manj i yaanja-na daade-i, na suurma-na, na ka da ba vaa kakūmbiloŋo nano, molo saa nyugūŋ-yuɔ dede. Na fir-o na jo baa-yo. 31 Umanj duɔ yuu-na, na cira Itienjo yaa ciera na fir-o ka hā-yo.»

32 Uŋ puɔraa bamanj, baa kã ka bi da kakūmbiloŋo-i ŋaa uŋ waanj-ma dumaa. 33 Bature ta ba fir-o, u taamba yuu-ba wuɔ: «Bige-i cie na ta na fir kakūmbiloŋo-i?»

34 Baa cira: «Itienjo yaa ciera i fir-o ka hā-yo.»

35 Aa naa fir-o ka hā Yesu-i baa-yo.

Banj kãa baa-yo, baa hiel ba jonjorbaa-ba-i haa u huonjgu-na aa ce Yesu nyugūŋ ba ta ba wuɔ ba suur nelle-na. 36 Nuɔmba manj waa, baa bi hiel ba baamba-i ta ba fara-bei hīema-na u tuɔ wuɔ ba dɔrɔ u kã. 37 Banj kaa ta ba hiire Olivi-tibinni-tānunjgu-na aa da ba suur *Yerusalemu-i-na, hāalābiemba-i ba kūnju-na hiere, ba hɔmmu gbuu fɛ. Baa donj ta ba hāl neiini da kabakaba ba gbɛliɛŋ Diiloŋo-i wuɔ

u cie gberε-weima bɔi pigāan-ba. ³⁸ Ba taa ba hāl wuɔ:

«*Itierɔ ũ saan nellentierɔ man u jo, Diilo baa-yo!**

I suuriinu i-naa baa Diilonɔ-i

Dɔrwuonɔ gbiε baa tuɔlnumma.»

³⁹ A ne da *Farisiεbaa-ba namba waa ba hɔlmana. Ban juɔ da ba hāl neini-i kabakaba dumaanɔ-na, baa wan baa Yesu-i wuɔ: «Ŋ sa wan baa ŋ hāalābiemba budii wei?»

⁴⁰ Yesu wuɔ cira: «Mi tūnu-nei, da ba fiε budii, tāmpienɔ ka sire ta a hāl ba solaanɔ-i.»

Yesu kaalaa Yerusalemutaamba maama-na

⁴¹ Yesuŋ kaa piε da nelle-i, wuɔ pāŋ tuɔ kaal ⁴² aa naa cira: «E! Yerusalemutaan namaa, kuɔ naa naa suɔ kumanɔ ka fε na hɔmmu-i nyunɔ daayo-na, kuu naa fa. Nga ku fuyaa-nei; na siε gbāa suɔ-ku.

⁴³ Yiinɔ dii baa yiinɔ, na bigāarāamba ka jo ji dii-na huɔnga. Ba ka suuye-nei terni-na hiere na siε da munɔkormu. ⁴⁴ Diilonɔ ũ juɔ duɔ ji kor-na aa na saa hūu-ma, ba ka muonu na nelle-i aa ko-na hiere. Ba siε yan dūŋgu diei ku gbeiniŋ.»

Yesu duɔnya niisuornintaamba-i Diilodubuɔ-i-na

(Matie 21.12-17; Marke 11.15-19; Nsāa 2.13-22)

⁴⁵ Yesuŋ kāa ka suur *Diilodubuɔ-i-na da niisuornintaamba-i, wuɔ tuɔ donya-bei ⁴⁶ aa naa tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Ma nyegāan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: *«Mi dūŋgu ka ce Diilojaaldūŋgu.»*† Ma sinni niε namaa ce-ku *cuo ba terienɔgu*‡?»

⁴⁷ Yesu taa u wan Diilonɔ-nelma-i u pigāan nuamba-i yinni man jon Diilodubuɔ-i-na.

* **19:38** Gbelieman-nalāanɔ (Psaume) 118.26 † **19:46** Isayi (Ésaïe) 56.7 ‡ **19:46** Seremi (Jérémie) 7.11

*Diiløjigāntaamba yuntaambaŋ daa-ma dumaanjo-na, baa *ānjīnamma pigāataamba-i, a naara nelle yuntaamba-i, baa ta ba taara ba ko-yo. ⁴⁸ N̄ga u nelma taa ma suurnu nuomba-i ma cor a ce ba saa suɔ baŋ ka ce-yo dumaa da-yo ko-yo.

20

Hai moloŋo-i hāa Yesu-i hūmelle-i u tuɔ ce u maacemma-i?

(Matie 21.23-27; Marke 11.27-33)

¹ Yesuŋ k̄aa ka tuɔ waŋ *Neldɔdɔlma-i u pigāan nuomba-i *Diilodubuɔ-i-na, yiŋgu nan̄gu-na, *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i baa *ānjīnamma pigāataamba-i a naara nelle b̄incuɔŋ baa k̄a ² ka cira: «Naacolŋ nuɔ, hai hāa-nuɔ hūmelle-i ŋ ta ŋ ce niŋ ceŋ kuman̄ daaku-i?»

³ Yesu wuɔ cira: «Muɔmi ka bi yuu-na baa nelma diei: ⁴ Pigāan̄-muɔ uman̄ naa puɔraa Nsāa tuɔ *batisen̄ nuomba-i; Diilon̄o'i naa puɔraa-yo sisɔ nelbiliemba'i naa puɔraa-yo?» ⁵ Baa don̄ ta ba pi-iye ba-naa nuɔ wuɔ: «Die cira Diilon̄o'i naa puɔraa-yo, u ka cira: «Nan̄ suyaa-ma dumaanjo-na, bige-i cie na saa hūu u nelma-i?» ⁶ Die bi h̄ɔr-ma cira nelbiliemba'i naa puɔraa-yo, baman̄ dii bande-i hiere, ba suyaa wuɔ Nsāa waa *Diilopɔpuɔrbilon̄o; ba ka nan̄-ye baa t̄amp̄l̄ēiŋa ko-ye.»

⁷ Baa naa ba cira: «I saa suɔ uman̄ naa puɔraa-yo.»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Muɔmi siɛ bi pigāan̄-na uman̄ hāa-mi hūmelle-i mi ta mi ce miŋ ceŋ kuman̄ daaku-i.»

*Suontienjo nanjo baa u maacembienba
(Matie 21.33-46; Marke 12.1-12)*

⁹ Ku huonɔ-*na*, Yesu wuɔ nan gbānalāan daaku-*i* baa nuɔmba-*i* wuɔ: «Naacolɔo nanjo diyaa *ερεε̃-suonɔgu* aa biε maacenciraamba jina-kuɔ aa kā nelle duɔ ka vaaya. ¹⁰ Tibibienan juɔ hi karma, u puɔr u maacembilonjo diei maacenciraamba wulaa, wuɔ u ka hūu fuɔ yufelle-*i* ka hā-*yo*. Maacembilonjo ta kā. Uɔn kāa, maacenciraamba bel-*o* muo-*yo* aa bir-*o*; ba saa hā-*yo* bɔnkūnɔgu. ¹¹ Suontienjo tiraa puɔr maacembilonjo nanjo ba wulaa. Ba tiraa bel ufanjo-*i* a muo-*yo* aa gbuu tuora-*yu*ɔ aa bir-*o*; ba saa hā-*yo* bɔnkūnɔgu. ¹² U tiraa puɔr maacembilonjo nanjo ba wulaa ba ce ba siεi. Ba muo ufanjo-*i* posol-*o* aa donya-*yu*ɔ. ¹³ Suontienjo cira: «Mi ka ce niε?» Aa ji cira: «Mi ka puɔr mi bεduɔla yaa ba wulaa; fuɔ duɔ kā, kuniε sɪ ba ka kān-*yo*.» Aa ce u biεnjo ta kā ba wulaa. ¹⁴ Ban juɔ'a ba ne da u jo, ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Ciiluwuotienjo yaa juɔn daayo. Yaan i ko-*yo* aa ciilunɔgu ce miε kūnɔgu.» ¹⁵ Ba sire ku yaa nuɔ-*i* a bel naacombilonjo-*i* hel baa-*yo* suonɔgu-*na* ka ko-*yo*.»

Yesu wuɔ cira: «Suontien daa u ka ce bige-*i*? ¹⁶ U ka jo ji ko-*ba* aa hā banamba baa suonɔgu-*i*.»

Nuɔn baa cira: «Diilo baa jo baa-*ma*!» ¹⁷ Ban piiye dumaanjo-*na*, Yesu wuɔ cira: «Mafamma da ma saa ce, ban nyεgāan nelma man Diilon-*nelma*-*na* wuɔ:

*Ɗumarāamban cinaana kpānkpāra man,
u yaa juɔ bella dūnɔgu-*i*†,*

* 20:9 Niεn Isayi sebɛ-*i*-*na* (Ésaïe) 5.1.
Gbelieman-nalāanɔgu (Psaume) 118.22

† 20:17

nelma famma yunḡu yaa haku-i? ¹⁸ Nuṓni maṅ da ṅ par diire a naṅ ṅ fεε kpāṅkpara daayo-na, ṅ ka kara ṅ fεε; duṓ bi par diire naṅ nuṓni maṅ, u ka putienu-niε.» ¹⁹ *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjīnamma pigātaanṅ baa pāṅ suṓ wuṓ Yesu naaṅ gbānalāaṅ daaku-i hā ba yaa-i, baa ta ba taara ba bel-o huṓṅgu faṅgu-na, ṅga ba taa ba kālā nuṓmba-i.

Nampo saaya u pā hā jāmatigi-i wei?
(*Matie 22.15-22; Marke 12.13-17*)

²⁰ A doṅ huṓṅgu faṅgu-na, baa doṅ ta ba cumanṅ Yesu-i da ba bel-o. Baṅ puu mafamma-i, baa ce huhurmantaamba namba kā u wulaa ka ce ba fεε nelfafaamba wuṓ sī ba ka gbāa ce u piiye cāl ba bel-o hā fāamaambaa-ba-i baa-yo. ²¹ Baṅ kāa, baa cira: «Hāalātie, i suyaa wuṓ ṅ waṅ ninsoṅo yaa-i, aa ṅ sa kālā neliεṅo baa ṅ ninsoṅo-i, ṅ sa bi ce ciεluṓ, ṅ gbu ṅ pigāaṅ nuṓmba-i Diilonṅ-hūmelle yaa-i kelkel. ²² ṅga, a saa baa miε hūmelle-i, ku saaya i tiε pā nampo-i i hā *Oromε ba *jāmatigi-i wei?» ²³ Yesu wuṓ suṓ baa-ba, wuṓ gbē-ba wuṓ: ²⁴ «Hāa-minṅ warbelle mi ne.» Baa hā-yo warbelle-i. Wuṓ yuu-ba wuṓ: «Ba ciε hai yunḡu-i diε?»

Baa cira: «Ba ciε Oromε ba jāmatigi yunḡu.»

Wuṓ tiraa yuu-ba wuṓ: «Ba nyεgāaṅ hai yerre-i diε?»

Baa cira: «Ba nyεgāaṅ Oromε ba jāmatigi yerre-i diε.»

²⁵ Yesu wuṓ cira: «Kumaṅ da ku waa jāmatigi kūṅgu, pāaṅ-kunṅ na hā jāmatigi-i baa-ku, aa kumaṅ da ku waa Diilonṅ-kūṅgu-i, na bi pā-ku na hā Diilonṅo-i baa-ku.» ²⁶ Ba saa gbāa cure-yuṓ bel-o

nuomba yaan̄ga-na. U nel maa bir yaŋ aa naa cu ba h̄ommu-i, baa naa ba par fiinama.

Kuomba siremman̄-kūŋgu-i

(Matie 22.23-33; Marke 12.18-27)

²⁷*Sadusiēbaa-ba wulaa kuomba siē sire. Banan̄ baa k̄a ka gb̄ē Yesu-i wuō: ²⁸ «H̄aal̄atie, *Moisi nyeḡaan̄ nelma namma h̄ā-ye wuō: «*Uman̄ duō ku aa yaŋ u ciēŋo-i u saa da bilon̄o baa-yo, u h̄aan̄o saaya u biē-yo a hon̄ bilon̄o h̄a kulon̄o-i.*»[‡] ²⁹ A ne da naacombiamba namba waa nieh̄ai ba nyu wulaa. M̄ol̄ŋo sire j̄a ciēŋo, u saa da bis̄almba baa-yo aa ku. ³⁰ Uman̄ cuu-yo, u biē ciēŋo-i u saa da bis̄almba baa-yo, fuō tiraa ku aa yaŋ-yo; ³¹ sieliŋ-wuon̄o-i maaduōma. Ba kuu dumei nieh̄ai-i-na ka gbuo hiere unaa saa da bilon̄o baa ciēŋ daayo-i. ³² Ku huon̄gu-na, fuō f̄ere u suō tuō nyaanu-bei. ³³ Ba hieron̄o-na, ban̄ diyaa-yo ba ciēŋo cor, yiŋgu man̄ kuon̄ da ba ji sire, u ka ce hai wuon̄o-i?»

³⁴ Yesu wuō cira: «Miwaan̄ daayo-na cadiile dii, ³⁵ ŋga Diilon̄ ŋŋ ka fiēl baman̄ wuō nelfafaamba a sire-bei hiel-ba kuomba h̄alma-na ba da ba tiēna u nelle-na, bafamba siē ji ta ba dii caamba. ³⁶ Ba kaa waa gbula ŋaa *d̄ar̄p̄ūr̄biemba; ba siē tiraa gb̄aa ku. Ban̄ siire hel kuomba h̄alma-na ba ciē Diilon̄-biemba. ³⁷ Moisi bi waan̄ kuomba siremman̄-kūŋgu-i ŋŋ piiye p̄erfiēlu maama-i kusuon̄-nu wuō d̄āamu bilaa-du. U gbaraa-ma wuō: «**Abiramu Diilon̄o, *Isaki Diilon̄o, *Yak̄abu Diilon̄o*!»[§] ³⁸ Diilon̄o-i cicēlmantaan̄-wuon̄o, bikuon̄-wuon̄o s̄i. Diilon̄o wulaa nuomba-i hiere baa dii cicēlma.»

[‡] **20:28** An̄j̄inama tiyemman̄-sebe (Deutéronome) 25.5-6

[§] **20:37** Helman̄-sebe (Exode) 3.2,6

39 Uŋ piiye dumaŋo-na, *ānjīnamma pigāataamba naŋ baa cira: «Hāalātie, ŋ suyaa piiyemma.»⁴⁰ Aa ba saa siε da ba tiraa yuu-yo baa nelma namma.

Koŋkortieŋo bige-i baa Davidi-i?
(*Matie 22.41-45; Marke 12.35-37*)

⁴¹ Ku huŋgu-na, Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciε Diilon ŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Koŋkortieŋo maŋ, nuɔmba ta ba piiye wuɔ u ka waa *Davidi hāayēlŋo? Ba taara ba waŋ wuɔ niε dumaŋo-na? ⁴² Ma sī Davidi fuɔ fεε waanŋ-ma gbar-ma Gbeliemanŋ-neini-na wuɔ:

Itieŋo gbīε mi Tieŋo-i wuɔ:

«Jo ŋ ji tīena mi caan-nu,

⁴³ *aa ŋ yan mi mal ŋ bigāaraamba-i hā ŋ ce ŋ bāanŋu-i beī.»**

⁴⁴ Diilon ŋ pāa nuŋgu-i aa saan Koŋkortieŋo maŋ, Davidi bī-yo u Tieŋo, u ce niε aa ce u hāayēlŋo yonŋ?»

Yesu firiiye ānjīnamma pigāataamba-i
(*Matie 23.1-36; Marke 12.38-40*)

⁴⁵ Ku huŋgu-na, Yesu wuɔ waŋ baa u *hāalābiemba-i nuɔmba-na wuɔ: ⁴⁶ «Bilaan na fεε, baa na ta na ce *ānjīnamma pigāataamba temma-i, ba maacemma saa fa: Ba hinu ba dii jonŋorbōmbōmbaa, aa da ba waa nuɔmba-na, ba taara ba ta ba piε ba jaal-ba. Da ba kā *Diilonelhāalādūŋgu maŋ nuɔ-i, sisɔ källe maŋ nuɔ-i, ba taara ba tīena yaan-na. ⁴⁷ Da ba ce ba bel diilonŋo-i a hūu bikulcaamba nagāŋ-niini-i hiere

* **20:43** Gbeliemanŋ-nalāanŋu (Psaume) 110.1

a wuo-ni, a ne da da ba'a ba cārã Diilonɔ-i, ba cārã-yuɔ da agaga wuɔ nuɔmba cira bafamba faa. Kumanɔ ka haa-bei ku ka balan cor.»

21

Bikulciɛŋo nanɔ ciɛ sãmma (Marke 12.41-44)

¹ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ ne da waamba namba dii gbeiŋa-i kekerienɔgu-na da ba hã Diilonɔ-i. ² Wuɔ u ne da bikulciɛŋo nanɔ kãa ka dii tãmabienɔ hãi. A ne da u waa sũntienɔ. ³ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi wanɔ ninsonɔ-i baa-na: Ciɛŋ daayonɔ diyaa kumanɔ, ku maaraa banambaŋ diyaa kumanɔ hiere. ⁴ Bafamba paraa dii aa yanɔ boluonɔgu; ŋga ciɛŋ daa unɔ diyaa kumanɔ, ku yaa waa u yunɔgu-na yonɔ; kunanɔgu si dii yanɔga nanɔga.»

*Mamanɔ ka da nelbiliemba-i aa miwaanɔ suɔ duɔ
ti
(Matie 24.1-14; Marke 13.1-13)*

⁵ Nuɔmba nanɔ baa yiɛraaya ta ba piiye wuɔ: «*Diilodubuɔ daayo faa cor. Ba maa-yo baa tãmpɛfɛfɛiŋa, aa banɔ pãa bĩmbĩnni manɔ hã ba tuɔlnu-yuɔ ni bi tiraa fa cor.»

Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: ⁶ «Nanɔ daa dũnɔgu manɔ daaku-i, yiinɔgu dii baa yiinɔgu, ku ka fara hiere hĩɛma-na!»

⁷ Baa yuu-yo wuɔ: «Hãalãtie, mafamma ka ce yaku-i, aa i ka ce niɛ suɔ huonɔgu fanɔgu-i?»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Baa na yanɔ molo ji pira-nɛi. Nuɔmba bɔi ka ta ba jo. Umanɔ duɔ jo, u ka cira wuɔ Diilonɔ unɔ pãa nunɔgu-i wuɔ u ka saanɔ *Konɔkortienɔ manɔ, u yaa ufanɔ-i, aa tiraa cira,

miwaanjo timma hii. Baa na cu ba huon-nu! Ba taal-na. ⁹ Da na ji ta na da berru ce terni-na hiere, aa nuamba ta ba ciina ba yuntaamba-i, baa na yan korma da-na. Mafamma'i saaya ma ce igēna, nga miwaanjo timma'i sie pān waa huongu fangu-na. ¹⁰ Nuamba kaa ta ba gān siyaabaa siyaabaa, baa nileiṅa nileiṅa. ¹¹ Hiema kaa ta ma sagalla bōmbōṅ a naara nyulmu-i baa jarceliennumma kaa waa terni nanni-na. Korda-bimbinni kaa ta ni hel doro-i-na. ¹² Nga, aa mafamma suɔ da ma ce, ba ka bel-na ce-na kpāncōlgūɔ. Ba ka kã baa-na *Diilonelhāalādūnni-na ka ger-na aa dii-na kaso. Nan cuu muami huon-nu, yiṅgu dii baa yiṅgu ba ka bel-na kã baa-na fāamaambaa-ba wulaa, baa fōngōtaamba wulaa. ¹³ Huongu fangu'i nuɔ-i na ka da na fere piye kuman cie na ta na nyaanu-mie. ¹⁴ Baa na tie holle wuɔ na sie ji suɔ nan kaa piye manan a kor. ¹⁵ Nan ka wan manan, mei fere'i ka dii-ma na nunni-na. A ce dumaanjo-na, da na wan-ma, na bigaarāamba sie gbāa da manamma wan. ¹⁶ Halle na tobaa-ba-i baa na nyubaa-ba-i, baa na mɔlbaa-ba-i, baa na hamba-i, baa na huraamba-i, a naara na jēnaamba ka dii-na na bigaarāamba nammu-na ba ko banamba nei. ¹⁷ Nuamba-i hiere ba ka bigaan-na mei maama-na. ¹⁸ Nga, halle unan yukuosibelle diei sie kar diire. ¹⁹ Da na hirā na kūma-i na ka da cicelma man sa tēṅ dede-i.»

(Matie 24.15-21; Marke 13.14-19)

²⁰ «Da na ji da sorosibaa-ba ciilāayā *Yerusalemu-i huongu man nuɔ-i, na saaya na suɔ wuɔ u muonnumma hii ti. ²¹ Baman da ba ji waa *Yude-i-na, ba ta ba gbar ba kã tānniṅ; baman da ba ji waa Yerusalemu huonga-na ba hel; aa baman

da ba ji waa hiɛngu-na, ba baa cira ba suur nelle huɔŋ-na. ²² Maman nyegāan hiere Yerusalemu kūngu-na Diilon-nelma-na, ma ka ce yinni fanni'i nuɔ-i. *Isirahel-baambaŋ cie āmbabalma maŋ, ba ka pã ma sullu-i yinni fanni'i nuɔ-i. ²³ Yiŋ daani ka huol. Kusūntaamba-i baa bientaamba-i sūlma haraa-bei yinni fanni-na. Diilonjo ka pigāan Isirahel-baamba-i u jāyāmma-i yinni fanni'i nuɔ-i. ²⁴ Ba ka ko banamba baa jigāmmu, aa bel banamba a pisállā baa-ba jāmalābaa-ba-na hiere. *Niɛraamba ka jo ji muonu Yerusalemu-i aa sɛɛ-yuɔ ce ba bāaŋgu-i.»

(Matie 24.29-35; Marke 13.24-31)

²⁵ «Bāaŋgu kaa bir ku deŋ birma baa cɛiŋo-i baa mɔɛŋa-i hiere.* Dāmman-nuoraanŋu siɛ ji ta ku suɔ dumma, a ce dumaanjo-na, nuɔmba hɔmmu kaa cu baa-ku, korma siɛ ji waa dɛi bei. ²⁶ Bĩmbĩnni maŋ dii dɔrɔ-i-na hiere, ni ka hel ni fonni-na. Nuɔmba da ba jɔguɔŋ ne maman ka da-ba, korma ka ce ba nan yir. ²⁷ Huɔŋgu fanŋu'i nuɔ-i, baŋ ka da *Molon-Bieŋo hilaa dɔrɔ-i-na baa u fɔŋgũ-i duherru suuye-yuɔ u tuɔ jo. ²⁸ Mafamma da ma ji don ta ma ce, siireŋ na ta na ne u hũmelle-i, na korman-huɔŋgu piyaa.» ²⁹ Aa naa waŋ nel daama-i pigāan-ba wuɔ: «Niɛŋ *yensāanŋu-i baa tibinni nanni-i hiere, ³⁰ da na ji da ni duɔŋ ta ni caa fiɛlu-i, na bi suɔ kerre ifelle hii tĩ. ³¹ Kuuduɔŋgu yaa-i, da na bi ji da maman daama duɔŋ ta ma ce, na saaya na suɔ wuɔ *Diilon-bāaŋgu hii tĩ. ³² Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Nel daama ka ce hi fiɛfiɛ ku nuɔmba namba aa ba suɔ ku. ³³ Dɔrɔ-i baa hiɛma-i ni ka gbuo, ŋga

* **21:25** Niɛŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 13.10; Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 32.7; Yowel sebe-i-na (Joël) 3.3-4.

mei nelma sa ji gbuo dede. ³⁴ Bilaan na fεε, baa na yan na hōmmu yu baa ponsannin-maama, baa konyollen-maama, baa ānjōguōma. Da na saa bel na fεε, yiin daaku ka tugol-na. ³⁵ Ku ka tugol nuōmba-i hiere ηaa kōllun tugol bīnwoonjo dumaa bel-o. ³⁶ Yaahuolo man juon, vaan na fεε baa Diilocārälle-i ku yaa u ka kāyā-nei na hel-yuō. Da na hel yaahuolo daayo-na, na gbāa yiera Molon-Bienjo yaannga-na a piye.»

³⁷ Yesu taa u dii bāanngu-i *Diilodubuō-i-na u wan Diilon-nelma-i u pigāan nuōmba-i, aa tuō kā u cō *Olivi-tibinni-tānun-nu. ³⁸ Cuo duō kaal, nuōmba naar kūl ba-naa jo Diilodubuō-i-na ji ta ba nu u nelma-i.

22

Yuda suuraa Yesu-i
(*Matie 26.1-5,14-16; Marke 14.1-2,10-11; Nsaa 11.45-53*)

¹ *Ban'a ba sa dii siini-i *buruo man nuō-i u ponsaanngun juō ta ku piε, ba bi bī ponsaanngu fanngu yaa *kōrsinni timman-ponsaanngu-i, ² *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjīnamma pigāataan baa ta ba taara ba ko Yesu-i, ηga ba taa ba kālā nuōmba-i.

³ Huōngu fanngu'i nuō-i, *Sitānin suurii *Yuda-i-na, u yerre nande yaa Isikaro. Yuda nunngu waa Yesu *hāalābien cīncieluo ba hāi baamba-na. ⁴ Wuō sire kā ba ka nunu ba-naa baa Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *Diilodubuō niy-ataamba yuntaamba-i, un ka kāyā-bei dumaa ba

bel Yesu-i. ⁵ Kuɔ gbuu dɔlnu-bei, baa cira ba ka hã-yo gbeɲa. ⁶ Yuda wuɔ hũu-ma aa naa tuɔ ne uŋ ka da hɔfafaŋgu maŋ ba bel Yesu-i nuɔmba baa suɔ.

Yesu puɔraa ba da ba ka ce kɔrsinni timmaŋ-ponsaŋgu niiwuoni-i

(Matie 26.17-25; Marke 14.12-21; Nsãa 13.21-30)

⁷ *Baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuɔ-i u ponsaŋguŋ juɔ hi, baŋ koŋ *kɔrsinni timmaŋ-ponsaŋgu tũlmba-i yiingu maŋ nuɔ-i, ⁸ Yesu wuɔ waŋ baa Pier-i baa Nsãa-i wuɔ: «Kãaŋ na ka ce ponsaŋgu niiwuoni-i, diɛ kã i ka wuo.»

⁹ Baa yuu-yo wuɔ: «I ka ce-ni hie?»

¹⁰ Wuɔ cira: «Da na ka suur nellen-huɔŋga-na, na ka da naacolŋo naŋo tũyãa hũmmaŋ-bũnaŋga, na cu u huon-nu. Duɔ ka suur dumelle maŋ nuɔ-i, na suur baa-yo. ¹¹ Da na suur, na waŋ baa dumellentienjo-i wuɔ hãalãtien wuɔ u pigãaŋ-na dũŋgu maŋ uŋ ka hã-yo baa-ku u wuo kɔrsinni timmaŋ-ponsaŋgu niiwuoni-i baa u *hãalãbiemba-i. ¹² U ka pigãaŋ-na dubuɔ naŋo dɔrɔ-i-na; bimbinni dii-yuɔ tĩ. Na ce niiwuoni-i kusuon-nu'i.» ¹³ Pierbaa-ba ta. Baŋ kãa ka hi, baa bi da-ma ŋaa Yesuŋ waan-ma dumaa. Baa ce kɔrsinni timmaŋ-ponsaŋgu niiwuoni-i.

(Matie 26.26-30; Marke 14.22-26; Kor. diɛ. 11.23-25)

¹⁴ Niiwuoniŋ-huɔŋguŋ juɔ hi, Yesu wuɔ jo ji tĩena baa u *pɔpuɔrbiemba-i. ¹⁵ Wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Mi gbuu ta mi taara mi ce ponsaŋ daaku-i baa-na aa suɔ suur yaahuolo-na. ¹⁶ Yaan mi tũnu-nei, da ŋ da yiɛ i da i-naa diɛ tiraa ce ponsaŋ

daaku-i ku sie waa bande; ku ka waa *Diilon-nellen. Kuɲ donyaɲ kumaɲ kuu dii kusuɔɲ-nu'i.»

¹⁷ Uɲ waan mafamma-i, wuɔ bie duvɛɲo ciɲ-na a jaal Diilonɔ-i, aa cira: «Hũyãan na nyɔɲ tɛntɛɲ.

¹⁸ Mi tũnu-nei, *Diilon-bãan da ku saa ji don, mi sa ji tiraa dii duvɛɲo mi nuɲgu-na.»

¹⁹ Ku huonɲu-na, wuɔ bie *buruo aa jaal Diilonɔ-i aa bũnu-yuɔ hã-ba, aa cira: «Mi kũɔma yaa-i, ma ka ce tãmmaɲ-kũɲgu na maama-na. Taa na ce miɲ cie kumaɲ daaku-i mi maama ta ma tĩenu-nei.»

²⁰ Baɲ juɔ wuo niiwuoni-i tĩ, wuɔ tiraa bie duvɛɲ-ciɲga-i hã-ba aa cira: «Mi tãmma maɲ ka kũna na maama-na ma yaa daama ciɲga-na. Diilonɔ ka bel u *tobisifelenni-i baa ma yaa-i. ²¹ Nieɲ, umaɲ ka hel mi huon-nu, uu dii tĩena tuɔ wuo baa-ye bande-i-na. ²² Ba ka ko *Molon-Bieɲo-i ninsoɲo ɲaa Diilon uɲ'a ma ce dumaa, ɲga umaɲ ka hã-ba baa-yo ba ko-yo, sũlma haraa kutieɲo-na.»

²³ *Hãalãbieɲ baa don ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Miɛɲo-na bande-i-na, hai molonɔ-i sie ce daama temma-i?»

Hãalãbiemba-na hai molonɔ-i yuɲgu?

²⁴ Ku huonɲu-na, *hãalãbieɲ baa ta ba taara ba suɔ umaɲ yuɲgu ba hɔlma-na. Kuɔ ce ijieni. ²⁵ Yesu wuɔ waɲ baa-ba wuɔ: «Nellentaamba haa fõɲgũɔ-i nuɔmba-na, fõɲgõtaamba ta ba guor nuɔmba ta ba bĩ-ba nelfafaamba. ²⁶ Ku saa saaya ku waa dumaanɔ-na namaa na wulaa. Umaɲ duɔ waa nelbuɔ-i na hɔlma-na, kutieɲo saaya u ce u fɛɛ cekũɔ, umaɲ duɔ waa na yuɲgu-na, kutieɲo ce u fɛɛ ɲaa maacembilonɔ. ²⁷ Yaan mi yuu-na nelma diei: Nuɔ baa ɲ maacembilonɔ-i hai nelbuɔ-i? Nuɔnei sĩ

wɛi? Nga mɛi dii na hɔlma-na ŋaa na maacembilon muɔ. ²⁸ Minj ciɛ muliɛma manj cor hiere, na hɛrã na kũɔma-i a tɛna baa-mi. ²⁹ Terienjgu fangu-na, mi To unj hãa-mi fɔŋgũɔ-i dumaa, muɔmi ka bi hã-na baa-yo dumɛi, ³⁰ i diɛ ka waa baa i-naa mi nelle-na a tiɛ wuo aa tiɛ nyɔŋ baa i-naa. Aa na ka waa *Isirahel dũnni cɪncieluo ni hãi-niini yun-nu.»

Yesu gboya Simɔ-Piɛr wuo u ka cɪina-yuo
(*Matie 26.31-35; Marke 14.27-31; Nsãa 13.36-38*)

³¹ Ku huonjgu-na, Yesu wuo tuɔ piie baa Simɔ-i wuo: «Simɔ, ne! *Sitãni cãarã-nei Diilonjo wulaa duɔ sagalla-nei ne sɪ u ka gbãa hũu-na mi wulaa. ³² Nga mɛi cãarã Diilonjo-i a hã nuɔŋo-i wuo ŋ Diilonj-hũmellenj-kũŋgu baa ku. Ŋ ka nanna-miɛ ŋga ŋ ka bir jo. Da ŋ jo, ŋ kãyã ŋ nabaamba-i.»

³³ Piɛr wuo cira: «Itie, da ba fiɛ dii-ni kaso, ŋ ka bi da ba diyaa muɔŋo-i baa-ni. Halle da ku fiɛ waa kuliŋgu, mii dii ŋ huonj-nu.»

³⁴ Yesu wuo cira: «Piɛr, yanj ŋ fɛrɛ, muɔmɛi tũɔ-ninj, isuɔduɔŋ daaku-na, kɔholdiɛlãŋo siɛ hi bu, ŋ ka cɪina-miɛ da i siɛi wuo nanj sa suɔ-mi.»

³⁵ Ku huonjgu-na, Yesu wuo wanj baa *hãalãbiemba-i hiere wuo: «Mi nanj puɔraa-na aa naa cira nelie baa biɛ gbeŋa, nelie baa biɛ buɔra, nelie baa biɛ naatenni; biŋkũŋgu kaa naa na wulaa wɛi?»

Baa cira: «E'e, ma saa ka ce.»

³⁶ Wuo gbɛ-ba wuo: «Fiɛfiɛ ku kũŋgu-i kuuduɔŋgu sɪ: Gbeŋ da a waa baa umanj, u biɛ-ya. Buɔra duɔ waa baa umanj, u biɛ-yo. Aa nuɔni manj jigãŋga sɪ baa-ni, ŋ suor ŋ jonjgoruo-i ŋ sãa kanãŋga. ³⁷ Yaanj

mi tūnu-nei, mamaŋ nyεgāaŋ Diilon- nelma-na wuɔ:
 «Ba ka ce-yo nelbalaŋo»*, ba gbɛ̃ muɔmɛi. Ma
 ka bi ce. Mi maama maŋ nyεgāaŋ sebe-i-na, ma
 cemmaŋ-yiingu hii.»

³⁸ Hāalābiɛŋ baa cira: «Itie, jigāmmu hāi daa tɪ.»

Yesu wuɔ cira: «Ku ka saanu.»

Yesu kuliingu piε ku jo

(Matie 26.36-46; Marke 14.32-42)

³⁹ Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ hel ta tuɔ kã
 *Olivi-tibinni-tānuŋgu-na. Ba taa ba kã koko
 terienŋu faŋgu-na. U *hāalābiɛŋ baa bi sire cu u
 huon-nu.

⁴⁰ Baŋ kaa hi, wuɔ gbɛ̃-ba wuɔ: «Cāarāŋ Diilon-o-i
 wɛima baa gbāa tāal-na dii-na kuubabalaŋgu
 cemma-na.» ⁴¹ Aa fuɔ wuɔ cor kã yaan-na cɛllɛ ka
 dūuna tuɔ cārā wuɔ: ⁴² «Baba, da ŋ siε ŋ maaya
 yaahuolo daayo-i muɔ-na; ŋga baa cira ŋ fer muɔ,
 ce-ma niŋ taaraŋ ma ce dumaa.» [⁴³ Huonŋu
 faŋgu-na, *dɔrpɔpuɔrbilononan wuɔ jo ji carra-yuɔ
 a dii holle yuɔ. ⁴⁴ U huonŋan ŋa na'a ka saa waa
 huonŋa dumaan-o-na, kunaŋ kuɔ migāaŋ naara u
 Diilocārālle-i. U cufaluŋ kuɔ ta ku kūnna ŋaa
 tamma.]

⁴⁵ Uŋ juɔ cārā tɪ, wuɔ sire jo u hāalābiɛmba
 wulaa jo ji da hɔculle ciε ba kor duɔfūŋ. ⁴⁶ Wuɔ
 cira: «Bige-i ciε na ta na duɔfūŋ? Siiren na ta
 na cārā Diilon-o-i biŋkūŋgu baa gbāa tāal-na dii-na
 kuubabalaŋgu cemma-na.»

Yesu belma hii

(Matie 26.47-56; Marke 14.43-50; Nsaa 18.3-11)

* **22:37** Isayi (Ésaïe) 53.12

⁴⁷ Nelma saa ji tī Yesu nunḡu-na, ba'a ba ne da nuṵmba namba jo. Yesu *hāalābieṅ cīncieluo ba hāi baamba-na, baṅ taa ba bī umañ *Yuda-i, u yaa waa nuṵṅ daaba yaanḡa-na. Baṅ juṵ hi, wuṵ piē duṵ pūrā Yesu-i jaal-o. ⁴⁸ Yesu wuṵ cira: «Yuda, ṅ ka jaal *Molon-Bieṅo-i baa jaaluṅ daaku yaa-i a da ṅ pigāañ-ba baa-yo ba bel-o kē?»

⁴⁹ Bamaṅ waa baa Yesu-i baa suṵ suṵ fiēfiē-i-na wuṵ ku huṵṅgu siē fa. Baa yuu Yesu-i wuṵ: «Itie, i bie i jigāmmu-i bei wei?» ⁵⁰ Unañ wuṵ pāṅ bie u kaanḡa-i a jafūṅ *Diilojigāntaamba yuntieṅo maacembiloṅo naṅo nadietūṅgu-i a yer-ku. ⁵¹ Yesu wuṵ cira: «Yaan dumaa, daaku ka saanu!» Aa naa kā ka bel naacolṅo tūṅgu-i a nar-ku ku temma-i. ⁵² Uṅ naraa-ku, wuṵ waṅ baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *Diilodubuṵ niyataamba yuntaamba-i, a naara bīncuṵmba-i wuṵ: «Na hilaa baa jigāmmu baa bōēṅa da na ji bel-mi ṅaa cuoyuo muṵ. ⁵³ Ma sī yinni maṅ joṅ i da i-naa Diilodubuṵ-i-na kē? Bige-i ciē na saa siē bel-mi terieṅgu faṅgu-na? Fiēfiē yaa namaa huṵṅgu-i, baa *Sitāni bi huṵṅgu-i; na gbāa ce kumaṅ dolaanu-nei.»

Pier cīnaana Yesu-i

(Matie 26.57-58,69-75; Marke 14.53-54,66-72; Nsāa 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Baṅ bilaa Yesu-i, baa ta baa-yo ta ba kā baa-yo *Diilojigāntaamba yuntieṅo cīṅgu-na. Pier wuṵ yaṅ ba maa aa suṵ cu ba huṵṅ-nu. ⁵⁵ Uṅ kaa hi, wuṵ da nuṵmba namba yiraanḡ dāamu ḡṅḡūṵṅ-huṵṅga-na, wuṵ kā ka tiēna baa-ba. ⁵⁶ Maacembiloṅo naṅ wuṵ ne Pier da kelkelkel aa naa cira: «Naacolṅ daayo waa baa Yesu-i.»

57 Pier wuɔ cira: «Cieŋ nuɔ, meɪ sa suɔ-yo.»

58 Cɛllɛ, naacolŋo naŋo da-yo, wuɔ cira: «Ma sɪ nuɔ ŋ bi waa baa-ba kɛ?»

Pier wuɔ cira: «Naacolŋ nuɔ, ŋ haanu, muɔ sɪ!»

59 Kuɔ vaaya cɛllɛ, unafŋo saa hũu-ma, wuɔ cira: «Coima saa fa, naacolŋ daayo hel *Galile; u waa baa-yo.»

60 Pier wuɔ cira: «Naacolŋ nuɔ, ŋ wan wuɔ niɛ du-mandɛ-i?» Uŋ taa u wan mafamma-i, kəhəldiɛlɛŋo don tuɔ bu. 61 Yesu wuɔ miɛl ne-yo. Uŋ ŋa naa gboya-yuɔ baa nelma maŋ wuɔ isuɔduɔŋ daaku-na, kəhəldiɛlɛŋo siɛ hi bu, kɛɛ u ka ciina-yuɔ da i siɛi wuɔ u sa suɔ-yo† maa pɛŋ tɛnu Pier-i. 62 Wuɔ hel fuorenŋ gbuu pɛŋ tuɔ kaal.

Ba kaa baa Yesu-i da ba ka yuu-yo

(Matie 26.59-68; Marke 14.55-65; Nsaa 18.19-24)

63 Baŋ bilaa Yesu-i aa jina nuɔmba maŋ ta ba niya-yuɔ ba taa ba muo-yo aa ta ba nyɛ-yo. 64 Baa naa vaa u yufieŋa-i aa ta ba muo-yo. Uman duɔ muo, ba yuu-yo wuɔ: «Hai moloŋo-i muyaa-ni? Bi kutieŋo yerre-i i ne!» 65 Aa ba tuoraaya-yuɔ ŋaa ba ka ko-yo.

66 Cuon juɔ kaal, *Yuifu ba bincuɔmba-i, baa *Dilɔjigantaamba yuntaamba-i, baa *anjinamma pigataaŋ baa jɛnu ba-naa aa naa ce ba jo baa-yo wuɔ ba ji ce u andaangɔ-i. 67 Baŋ juɔ baa-yo, baa yuu-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilonŋ uŋ paa nuŋgu-i wuɔ u ka saanŋ *Konkortieŋo maŋ u yaa nuɔŋo-i wan-ma baa-ye.»

† 22:61 Nieŋ 22.34.

Yesu wuɔ cira: «Da mi fiε wan wuɔ niε, na siε hūu-ma, ⁶⁸ aa da mi yuu-na baa mamaŋ, na siε siε-mi. ⁶⁹ Nŋga mamaŋ dii, *Molon-Bieŋo ka kã ka waa Itieŋo caaŋ-nu.»‡

⁷⁰ Uŋ waan mafamma-i, ba hieroŋo-i baa cira: «Diilon-Bieŋo yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.»

⁷¹ Baa cira: «Ii si dii diε ka yuu molonjo, miε feε-i i nuɔ-ma u nuŋgu-na; wuɔ fuɔ Diilon-Bieŋo.»

23

Ba kãa baa Yesu-i fãamaaŋ ba terieŋ-nu

(Matie 27.1-2,11-14; Marke 15.1-5; Nsaa 18.28-

38)

¹ Ku huonŋu-na, baa sire hierε a kã baa Yesu-i *Pilati wulaa. ² Baŋ kaa hi, baa gbε Pilati-i wuɔ: «I daa naacolŋ daa u wuɔra u gbo nuɔmba-i nelle-na wuɔ ba baa pã nampo-i a hã *Oromε ba *jãmatigi-i. Aa cira Diilon uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortieŋo maŋ, u yaa ufaŋo-i aa tiraa cira fuɔ nellentieŋo.»

³ Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «*Yuifu ba nellentieŋo yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.»

⁴ Pilati wuɔ wan baa *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa nuɔmba-i hierε wuɔ: «Mei saa da cãlmuɔ naacolŋ daayo-na.»

⁵ Baa yagar aa naa ta ba kaasŋ wuɔ: «U saa fa; nelgboroŋo. U duɔŋ baa-ku dii *Galile a jo ji wuɔra gbuo *Yude-i hierε baa-ku, fiεfiε-i u juɔ ji cor baa ku yaa-i *Yerusalemu-i-na bande-i-na; wuɔ nuɔmba ta ba ce ba feεŋ-maama.»

‡ 22:69 Gbeliemaŋ-nalãangu (Psaume) 110.1

⁶ Pilatiŋ juo nu ba biε Galile yerre-i, wuo yuu-ba wuo: «Naacolŋ daayo-i Galileyiεŋo-i wei?»

⁷ Baa cira: «Ūu, Galileyiεŋo.» A ne da huonŋu fanŋu-na, *Erōdi yaa waa Galile yunŋu-na. Kuo bi saanu u juo yinni fanni-na Yerusalemu-na. Pilati wuo saanŋ Yesu-i a hā-yo.

⁸ Erōdi wuo nuo Yesu maama-i ku bāanŋu cuo, wuo tuo taara u da u yufelle ŋga u saa ji da-yo. Pilatiŋ juo saanŋ-yo hā-yo, kuo gbuu dōlnu-yuo; wuo tuo taara u ce gberε-weima fuo ne. ⁹ Wuo yuu-yo baa nelma boi, ŋga Yesu saa ji seŋ sūnunŋu yuo. ¹⁰ A ne da huonŋu fanŋu-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjīnamma pigāataamba waa Erōdi terienŋu-na gbuu ta ba kar coikāŋkareīŋa ba haa-yuo. ¹¹ Erōdi-i baa u sorosibaa-ba-i baa nye-yo aa tuora-yuo da dei aa dii yuntaanŋ-jonŋoruo hā-yo ku da ku col-o aa bir saanŋ-yo hā Pilati-i baa-yo. ¹² Erōdi-i baa Pilati-i ba saa ta ba gbo, ŋga yiinŋu fanŋu-na, baa pāŋ bel jīeru.

(Matie 27.15-26; Marke 15.6-15; Nsaa 18.39-19.16)

¹³ Yesuŋ birii jo, *Pilati wuo bi *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *Yuifu ba yuntaamba-i, a naara nellenŋ-nuomba-i ¹⁴ a ji cira: «Namei juo baa naacolŋ daayo-i ji hā-mi wuo u wuora u gbo nuomba-i. Mei yuu-yo namaa ferε-i na yufellen, nanŋ haa mamanŋ yuo mi saa da-ma yuo. ¹⁵ Na saa da *Erōdiŋ birii saanŋ-yo hā-mi wei? Fuo saa bi da unŋ ciε kumanŋ aa ku hi u kuliinŋu. ¹⁶ Mi ka ce ba muo-yo yonŋ aa nanna-yuo.»

[¹⁷ Belle belle, *Yuifubaa da ba'a ba ce ba *kōrsinni timmanŋ-ponsaanŋu-i, Pilati nanna ba ka-sobilonŋo diei.] ¹⁸ Nuonŋ baa sire hiere ta ba kaasiŋ

wuɔ: «Ko naacolŋ daayo-i aa ŋ nanna Barabasi yaa-i!» ¹⁹ Barabasi wuɔ gbuɔ nuɔmba ce ijieni nanni nellen-huɔŋga-na, aa naa tiraa ko nelieŋo. Baa bel-o dii-yo kaso-i-na. ²⁰ Pilati saa tuɔ taara ba ko Yesu-i, wuɔ tiraa piye baa-ba. ²¹ Baa yagar aa ta ba kaasŋ wuɔ: «Gbu-yo *daaŋ-nu! Gbu-yo daaŋ-nu!» ²² Pilati wuɔ yuu-ba ku yu u beyufieŋa siei wuɔ: «U guɔlaaya hama-i? Mei saa da uŋ cie kumaŋ aa na'a i ko-yo. Mamaŋ dii, mi ka ce ba muo-yo aa nanna-yuɔ.» ²³ Baa yagar aa naa gbuu pãŋ ta ba kaasŋ da gbagaga wuɔ ba saaya ba gbu-yo daaŋ-nu ko-yo. ²⁴ Baŋ kaasŋ dumaanŋo-na, Pilati saa gbãa duɔ yagar, wuɔ naa u hũu-ma. ²⁵ Uŋ hũyãa-ma dumaanŋo-na, wuɔ ce ba nanna Barabasi-i, fuɔ maŋ gbuɔ nuɔmba ce ijieni-i aa tiraa ko nelieŋo, aa hã-ba Yesu-i wuɔ ba kã, kumaŋ da ku ka dɔlnuŋ-bɛi, ba ce-ku yuɔ.

Yesu-i u kuliŋ-hũmelle-na

(Matie 27.32-34; Marke 15.21-23)

²⁶ *Pilatiŋ hãa-ba Yesu-i, sorosibaa baa biɛ baŋ ka gbuŋ-yoŋ *daaŋgu maŋ nuɔ-i a haa-ku hã-yo, aa naa ta baa-yo da ba ka ko-yo. Baŋ kãŋ hũmelle-na, baa suu baa Sireniyiɛŋo naŋo hilaa suoŋ-nu. Ba bi-yo Simɔ. Baa bel-o haa daaŋgu-i hã-yo, aa ce u cu Yesu huonŋ-nu. ²⁷ Nuɔmba saa waa dei ba huonŋgu-na. Caamba bi waa ba hɔlma-na, baa haa ba nammu-i ba yunniŋ ta ba kaal. ²⁸ Yesu wuɔ miel tuɔ piye baa-ba wuɔ: «*Yerusalemu caaŋ namaa, baa na kaal mei maama-na, taa na kaal namaa ferɛŋ maa-na baa na bisãlmba maa-na. ²⁹ Na saa da, yiŋgu dii baa yiŋgu, ba kaa cira: «Caamba maŋ saa hoŋ da, baa bamaŋ saa fiɛ dede, ba yunni

dɔlaa.› ³⁰ Yiiṅgu fanḡu-na, nuɔmba kaa ta ba gbẽ tãnni-i wuɔ: ‹Ciin na haa-yiɛ!› aa gbẽ tãnyienja-i wuɔ: ‹Suuyen-yiɛ!›* ³¹ Da ba dii daabinaaṅgu-i dāamu-na, ba ka ce daakuraaṅgu fuɔ niɛ?»

³² Baa bilaa gburanḡbotaamba namba ba hãi, baa gbonu-bei baa Yesu-i da ba ka ko-ba.

Yesu gbumman-huonḡu hii

(*Matie 27.35-44; Marke 15.24-41; Nsaa 19.17-27*)

³³ Tãnyelle nande dii ba bi-de Yukoluonḡu. Baṅ kaa hi tãnyelle fande-i baa gbu Yesu-i baa gburanḡbotaan daaba-i ba hãi-i-na. Unanḡo-i u nadien-na, unanḡo-i u nanyuon-nu.† ³⁴ Baṅ gbuu-ba, Yesu wuɔ cira: ‹Baba, baa gãṅ baa-ba; baṅ ceṅ kuman ba sa suɔ-ku.›

Sorosibaa-ba-i ba-naa nuɔ, baa ta ba taara ba calnu u jonḡorbaa-ba-i, ba saa suɔ baṅ ka hã uman aa yan uman. Baa naa ba ful tienja calnu-bei.‡

³⁵ Nuon baa yiɛra ta ba fara ba ne. *Yuifu ba yuntaan baa ta ba piiye wuɔ: ‹U kuraa banamba-i, fiɛfiɛ-i ku hii u yaa-i, u kor u fɛɛ i ne. Duɔ kor u fɛɛ, ku yaa i ka suɔ wuɔ Diilonḡo uṅ pãa nunḡu-i aa saan *Konḡortienḡo man u yaa ufanḡo-i.› ³⁶ Sorosibaa baa bi ta ba nyɛ-yo aa naa hã-yo niisaarni wuɔ u nyon, §

³⁷ aa naa cira: ‹Da kuɔ nuonɛi Yuifu ba nellentien nuonḡo-i, kor ṅ fɛɛ i ne.› ³⁸ Baa nyɛgãan u yudɔrɔ-i-na wuɔ: ‹Yuifu ba nellentienḡo yaa daayo.›

³⁹ Ba nanḡ gbuu gburanḡbotaamba man, unanḡ wuɔ bir gbẽ Yesu-i wuɔ: ‹Nanḡ saa cira wuɔ Diilonḡo

* **23:30** Ose (Osée) 10.8 † **23:33** Nienḡ Isayi sebe-i-na (Ésaïe)

53.12. ‡ **23:34** Gbelieman-nalāanḡu (Psaume) 22.19 § **23:36** Gbelieman-nalāanḡu (Psaume) 69.22

uŋ pãa nuŋgu-i aa saan̄ Konkortien̄o man̄ u yaa nuon̄o-i wɛi? Kor ŋ fɛɛ aa ŋ kor miɛŋo-i kɛ!»

⁴⁰ Ku saa dɔlnu u nawuon̄o-i, wuɔ tuɔ wan̄ baa-yo wuɔ: «Nan̄ sa kãalã Diilon̄o-i dɛ! Ma sɪ ii dii mulienduoma yaa nuɔ-i baa-yo kɛ? ⁴¹ Ban̄ bilaa miɛŋo-i ba ninson̄o. Mie ãntaaramma'i diyaa-ye kuliŋ daaku-na, aa fuɔ saa bi guɔla bɪŋkũŋgu ba bel-o da ba ko-yo gbãŋgbãŋ.» ⁴² Aa naa wan̄ baa Yesu-i wuɔ: «Yesu, da ŋ ji waa ŋ nellentesinni-na, ŋ baa yan̄ mi maama karaanu-ni.»

⁴³ Yesu wuɔ cira: «Mi wan̄ ninson̄o-i baa-ni: Nyun̄go daayo-na, ŋ ka suur baa-mi Diilon̄-nelle-na.»

Yesu kuliŋgu-i

(*Matie 27.45-56; Marke 15.33-41; Nsãa 19.28-30*)

⁴⁴ Bãan̄guŋ juɔ hi yuhuon̄ga-i, ba'a ba ne da terien̄gu cuure hiere da bɪntũu. Ku tɪyãa dumɛi fuɔ bãan̄gu ji tɛɛŋ. ⁴⁵ Kompan̄ga man̄ naa karaanu *Diilodubuɔ-i, kaa pãŋ taalnu ka holle-na sɔmma hãi. ⁴⁶ Yesu wuɔ kaasɪŋ da gbagaga wuɔ: «Baba, hũu-mi.» Aa bi hũu u fɛɛ. ⁴⁷ Sorosi ba yuntien̄o nan̄ uŋ daa mafamma-i, wuɔ gbɛliɛŋ Diilon̄o-i aa naa cira: «Coima saa fa, naacolŋ daayo naa vii.» ⁴⁸ Nuɔmba man̄ naa kãa ka ta ba ne, ban̄ juɔ da-ku dumaan̄o-na, baa bir ta ba misirrã ba yunni-i ba kũŋ. ⁴⁹ Yesu sɔsuɔtaamba-i baa caamba man̄ naa nyaanu-yuɔ a hel *Galile-i-na kã, baa yiera da yargaa ta ba fara ba ne.

Yesu fuuremma-i

(*Matie 27.57-61; Marke 15.42-47; Nsãa 19.38-42*)

50 Naacofefeiŋo naŋo waa *Yuifu ba *nellen-taamba hɔlma-na, ba taa ba bi-yo Yosefu. Yosefu naa tuo kaaalɔ Diilonɔ-i. 51 U nabaambaŋ ciɛ kumaŋ Yesu-i-na, u saa siɛ dii u nuŋgu-i baa-ba. U taa u hel Arimate. Yuifu ba nelle nande'i difande-i. U taa u niya *Diilonɔ-baangu domma-i. 52 Yesuŋ kuu, wuo kɔ *Pilati wulaa ka cārã-yuo. Pilati wuo hã-yo baa-yo. 53 Wuo kɔ ka har-o a finya-yuo aa kɔ ka fuure-yuo cɔncorre nande-na, baa hɛŋ-de tãmpɛllen. Baa sa fuure moloŋo diɛ dede. 54 Yiingu faŋgu waa jumayiingu, Yuifu ba *yitienuŋgu naa saaya ku donɔ bɔsuuruŋgu-na. 55 Caamba maŋ naa hilaa *Galile-i-na a nyaanu Yesu-i, baa cu Yosefu huonɔ-nu ka ne baŋ naana dumaa. 56 Baŋ kaa nanna tɛ, baa bir kũŋ da ba ka taara nantiilma baa natikolo ka kũnna-yuo. Baŋ'a ba ce mafamma-i bɔl, baaŋgu suurii tɛ. Yitienuŋgu hii. Baa tɛna fiisa ŋaa maŋ nyegãaŋ dumaa *ãnjɛnamma-na.*

24

*Yesu siire hel kuomba hɔlma-na
(Matie 28.1-10; Marke 16.1-8; Nsɔa 20.1-10)*

1 *Yitienuŋgu cuo kaala-i-na,* caaŋ daaba naar kɔ cɔncorre-na baa natikolo-i 2 kɔ ka da tãmpɛlle maŋ baŋ ŋa naa ce-de suu cɔncorre nuŋgu-i di bũmalãa halaŋ. 3 Ba suurii ku yaa-i, ba saa da kulonɔ-i. 4 Ba hɔŋ muo cu, ba'a ba ne da nuomba hãi, ba jonɔgorbaa-ba caa da kpeikpei. 5 Kor maa ta ma da-ba, baa nisiŋ ba yammu-i. Nuonɔ daa baa gbɛ-ba wuo: «Bige-i ciɛ na jo ji ta na taara umaŋ dii

* **23:56** Helmaŋ-sebe (Exode) 20.10; Anjɛnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 5.14 * **24:1** Ku cuo kaala waa jumaansi.

cicēlma-i bikuonj hōlma-na? ⁶ Uu si dii bande-i, u siire hel. Uŋ taa u waŋ mamaŋ baa-na *Galile-i-na, ma tiyāanu-nēi wēi? ⁷ Ma sī uu naa cira: «Fuō ba hā nelbabalaamba baa *Moloŋ-Bieŋo-i ba gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo. Da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yonj hīema-na, sieliŋ-yiingū-i u ka sire hel jo.»[†] Ma saa waŋ wēi?»

⁸ Yesu nel maa pāŋ tīenu-bēi. ⁹ Baa ta kūŋ ka tūnu u *hāalābiemba-i ba kūŋgu-na hiere. ¹⁰ Caamba maŋ waa da mafamma-i ba yireiŋa yaa daaya: Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na u waa, a naara u duoŋo-i Sake nyu-i, baa Sani, a naara caamba namba. Ba yaa daa-ma aa kā ka tūnu Yesu *pōpuərbiemba-i. ¹¹ Baŋ tūōnu-bēi, pōpuərbiemba da niē sī ba ce kōrni; ba saa hūu-ma. ¹² Pier wuō sire gbar kā cīncorre-na ka gbīina ne, a da kompaŋga yaa yonj hīema-na. U huōŋ kaa cu, wuō naa wuō bir kūŋ.

Emawusi hūmelle-na
(Marke 16.12-13)

¹³ Yinduōŋgu faŋgu-na, bamaŋ taa ba nyaanu Yesu-i, ba hāi baa sire ta ba kā nelle nande-na, ba bī-de Emawusi. Di hōlma yuu kilobaa cīncieluo u diei temma baa *Yerusalemu-i. ¹⁴ Ba taa ba piieye Yesu maama yaa-i ba kā. ¹⁵ Yesu wuō jo ji hi-ba ba gbonu. ¹⁶ Ba daa moloŋo-i, ŋga ba yammu cuu-yuō, ba saa suō-yo. ¹⁷ Yesu wuō yuu-ba wuō: «Na waŋ wuō niē?» Baa yiēra, ba yammu gbuu vāa hiere. ¹⁸ Unao-i ba taa ba bī-yo Kilopasi. Fuō wuō cira: «Ku ce naŋ saa nu mamaŋ ciē Yerusalemu-i-na yin daani-na wēi?»

[†] 24:7 Niēŋ 9.22; 17.25; 18.32-33.

19 Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ?»

Baa cira: «Mamaŋ daa Nasareṭitaan Yesu-i, naŋ saa nu-ma wei? Da ŋ nu wuɔ *Diilopɔpuɔrbilonɔ-i, u yaa waa naacolŋ daayo-i. Uŋ taa u ce mamaŋ hiere, ma taa ma dɔlnu Diilonɔ-i aa bi ta ma dɔlnu nelbiliemba-i. 20 *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa i yuntaamba hãa sorosibaa-ba-i baa-yo wuɔ ba ko-yo. Ba bel-o gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo. 21 Ii naa haa i naŋga-i u yaa nuɔ-i wuɔ u'i ka kor *Isirahel-baan miɛŋo-i. Nga ba kuɔ-yo ku yinni siɛi yaa nyuŋgo-i. 22 Caamba maŋ dii baa-ye, banamba naaraa kã cĩncorre-na, aa jo ji tiraa cu i hɔmmu-i 23 wuɔ ba saa ka da-yo. Aa tiraa cira *dɔrpɔpuɔrbiemba kaa carra-bei a waŋ baa-ba wuɔ u siire hel. 24 Baŋ piiye dumaanɔ-na, i nabaamba namba bi sire kã ka da-ma ŋaa baŋ waan-ma dumaa. Ba saa da Yesu yufelle.»

25 Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Namaanɔ-i, na sa gbuu suɔ ku yuŋgu. Na sa hũu nelieŋ maama donduo. Diilopɔpuɔrbiemba saa waŋ-ma baa-na wei? 26 Ba saa waŋ-ma wuɔ Diilonɔ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortieŋo maŋ, duɔ jo, u ka ce sũlma aa suɔ doŋ u yuntesinni-i wei?» 27 Baŋ nyegãan u maama maŋ Diilonɔ-nelma-na, wuɔ suur ma yaanɔ-na tuɔ waŋ-ma baa-ba. U duɔŋ *Moisi sebebbaa-ba yaa nuɔ-i ka cor baa Diilopɔpuɔrbiemba baamba-i hiere, aa baa cor ta ba kã.

28 Baŋ kaa hi Emawusi-i, Yesu wuɔ ce ŋaa u cor yaan-na. 29 Ba saa hũu-ma u duɔ cor; aa naa cira: «Bãangu tĩɛ tĩ, yan aa ŋ haar ŋ cɔ bande.» Yesu wuɔ haar duɔ ka cɔ baa-ba.

30 Baŋ juɔ cira ba wuo niiwuoni-i, wuɔ biɛ *buruo-i aa jaal Diilonɔ-i, aa bũl-on hã-ba. 31 Huɔŋgu

fangu-na, ba yammu suɔ kaala-yuɔ baa suɔ-yo. Baŋ bi suyaa-yo terienŋu maŋ nuɔ-i, ba'a ba ne naa-yo. ³² Baa ta ba piiye wuɔ: «Uŋ taa u piiye Diilon-εεε maama-i baa-ye hūmelle-na huɔŋgu maŋ nuɔ-i, i hɔmmu naa gbuu fɛ ŋaa ba kũɔna hūŋhīnaŋo muɔ.» ³³ Ba saa tiraa tɛna, baa pāŋ sire bir kã Yerusalemu-i-na kã ka da *hāalābiemba maŋ tīyāa cīncieluo u diei, ba tigiin ba-naa, a naara ba nabaamba namba. ³⁴ Baŋ kãa ka da ba-maŋ, baa cira: «Itienŋo siire ninsoŋo, Simɔ daa-yo.» ³⁵ Bafambaŋ bi daa mamaŋ Emawusi hūmelle-na, baa bi suur ma yaanŋa-na waŋ-ma. Aa naa cira: «U juɔ tuɔ calnu buruo yaa i suɔ suɔ-yo.»

Yesu caraaya u hāalābiemba-i

(Matie 28.16-20; Marke 16.14-18; Nsāa 20.19-23; Pɔpuɔr. 1.6-8)

³⁶ *Hāalābienŋ baŋ waa ta ba piiye, ba'a ba ne da Yesu fuɔ fεε-i ba hɔlma-na. Wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Tīyāaŋ dei!» ³⁷ Korma pāŋ ta ma da-ba wuɔ sī *jīna. ³⁸ Yesu wuɔ cira: «Bige-i kormaŋ-kūŋgu fuɔ? Bige-i ciε na ta na dii nuharuŋgu miε? ³⁹ Nienŋ mi nammu-i baa mi gbeini-i. Muɔmei mi fεε! Juɔŋ na ji yiεya-miε na ne. Jīna muɔ sī. Jīna dii ŋaa fafalmu; kũɔma si dii-yuɔ, kokonni bi si dii-yuɔ, ŋga ni yaa daani muɔmi-na.» ⁴⁰ Uŋ taa u waŋ mafamma-i, wuɔ tuɔ pigāaŋ-ba u nammu-i baa u gbeini-i. ⁴¹ Ba hɔŋ muɔ gbuu fɛ da yogogo, ŋga ba saa hūu-ma wuɔ u yaa-i. Baa yiera kar da hāmmu! Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Kuuwuɔŋgu dii baa-na bande-i-na wei?» ⁴² Teterienŋo naŋo waa boluɔŋgu, baa hīε-yo, baa biε-yo hā-yo. ⁴³ Wuɔ hūu-yo wuɔ-yo ba yufelle-na. ⁴⁴ Aa naa waŋ baa-ba wuɔ:

«Miŋ taa mi waŋ mamaŋ baa-na i wuɔramma-na, ma'i sɪ daama-i wei? Mi maama maŋ nyegãaŋ *Moisi *ãnjɪnamma-na, baa *Diilopɔpuɔrbiemba sebebbaa-ba-na a naara gbɛliɛmaŋ-nɛini-na, maa naa saaya ma ce; ma bi ciɛ.» ⁴⁵ Uŋ piiye dumaŋo-na, kuɔ kãyã-bei ba suɔ Diilonɔ-nelma yaaŋga-i. ⁴⁶ Uŋ waŋ mafamma-i, wuɔ cira: «Baŋ nyegãaŋ ma-maŋ, ba ciɛra wuɔ: Diilonɔ uŋ pãa nuŋgu-i aa saŋ *Kɔŋkortieŋo maŋ, u saaya u ku a ce yinni hãi hɪɛma-na aa siɛliŋ-yiingɔ-na u sire hel kuomba hɔlma-na ⁴⁷ aa nuɔmba ka nu u maama-i nileiŋa-na hiere ka saa. Ba ka don ta ba waŋ-ma *Yerusalemu yaa nuɔ-i wuɔ nuɔmba nanna ba cilɔbabalaŋo-i, ku yaa Diilonɔ ka ce jande ba ãmbabalma-na hiere. ⁴⁸ Mamaŋ ciɛ daama-i hiere, namei daa-ma, namei saaya na wuɔra waŋ-ma. ⁴⁹ Terieŋgu faŋgu-na, mi To uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka hã-na fɔŋgũɔ maŋ, da mi kã, mi ka saŋ-yo hã-na. Baa na kã terieŋgu; tɛnaanaŋ na cie u jo igɛna.»‡

*Yesu tamma-i duɔ kã dɔrɔ-i-na
(Marke 16.19-20; Pɔpuɔr. 1.9-11)*

⁵⁰ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ ce ba hel *Yerusalemu-huonɔga-na a kã Betani caaŋ-nu. Baŋ kaa hi, wuɔ sire u nammu-i dɔrɔ tuɔ cãrã Diilonɔ-i u hã-ba. ⁵¹ Ba juɔ'a ba ne da u nyugũŋ dɔrɔ. § ⁵² Baa jaal-o aa naa ta kũŋ, ba hɔmmu gbuu fɛ da yogogo. ⁵³ Ba saa ta ba naa *Diilodubuɔ-i-na; ba taa ba kã ba jaal Diilonɔ-i.

‡ 24:49 Pɔpuɔr. 1.4-5 § 24:51 Niɛŋ Pɔpuɔr. 1.9.

Diilon-nelma Tobisĩfelenni
New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Cerma)

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cerma

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

All rights reserved.

2014-04-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

5ffe1c98-1ba9-54d8-8f4c-03a7c12fba11